

**JURVAN NIKKARIPERINNE – Huonekalunvalmistuksen kehitys
1800- ja 1900-luvulla Jurvassa**

Eija Puskala

**Taidehistorian pro gradu -
tutkielma
kevät 2000
Taidehistorian laitos
Jyväskylän yliopisto**

Sisällysluettelo

JOHDANTO	4
TUTKIMUKSEN KOHDE	5
TUTKIMUSAINEISTO	6
KÄSITTEET	9
HUONEKALUJEN VALMISTUS JURVASSA	10
TALONPOIKAISHUONEKALUT	14
SUORA TYYLI	19
TYYLIHUONEKALUT JA NIIDEN ESIKUVAT	28
<i>Mallit</i>	28
<i>Nykyajan tyylihuonekalut</i>	35
PUUTYÖN OPETUS	42
VEISTO- JA KOTTITEOLLISUUSKOULU	46
PIRTTI	55
NIKKAREITA, HUONEKALUNTEKIJÖITÄ JA OPETTAJIA	61
PUUSEPPÄSUKUJA JA MESTAREITA	61
<i>Nikkarisukupolvien ketju</i>	61
<i>Vankilassa opin saanut Markus-paappa</i>	64
<i>Turperinkujan nikkarit</i>	68
<i>Koristemaalari ja –veistäjä Sakarin Kassu</i>	71
<i>Tarkat ja ahkerat ammattinikkarit</i>	73
<i>Viitalan suvun puuseppiä</i>	75
<i>Vääränrahan tekijä ja ojennus</i>	80
<i>Peltolan suvun huonekaluntekijät</i>	82
<i>Vuoluterän nikkarit</i>	84
<i>Keimutuolimestari Vihalaisharju</i>	85
<i>Sorvareita ja nikkareita</i>	87
<i>Tyliniekkaja</i>	89
<i>Maakuntakaluston tekijöitä</i>	94
PUUTYÖN OPETTAJIA	95
<i>Jaakko Hahto</i>	95
<i>Sulo Mänty</i>	97
<i>1900-luvulla syntyneet opettajat</i>	99

HUONEKALUJEN MARKKINOINTI	102
MARKKINAT	102
KIERTOKAUPPA	105
<i>Myyntimatkat</i>	<i>108</i>
<i>Myyntialueet ja ostajat</i>	<i>111</i>
<i>Kiertokauppiaita ja välittäjiä</i>	<i>112</i>
<i>Kiertokaupan luonne ja tulevaisuus</i>	<i>114</i>
LIKEYRITYKSET	117
YHTEENVETO	119

Liitteet

Lähteet

JOHDANTO

Jurvalaiset tunnetaan laajalti huonekaluntekokyvystään. Pro gradu –tutkielmassani tulen pohtimaan tämän taidon alkamiseen johtaneita syitä ja sitä, miten ja millaisia huonekaluja 1800- ja 1900-luvulla valmistettiin. Millaisissa olosuhteissa päädyttiin huonekaluvalmistukseen niin laajamittaisena? Tutkimuksen alue on hyvin laaja, eivätkä kaikki yksityiskohtaiset osa-alueet mahdu tähän yhteyteen. Olen rajannut aiheen koskemaan pääasiassa henkilöitä, jotka ovat tehneet huonekaluja ja heidän koulutustaan sekä niitä syitä, mitkä saivat heidät ryhtymään nikkareiksi.

Henkilöiden kohdalla olen painottanut niitä vanhoja sukupolvia, joista vielä on saatavissa tietoa. Nuorimmat mestarit olen jättänyt vähemmälle huomiolle, koska työ olisi paisunut suhteettomaksi. Monet erittäin taitavat ja hyvin merkittävät nuoremman polven nikkarit olen pelkästään maininnut nimeltä.

Taidon ja tiedon leviäminen jurvalaisten keskuuteen on varmaankin tapahtunut monia eri teitä, mutta päämäärä kaikilla on lopulta ollut sama; toimeentulon turvaaminen huonekalujen avulla. Pohjalaisesta näkökulmasta se, mikä naapurilla tuntuu toimivan, toimii varmasti myös minulla. Onhan tunnettua, että Pohjanmaan pitäjissä keskitytään kussakin omaan käsityönalaansa; Kurikassa ajokaluihin, Kauhavalla puukkoihin, Vähässä-kyrössä läkkitöihin jne.

Kuvailen huonekalujen valmistusta eri aikoina, esitellen eri tyylit ja valmistusmuodot, vähemmän kuitenkin itse tekniikkaa, sillä siitä aiheesta on omat pätevät kirjansa. Nikkariaihe tulee laajasti käsitellyksi teemalla ”Ihminen ja työ”. Eri sukujen ja sukupolvien uurastus huonekalujen valmistuksessa on Jurvalle hyvin leimallista. Puntaroin eri henkilöiden liittymistä nikkarointiin; kuka toimi opettajana ja kuka oppilaana.

Nostan esiin näitä henkilöitä varhaisemmasta mestarista nuorempaan taitajaan, painottaen kuitenkin vanhempaa aikaa. Lähteet kuitenkin rajoittavat jonkin verran, koska kaikista taitavistakaan henkilöistä ei enää ole tietoja saatavilla. Perinnetietous, ihmisten sukupolvelta toiselle siirtämä informaatio saattaa matkallaan muuttua, eikä se aina ole käyttökelpoista. Hyvänä esimerkkinä tästä on ns. Markus-paapan tapaus.

Tutkimuksen kohde

Etelä-Pohjanmaalla sijaitseva Jurvan pitäjä on kehittynyt Laihian alaisuudesta omaksi kappeliseurakunnakseen vuonna 1773 ja itsenäiseksi seurakunnaksi v. 1863. Paikkana se sijaitsee kahden kuivatetun järven keskellä. Suurempi, Jurvanjärvi muutettiin viljavaksi peltomaaksi vähitellen kuivattamalla se 1750-luvulta alkaen 1800-luvun lopulle tultaessa. Pienempi, Tainusjärvi koki saman kohtalon 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta lähtien. Kuivatettujen järvien pohjat ja ympäristöt ovat otollista viljelysaluetta. Kunta on kooltaan hieman alle 500 km² suuruinen.

Jurvan kunnassa on noin 4800 asukasta. Elinkeinoista kauppa, liikenne ja palvelukset ovat tärkeimmät, sen jälkeen tulevat teollisuus ja rakennustointi. Maa- ja metsätalouden parissa työskentelee n. 20% työntekijöistä. Suurimmat työnantajat kunnan lisäksi ovat huonekalutehtaita.¹

Jurvassa on koko 1900-luvun ajan ollut erityisen paljon huonekalujen tekijöitä. Nikkareiden suuri määrä yllätti vaikka paikkakunnalla asuneena olen aina tiennyt, että Jurva on puuseppien pitäjä. Jo edellisellä vuosikymmenellä toimineista huonekaluntekijöistä on säilynyt tietoa, varsinkin 1800-luvun puolivälin jälkeisiä nikkareita on tiedossa melko paljon.

Kaikkein eniten tiedetään luonnollisesti 1900-luvun edustajista. Tietomateriaali heistä on niin valtava, ettei kaikkia henkilöitä ja yksityiskohtia voi mi-

¹ Kuntaesitteet, JKA.

tenkään kohtuudella sovittaa tämän teoksen puitteisiin. Olen valinnut mukaan lähinnä sellaisia puuseppiä, joista useimmat informantit ovat kertoneet.

Tutkimusaineisto

Jo ennen 1900-luvun alkua pyrittiin valtakunnallisesti kartoittamaan millaista kotiteollisuutta missäkin harjoitettiin ja miten paljon – tämä siksi, että pystyttäisiin järjestämään tukea ja lisäämään kotiteollisuutta elintason kohohtamiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi. Vuosina 1887, 1893, 1903 ja 1905 järjestettiin valtakunnallisia kotiteollisuustiedusteluja, joiden vastaukset ovat työssäni olleet tarpeellisia. Lisäksi on paikallisella tasolla Jurvan puuseppämuseoyhdistys kerännyt tietoja koristeveistäjistä ja puusepistä.² Kyselyssä on kartoitettu puuseppien toimintaa, osaamista ja sitä mistä he ovat oppinsa saaneet. Vuonna 1991 kirjoitin Jyväskylän etnologianlaitokselle opinnäytetyön jurvalaisesta kiertokaupasta. Sitä varten lähetin kyselyn 50:lle huonekalukiertokauppiaalle, joista 32 vastasi.³

Sekä Jurvan puuseppämuseoyhdistyksen tiedustelu että kiertokauppa-kysely on 1990-luvulla kerättyä suullista tietoa, joka perustuu vastaajien omaan kokemukseen. Kaikki vastaajat ovat olleet huonekalualalla aktiivisesti mukana; ovat olleet tai ovat vieläkin ammatinharjoittajia. Heidän tietonsa perustuu lähes aina omaan kokemukseen ja siten on suurimmaksi osaksi luotettavaa.

Kotiteollisuuskomitean mietinnöt, joihin on voimakkaasti vaikuttanut kotiteollisuutemme isäksikin nimitetty kotiteollisuuden ylitarkastaja Lauri Mäkinen (vuodesta 1920 Kuoppamäki), ovat perusmateriaalia tutkimuksessani. Lauri Mäkinen otti tarkemman tutkimuksen kohteeksi muutamia käsityövaltaisia paikkakuntia ja Jurva oli yksi niistä. Hän teki paikkakunnalle tu-

² Kysely, PSM.

³ Puskala 1991; Jurvalaisia kiertokauppiaita käsitellessäni olen viitannut Kyselyyn 1990, joka vuosiluku on kyselyn tekovuosi.

tustumisretken vuonna 1906, jolloin hän kiinnitti seikkaperäisesti huomiota jurvalaisten luontaiseen ja laajaan käsityötaitoon. Lauri Mäkinen toimitti myös Käsieteollisuuslehteä, jossa on kuvattu paljon käsityökenttää.

Tunnettua on, että kotiteollisuuden harjoittamisessa syntyi vain vähän jos ollenkaan asiakirjoja, joten on ollut pakko turvautua melko paljon suulliseen tietoon. Niin kauan kuin haastateltava kertoo omasta työstään ja kokemuksestaan voidaan informaatiota pitää melko todistusvoimaisena, mutta kun aletaan mennä kuulopuheisiin tai muutaman sukupolven takaisin sukulaisten kertomina kuultuihin tapahtumiin niin tietojen luotettavuus vähenee. Usein myös haastatellaan mahdollisimman iäkkäitä informantteja, jolloin tiedon luotettavuus taas kärsii. On myös mahdollista, että haastateltavalle on syntynyt aikanaan väärä käsitys jostakin asiasta.

Professori Erkki Ala-Könni assistenttinaan Seppo Metso tekivät vuonna 1977 Tampereen yliopiston kansanperinteen laitokselle laajan ja perusteellisen haastattelututkimuksen nauhoittaen 49 avokelanauhalla 1800-1900-luvun vaihteessa syntyneiden jurvalaisten puuseppien ja muiden henkilöiden kertomia kokemuksia.⁴ Perusasiat ja yleiset linjat avautuvat ja hahmottuvat näiden kertomusten avulla helposti. Hajontaa tiedoissa syntyy lähinnä yksityiskohdissa; samasta asiasta puhuttaessa löytyy toisistaan eroavia muistikuvia. Alkuperäisnauhoitukset ovat talletettuina Tampereen yliopiston kansanperinteen laitokselle, jossa niitä säilytetään Erkki Ala-Könnin kokoelmassa. Nauhoista on olemassa kopiot Jurvan kirjastossa. Olen työssäni käyttänyt näitä kopioita, viitaten siksi Jurvan kirjastoon säilytyspaikkana.

Jurva-Seura ry:n arkisto säilyttää Eino Vettenrannan eri vuosina 1950-luvulla nauhoittamia haastattelunauhoja. Näissä lähteissä on kuitenkin hyvin niukasti puuseppäperinnettä. Valokuvaaja Kalervo Puskala on äänittä-

⁴ Erkki Ala-Könnin haastatteluihin, samoin kuin muihinkin haastatteluihin, viitattaessa on käytetty haastateltavan nimeä sekä sen edessä lyhennettä hst osoittamaan haastattelua. Viitteen lopussa oleva lyhenne osoittaa haastattelun säilytyspaikan. Lähdeluettelossa haastateltavan nimen jäljessä on lyhenne A-K 1977 merkinä siitä, että haastattelun on tehnyt Erkki Ala-Könni mainittuna vuonna.

nyt uudempaa materiaalia kaseteille. Olen haastatellut nauhalle ja kyseltyt ammattipuusepiltä ja alaa tuntevilta henkilöiltä asioita tehden muistiinpanoja.⁵ Lisäksi olen kirjeitse pyytänyt tietoja yksittäisiltä perinnettä muistavilta henkilöiltä.⁶

Sukututkimus on eri puuseppäsukujen kohdalla ollut hyvänä apuna jäljittäessani eri sukupolvien puuseppiä. Joistakin jurvalaissuvuista on julkaistu sukukirjoja, joissa selvitetään näiden vaiheita. Sukututkimuksen piirissä kertyy paljon julkaisematonta materiaalia. Sitä olen saanut käyttööni Kalervo Puskalalta, mukana on ollut mm Viljo Vainionpään tutkimaan aineistoa.

Kotiteollisuuskoulun asioita selvitellessäni perustanani on ollut Seinäjoen ammattikorkeakoulun Käsi- ja taideteollisuusalan Jurvan yksikön ja Jurvan maamiesseuran arkisto. Liikeryitykset-kappaleessa olen turvautunut entisen Jurva-Kalusteen arkistoon, jota säilytetään nykyisen Tyyli Artin tiloissa. Sekä Jurva-Seura ry:n että Puuseppämuseo ry:n arkisto ovat antaneet omat lähdemateriaalinsa käyttööni. Puuseppämuseo on tallettanut suuren määrän eri ajoilta peräisin olevia esitteitä, joiden avulla on mahdollista luoda kuva eri mallien kehityksestä huonekaluteollisuudessa. Jurva-Seuran arkistossa taas on mm. Erkki Vainionpään Jurvan puuseppäperinteestä keräämää materiaalia. Hän on kerännyt Jurvan kotiseutumuseon arkistoon erilaisia Jurvaa koskevia kirja- ja lehtiartikkeleita. Lisäksi hän on kirjoittanut lyhyen artikkelin jurvalaisesta huonekaluhistoriasta.⁷ Hänen johtopäätöksensä Jurvassa käytetyistä malleista ja Pirtin merkityksestä tukevat omiani.

⁵ Hst Hiipakka, Kalervo, KPk; hst Puskala, Kalervo, hst Puskala, Kauno EPk.

⁶ Viljo Vainionpään kirje 23.3.2000, EPk.

⁷ Vainionpää 1984, J-S:n arkisto.

Käsitteet

Kotiteollisuudella tarkoitetaan tässä työssä kuin myös yleisesti sellaisia enimmäkseen (suositellaan esim. vähintään 50%) käsityönä tehtäviä esineitä, joita valmistetaan toisaalta omaan käyttöön toisaalta myyntiin. Ensiksi mainituista puhuttaessa on kyseessä kotitarve- ja jälkimmäisestä puhuttaessa kauppa- tai ansiokotiteollisuus. Pienteollisuudeksi kotiteollisuus muuttuu koneiden astuessa kuvaan, tosin kun yhden miehen verstaat alkoivat saada koneita avukseen, pysyi tekemisen luonne edelleen kotiteollisuushenkisenä. Vasta kun verstaat alkoivat olla muutaman vieraan työntekijän käsittäviä, voidaan mielestäni puhua pienteollisuudesta.

Talonpoikaishuonekalu-nimitystä käytän vanhoista, ennen 1900-lukua valmistetuista jurvalaisista huonekaluista, joissa on tyylipiirteitä, mutta jotka ovat talonpoikaista valmistusta, useimmiten kotitarvekäsityötä. Tyylihuonekalu-termi taas kuvaa työssäni uudempia jurvalaisia huonekaluja, jotka ovat valmistetut tiettyyn tyyliin, varsinaisen tyylikauden jälkeen. Näistä tyylihuonekaluista käytän niitä nimityksiä, joita huonekalujen valmistajatkin käyttävät. Esimerkiksi jurvalaisvalmisteisesta barokkikalustosta puhuttaessa, vaikka se ei ilmennäkään ”puhdasta” käytetään barokkityylin nimitystä.

Käytän työssäni tekstissä selittämiäni murteellisia käsitteitä kuin ne olisivat yleiskielen sanoja. Alleviivaus tarkoittaa, että termi esiintyy ensimmäistä kertaa ja sen merkitys on selvitetty tekstissä sillä kohdalla. Toisaalta olen alleviivannut myös henkilöiden nimistä heidän kutsumanimensä mikäli se ei ole ensimmäinen nimi.

HUONEKALUJEN VALMISTUS JURVASSA

Varhaisimpina aikoina ammattimainen käsityö oli ainoastaan kaupunkien etuoikeus. 1680-luvulla vain räätälit ja suutarit olivat lain mukaan, luvan maaherralta anottuaan ja ammattiveron maksettuaan, oikeutettuja toimimaan maaseudulla. Vuonna 1806 saivat myös puusepät ja sorvarit luvan ammattinsa harjoittamiseen maaseudulla. Vasta yli 50 vuotta myöhemmin vapautettiin monet tärkeät työalat ammattikuntapakosta, ja kokonaan se purettiin vuonna 1868. Ammattiin pääsy helpottui kymmenen vuotta myöhemmin, jolloin elinkeinovapaus tuli voimaan (v. 1878). Tapahtuma aiheutti ryntäyksen pitäjänkäsityöläisiksi sekä vapautti kilpailun teollisuuden ja käsityön välillä.⁸

Vuoteen 1868 ammattikuntalaitos sääтели ammatissa toimivien mestarien määrää puoltamalla tai vastustamalla mestariksi pyrkivän hyväksymistä. Päätöksen porvarioikeuksista teki maistraatti. Mestarinäyte tehtiin kahden pätevän mestarin valvonnassa työtiloissa, jotka ammattikunta määräsi. Se määräsi myös valmistettavan näytetyön, joskus antoi jopa valmiit piirustuksetkin. Ennen mestariksi pääsyään puusepän oli toimittava kisällinä mestarin palveluksessa muutaman vuoden. Mikäli kisälliä ei hyväksytty kaupunkiin mestariksi, hän saattoi anoa pitäjänmestariksi maaseudulle.⁹

Ammattikuntalaitoksen lakkauttamisen jälkeen kuka tahansa saattoi harjoittaa laillisesti käsityöammattiaan. Jurvalaiset tilat olivat pieniä ja niiden tuotto riittämätön, joten käsityön laillinen harjoittaminen oli tervetullut mahdollisuus ansaita sivutuloja. Varsinkin huonoina vuosina oli pakko keksiä lisätuloa tuottavia sivuelinkeinoja. Viimeistään suuret katovuodet (1867-1868) ajoi jurvalaisetkin toden teolla harjoittamaan esimerkiksi huo-

⁸ Ranta 1988, 730-743.

⁹ Bäcksbäcka 1989, 169.

nekalujen valmistusta ansiokotiteollisuutenaan.¹⁰ Maanviljely- ja karjanhoitotuloihin oman lisänsä tuoneiden tervanpolton, potaskan ja salpietarin valmistuksen laannuttua 1800-luvun lopulla oli sivutulojen saaminen entistä tarpeellisempaa.¹¹

Vaikka tervanpolto säilytti huomattavan aseman Jurvan talouselämässä tälle vuosisadalle saakka¹², oli se lähinnä talollisten elinkeino eikä torpparien, koska se edellytti laillista osuutta pitäjän metsiin ja isonjaon jälkeen metsän omistusta.¹³ Jurvassa tervanpolto oli vielä Venäjän vallan alussa ”melkoisena sivuelinkeinona”. Se alkoi jo 1600-luvulla ja laajeni 1700-luvulla tuntuvaksi elinkeinoksi. Melkein kaikilla talolla on ollut omat tervahautansa, mikä todistaa elinkeinon voimaperäisyydestä. Tervanpolto kohdistui mäntymetsiin, kun taas lasiteollisuuden raaka-aineena käytetyn potaskan eli kalilipeän keittäjät, jollaisina jurvalaiset ovat myös olleet 1800-luvun alkupuolella tunnettuja käyttivät koivikoita.¹⁴

Visakoivupiippuja, puulusikoita ja -astioita tiedetään valmistetun Jurvassa jo 1800-luvun alussa. Voipytyt ja petsatut puulusikat mainitaan erikseen Koskimäen kylän kohdalla. Puuastioita myytiin pääasiassa markkinoilla lähikaupungeissa, mm. Vaasassa ja jonkin verran vietiin myös Ruotsiin. Koskimäkiset myivät tuotteitaan pitäjän kauppiaalle.¹⁵ Vuonna 1887 järjesti Vaasan läänin maanviljelysseura kyselyn, jonka vastauksista ilmeni, että Jurvassa valmistettiin petsattuja lusikoita, piippuja, puukkoja, voipyttyjä, ”kaiken moisia muokatuita huonekaluja”, kärrynpyöriä ja rekiä.¹⁶

Huonekalujen tarve taloissa kasvoi vähitellen 1800-luvun kuluessa. Huoneiden kiinteästä sisustuksesta siirryttiin enenevässä määrin irtihuonekaluihin. Edellisellä vuosisadalla oli Jurvan ja Laihian taloissa perukirjojen

¹⁰ Mäkinen 1908a, 106-107.

¹¹ Virrankoski 1963, 437.

¹² Mänty 1997, 43.

¹³ Virrankoski 1981, 8.

¹⁴ Alanen 1948, 61; [Ojala]1991, 1-2.

¹⁵ Mäkinen 1908a, 104; Virrankoski 1994, 249, 266.

¹⁶ Ranta 1988, 761.

mukaan ainoastaan säilytysarkkuja ja joitakin tuoleja. Seitsemästä asia-kirjasta löytyi maininta kaapista.¹⁷

Jurvalaiset ottivat vaikutteita kaupunkien kauppiaiden, sotilasvirkatalojen ja pappiloiden sisustuksista. Malleja joutui maalaisväestön käsiin myös huutokaupoissa ja silloin kun säätyläiset halusivat uudenaikaistaa huonekalujaan vaihtamalla ne uusiin. Vuonna 1852 Vaasan kaupungin palon jälkeen huonekalujen kysyntä kasvoi. Vaikutus ulottui ainakin Maalahteen asti, joka jo tuolloin oli tunnettu huonekalujen valmistuksesta.¹⁸ Mahdollista on, että kysyntä on lisännyt myös jurvalaista valmistusta. Ruotsinkielisen Etelä-Pohjanmaan puutyöntekotaito, jonka keskuksena toimi Maalahti, oli laajalti tunnettua¹⁹. Maalahdessa näytettiin puutöillä saavutettavan hyvinvointia joten se oli jurvalaisten mielestä jäljittelemisen arvoinen sivuan-siomahdollisuus. Vaikutteita saatiin niin ikään kaupungeista Vaasasta, Kristiinankaupungista ja Kaskisista sekä kirkon- ja laivanrakennusperin-teestä.

Huonekaluja on valmistettu kussakin talossa perinteisesti omaan tarpeeseen. Torppareiden oli määrä valmistaa taloihin yleensä tietty määrä puu-astioita, talollisten itse tehdessä huonekalut²⁰. Joidenkin henkilöiden erikoistuminen huonekalujen valmistukseen sai talojen isännät vähitellen luopumaan omin käsin nikkaroimisesta. He alkoivat luottaa ammattitaitoi-siin huonekalupuuseppiin ja tilata tarvitsemansa kalusteet näiltä talosta taloon kierteleviltä käsityöläisiltä. Tätä kiertävää tapaa käytti esimerkiksi niemenkyläläisen torpparin poika Juha Blomsten (1833-1870), joka oli taitava suutari, räätäli, muurari, rauta- ja puuseppä. Hän nikkaroi renessanssityylisiä kansanhuonekaluja sekä toimi myös Teuvan pappilan rakentajana.²¹

¹⁷ Heikinmäki 1988, 313.

¹⁸ Kotiteollisuutta koskevia tietoja 1904-1905, VTA.

¹⁹ Virrankoski 1994, 419.

²⁰ Mäenpää 1961, 21.

²¹ Mäkinen 1912, 91.

Yleinen käsitys Pohjanmaalla oli, ettei se ollut mies eikä mikään, joka ei jo pienenä poikana pystynyt omaa lusikkaansa tekemään. Jurvassa oli myös vähitellen tullut tavaksi, että nuorella miehellä naimisiin mennessään piti olla itsensä valmistama sänky.²²

Jurvassa tilojen keskikoko oli pieni. Alueella sijaitsevien tilojen ja mäkitupapalstojen kokoerot olivat vähäisiä. Väkiluku kasvoi selvästi nopeammin kuin uusien tilojen lukumäärä. Siitä johtuen torppareita ja tilattomia alkoi olla suuria määriä, eikä kaikille löytynyt toimeentuloa. Uusien torppien perustamismahdollisuudet käytettiin vähitellen loppuun, minkä jälkeen alkoi itsellisten ja mäkitupalaisten määrä lisääntyä. Monilapsisten perheiden vanhin poika yleensä peri tilan ja muiden oli etsittävä toimeentulonsa muualta.²³

Monet etsivät uutta toimeentuloa meren takaa Amerikasta tai Ruotsista. Suomenkieliseltä Etelä-Pohjanmaalta lähti vuosien 1870-1930 välisenä aikana 80 000 siirtolaista Amerikkaan. Jurvalaisista anoi Amerikan-passia esim. vuonna 1910 85 henkilöä. (Liite 1) Luku on suhteessa asukaslukuun muuta Etelä-Pohjanmaata pienempi, koska paikkakunnalle jääneet keksivät ryhtyä esim. puusepiksi ja alkoivat tulla toimeen omien kättensä töillä. Suurin osa lähteneistä oli nuoria lähinnä talollisten, torpparien ja mäkitupalaisten poikia ja tyttäriä (39) tai lapsia (16) vanhempiensa mukana. Tällä tavalla väestöpaine pääsi purkautumaan.²⁴

Jurvan huonekaluteollisuuden nousu liittyy yhtenä osana koko maassa ja laajemmaltikin ilmenneeseen teollistumiseen. Vuosien 1860-1910 välisenä aikana teollisuuden ja käsityön parissa työskennelleiden henkilöiden määrä nelinkertaistui. Nopeinta kasvu oli 1890-luvulla.²⁵ Silloin kasvoi huonekaluteollisuus Jurvassakin entistä nopeampaan tahtiin. Vuonna 1906 Jur-

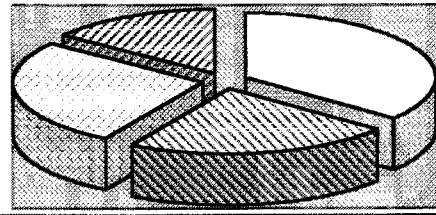
²² Mäkinen 1908a, 104.

²³ Mäkinen 1908a, 106-107; Koskimies 1954, 85-86.

²⁴ Perttula – Ruismäki 1985, 135; Passiluettelo 1906-1916, VMA.

²⁵ Hjerppe – Heikkinen 1978, 21.

vassa olleesta 123:sta huone- ja talouskalujen valmistajasta peräti 66 näyttää aloittaneen toimintansa 1890-uvulla.²⁶

□ talolliset   ▨ torpparit
▤ mäkitupalaiset   ▩ itselliset

Jurvalaisten huone- ja talouskalujen valmistajien jakautuminen eri yhteiskuntaluokkiin vuoden 1908 kotiteollisuuskomitean tietojen perusteella.

Kotiteollisuuskomitean mietinnön liitteestä vuodelta 1908 selviää, että mainittujen 123:n huone- ja talouskalujen valmistajien joukossa oli yhtä hyvin talollisia (44), torppareita (28), mäkitupalaisia (33) kuin itsellisiäkin (18). Kaikista 123:sta valmistajasta kotiteollisuustyötä teki ammatintapaisesti ja pääansiökseen 66 henkilöä. Loput 57 harjoitti huonekalujen valmistusta puhde-

työnään saaden siten huomattavia sivutuloja nikkaroinnistaan.²⁷ Joka toiselle torpparille tuli huonekalujen valmistuksesta pääammatti. Talolliset sen sijaan tekivät huonekaluja vain sivuansioinaan.²⁸

Talonpoikaishuonekalut

Huonekalut olivat 1800-luvun alkupuolella Jurvassa Lauri Mäkisen mukaan ”varsin alkuperäisiä”, lähinnä omaan käyttöön kussakin talossa valmistetut.²⁹ Kansanomaisissa talonpoikaishuonekaluissa on havaittavissa merkkejä eri tyyliuunnista. Huonekalujen tekemisessä tyylipiirteiden omaksumiseen vaikutti se, millaiset välineet olivat käytössä. Kaikilta nikkarilta löytyi kirves, puukko, taltta ja höylä. Näillä käsityövälineillä pystyttiin helposti saamaan aikaan suoria linjoja, siksi renessanssi ja melko pelkistetty barokki olivat hyvin suosittuja Jurvassa. Molemmissa tyyliissä käytettiin peilikkettä kaappien ovissa. Renessanssivaikutteisessa huoneka-

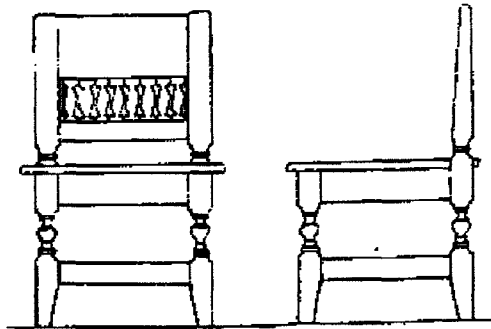
²⁶ Mäkinen 1908a, 200-201.

²⁷ Sama; Jurvan asukasluku v. 1908 oli 5.684.

²⁸ Ranta 1988, 766.

²⁹ Mäkinen 1908a, 104.

luissa peilit olivat upotetut, kun taas barokin tyyliin omaksuttaessa peilit nikkaroitiin koholle.³⁰

Juho Blomstenin valmistama tuoli.
Piirros Käsiteollisuuslehestä vuodelta
1908.

Renessanssin vaikutteita näkyy tuolin rakenteessa, joka on sommiteltu kuutiomaiseksi kehi-
koksi siten, että tuolin jalkoja yh-
distää vaakasuorat samalla kor-
keudella kiertävät pienet yhdessä
tai kahdessa kerroksessa. Sa-
maisien tuolin selkänojassa voi
nähdä myös muiden tyyliuuntien
vaikutuksia.

Talonpoikaishuonekalut myytiin markkinoilla jonne kuljetettiin omalla tai vuokratulla hevosella kuormassa piironkeja, pöytiä, tuoleja, vaate-, ruoka- ja pesukaappeja, keinutuoleja sekä sohasänkyjä. Näistä viimeksi mainitut olivat sivusta ulosvedettäviä ja puukannella varustettuja.³¹ Päiväsaikaan sänky kasattiin mahdollisimman pieneen tilaan sopivaksi. Puukansi ilmes- tyi huonekaluun 1800-luvulla. Sohasängyissä ei aluksi ollut myöskään selkänojaa, mutta vähitellen se kasvoi sohvaan kuuluvaksi käytännölliseksi ja koristeelliseksi osaksi.³²

Varhaisimpina aikoina sohasängyt olivat tyyliään kustavilaisvaikutteisia, yksinkertaisen siroja ja selkänoja tasaisella pienarivillä koristettu.³³ Taitavimmat puusepät sorvasivat sohasängyn jalat poljettavalla sorvilla, uur- rostivat pystypienojen reunat ja jopa veistivät munavyöornamenteja sel- känöjan yläreunaan. Sohasängyille annettiin pintakäsittely öljymällä tai maalaamalla ne valkoiseksi.³⁴

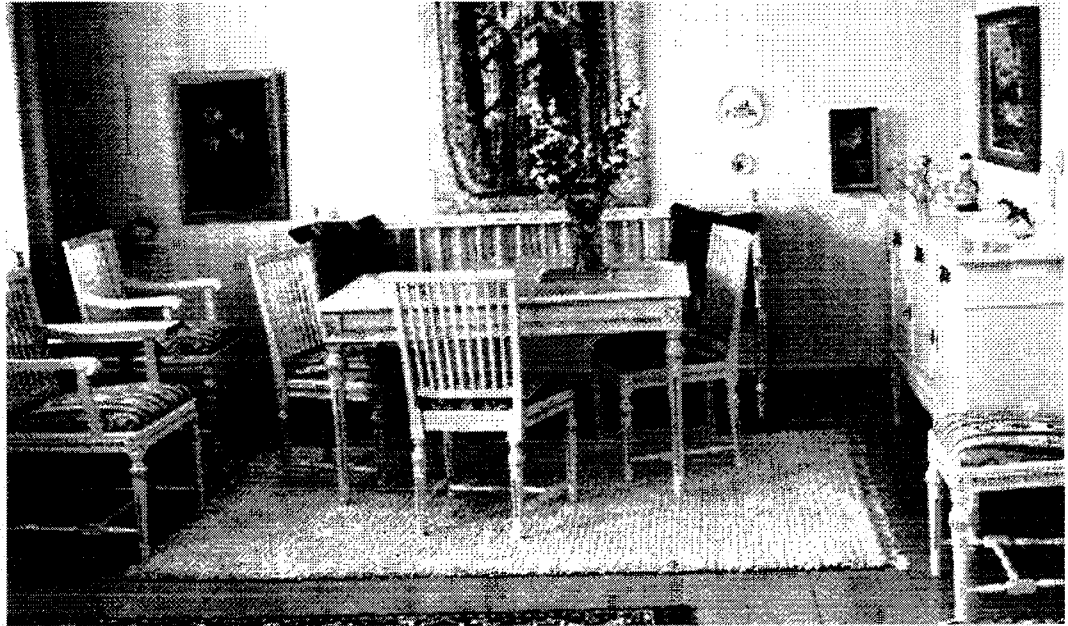
³⁰ Pohjonen 1997, 11-14.

³¹ Mäkinen 1908a, 114-115.

³² Mäkinen 1908a, 104-105; hst Marttila, Arvo, Jkrj.

³³ Mäkinen 1908a, 105.

³⁴ Mäkinen 1908a, 73.

Kustavilainen kalusto. Tyylille tunnusomaista on säleselustat istuinhuonekaluissa.

Kustavilainen aika Suomessa sai nimensä Ruotsin Kustaa III:sta ja oli vallassa 1775-1810. Tyyli oli hillitty ja suoralinjainen, joten sen yksinkertaiset muodot olivat talonpoikaismuuseppien omaksuttavissa ja kotimaisille puulajeille sovellettavissa. Kustavilainen tyyli levisi Ruotsista säätyläisten mukana länsirannikolle. Huonekaluja tuotiin sekä valmiina Ruotsista että tyylivaikutteina omille puusepille.³⁵ Myöhemmin, kun oli omaksuttu empirien ja biedermeierin tyylipiirteitä, tuolien selkänoja oli kauniisti kaareutuva ja sohvien selkänoja oli rakennustaiteen muodoista sommiteltu, usein keskellä kruunuaihe.³⁶

Nykyäikaankin säilyneistä sohvasängyistä ja sohvista suurin osa oli markkinoilla aikoinaan (n. 1880-1930) myytyjä istuinhuonekaluja. Selkänojan koristeena oli tavallinen uusrenessanssia edustava aihe, jossa oli vastakkain asetetut ”hevosenpää” ja niiden keskellä sorvattu nuppi. Samaa koristetta on käytetty myös muissa huonekaluissa, mm. kapeissa. Soh-

³⁵ Nokela 1991, 140-143.

³⁶ Viertola 1985, 59; hst Alanen, Edvard, Jkrj.

vasänkyjen selkänoja voitiin biedermeier-tyylin mukaisesti muotoilla kaarevaksi, jopa puoliympyräksikin.³⁷

Säilytykseen tarkoitettut kaapit, piirongit ja senkit, joissa oli erilaisia yhdistelmiä laatikoista ja kaapeista levisivät säätyläisten ja pappiloiden välityksellä kaupungeista maaseudulle. 1800-luvulla niistä tuli koko kansan huonekaluja. Talonpoikaisessa pesukaapissa, komuurissa tai komuutissa, oli alinna kaappi, jonka päällä avoin tai kannella peitettävä taso. Kaapin päällä pidettiin pesuvälineitä ja muita peseytymiseen liittyviä välineitä. Piirongien yläosaan nikkaroitiin vaakatasoon laskettava kääntökansi, jonka taakse jäi, mallista riippuen, erilainen sisustus.

Juho Markus käytti klaffin eli kääntökannen takana täyspitkää profiloitua hyllyä ja huonekalun alaosassa kahta kaappia. Lahvipiirongien kannen takaa saattoi löytää paljon pieniä vetolaatikoita tai pikkuhyllyjä tekijästä riippuen. Myös alaosan kaappijako vaihteli. Saattoipa alaosassa olla koko piirongin levyiset vetolaatikotkin. Lahvipiirongin tekeminen kesti puusepäältä kolmesta kuuteen päivää, ja maksua siitä sai 25-40 mk.³⁸

Vanhanmallisissa piirongeissa, joita valmistettiin mm. Nurmelassa, Samuel Viitalalla, Vihtori Elomalla ja Koskimäen kylässä yleisesti oli yläosan kääntökannen takana 12-13 pikkulaatikkoo. Alaosa koostui kahdesta kaapista ja kahdesta laatikosta. Malli muuttui myöhemmin siten, että alakerrassa keskellä oli neljä päällekkäistä laatikkoo ja niiden kummallakin puolella sivuilla oli kaappi ja alla erillinen sokkeli. Tällaista toilettipiirongia kattoi täysimittainen kansi, jonka päällä oli pikkukaapit ja välissä peili, jota voi liikuttaa. Peili oli soikea tai suorakaiteen muotoinen. Tätä uudempi piirongimalli oli matala. Sen molemmissa päissä oli kaappi ja keskellä laatikot.³⁹ Lahvipiirongiin tarvittiin esim. kolme paria saranoita. Ne saatiin Antti-Heikiltä, jota kutsuttiin ”kylmäsepäks”.⁴⁰

³⁷ Pohjonen 1997, 117.

³⁸ Mäkinen 1908a, 113; hst Alanen, Edvard, Jkrj; 25-40 mk on nykyrahassa n. 460-740 mk.

³⁹ Hst Seppälä, Lauri, Jkrj.

⁴⁰ Hst Alanen, Edvard, Jkrj.

Yleensä puusepät olivat erikoistuneet yhden tai kahden artikkelin valmistamiseen.⁴¹ Kokonaiset kyläkunnat olivat keskittäneet voimansa tietyn huonekalun valmistamiseen. Oli tunnettua, että Koskimäessä tehtiin lahvi-piironkeja ja myöhemmin ns. toaletteja, kaappeja joissa oli peili. Vaasaan vietiin myyntiin myös Koskimäen Nostajassa tehtyjä sänkyjä.⁴² Samaan paikkaan päätyivät myytäväksi myös Tupenkylässä valmistetut piirongit ja järviruuhet.⁴³ Niemenkylä oli keskittynyt sänkyjen tuottamiseen.⁴⁴ Närvijolla taas tehtiin höyläpenkkejä. Tainuskylässä valmistettiin rekiä, lusikoita ja kauhoja, kahta viimeksi mainittua artikkelia tekivät myös Portaanloukkoiset. Kauhantekijöistä huomattavin oli Hermann Lammi.⁴⁵ Jurvassa tehtiin myös kellokaappeja Könnin kelloihin.⁴⁶

Rokokootyylistä vaikutteita saaneita huonekaluja tehtiin Jurvassa 1800-luvulla vain vähän, koska monimutkaisten, kaareutuvien muotojen valmistaminen vaati paljon taitoa ja työtä. Empire- ja biedermeiertyylistä talonpoikaistuoliin omaksuttiin kaarevat jalat ja kaareva selkänoja, jonka jakoi vaakasuora profiloitu hartialauta. Tuolin jalkoja tuki H-ristikko. Empire-huonekalut, joita jurvalaiset 1800-luvulla jäljittelivät olivat valmistetut ulkomaisista jalopuulajeista, lähinnä mahongista, tai ainakin ne olivat päällystetyt ohuella vanerilevyllä.⁴⁷

Tätä tummaa mahonkipintaa jurvalaiset tahtoivat jäljitellä kansanhuonekaluissaan, tuoleissa, piirongeissa ja sängyissä, ootraamalla eli juovittamalla koivuiset tai sekapuiset huonekalunsa punertavaksi, ruskehtavaksi tai vihertäväksi. Usein käytettiin lamppumustaa tai kasselruskeaa ja piimää tai kaljaa, joilla saatiin aikaan hyvät kuviot. Ne vedettiin teräksisellä oot-rauskammalla, johon on sahattu vakoja. Kalja sai raidat pysymään.⁴⁸ Pääl-limmäinen kerros vedettiin öljyllä tai lakalla. Kuviot koetettiin jäljitellä jopa

⁴¹ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

⁴² Hst Alanen, Edvard, Jkrj.

⁴³ Hst Vuoluterä, Väinö, Jkrj.

⁴⁴ Hst Viitala, Eero, Jkrj.

⁴⁵ Hst Ilmari Tuominen, Jkrj.

⁴⁶ Mäenpää 1961, 22.

⁴⁷ Mäkinen 1908a, 105.

⁴⁸ Hst Alanen, Edvard, Jkrj; hst Vuoluterä, Väinö, Jkrj.

niin tarkasti, että puun syitä matkivat raidan suunta oli ulkomaisen esikuvan mukaan.⁴⁹

”Kansanomaisia tyylihuonekaluja” tehneiden mestareiden kausi näyttää kestäneen 1800-luvun alusta sen puoliväliin asti. Tuona kautena valmistettiin enimmäkseen kustavilaistyyppisiä huonekaluja, joista esimerkiksi pikkutuoleja on paljon säilynyt näihin päiviin asti.⁵⁰

Huonekalujen kysynnän yhä kasvaessa vietiin niitä enenevässä määrin markkinoille. Kotiteollisuuden tarkastaja Lauri Mäkisen mukaan jurvalaiset saivat vaikutteita rannikkokaupungeissa ja niiden markkinapaikoilla näkemistään saksalaistyyllisistä huonekaluista ja ”vaihtoivat entiset hauskat huonekalumuotonsa näihin halpa-arvoisiin. Näissä saksalaistyyllisissä huonekaluissa suosittiin konetyötä, minkä kanssa jurvalaiset nyt ryhtyivät käsityövälineineen kilpailemaan.”⁵¹ Lisäksi jatkui kalusteiden kuvittaminen eli ootras, jonka katsottiin olevan ”valheellista menettelyä, jommoista nyky-aikainen (1908) taidesuunta ei hyväksy”⁵².

Suora tyyli

1900-luvun alussa alettiin yhä enemmän valittaa Jurvan huonekalujen huonosta laadusta ja mauttomasta tyylistä.⁵³ Lauri Mäkinen moitti jurvalaisten omaksuneen mauttomia elementtejä saksalaisista ja venäläisistä ”tusinahuonekaluista” omaan markkinatyyliinsä. Jurvalaisten huonekalujen hinnat olivat pysyneet hyvin alhaisina, mikä aiheutti sen, etteivät puusepät tahtoneet kalusteisiinsa mitään, mikä vaatisi lisää valmistusaikaa tai toisi muuta kustannusta. Suoralinjainen tyyli suosi nopeaa valmistamista, mikä oli jurvalaisten huonekaluntekijäin toimeentulon tae.⁵⁴ Jurva sijaitsi paikka-

⁴⁹ Mäkinen 1908a, 73.

⁵⁰ Mäenpää 1961, 22.

⁵¹ Mäkinen 1908a, 74.

⁵² Mäkinen 1908b, 9.

⁵³ Ranta 1988, 766.

⁵⁴ Mäkinen 1908a, 81-82.

kuntana syrjässä ja jäi siksi kehittävästä vaikutteista paitsi eikä jaksanut tarpeeksi uudistua.⁵⁵

Tyylin lisäksi moitittiin huonekalujen teknistä laatua. Maalaus oli huolimattontona ja puu tuoretta. Lauri Mäkinen kirjoitti seuraavasti: ”Jurvalla...huonekalun valmistajat itse esineet maalata töhertävät”⁵⁶ Huonekalut valmistuivat alusta loppuun sama henkilö, joka ei välttämättä hallinnut prosessin kaikkia työvaiheita täydellisesti. Erikoistuminen eri työvaiheisiin olisi saattanut auttaa asiaa. Alalle oli hakeutunut liikaa yrittäjiä, mikä aiheutti ylenmääräistä keskinäistä kilpailua. Nikkarit eivät malttaneet odottaa valmistusmateriaalin läpikotaista kuivumista ja valmistivat huonekalunsa liian tuoreesta puusta. Lisäksi he valmistivat tuotteensa hätäisesti saattamatta nikkarointiaan aina huolellisesti päätökseen.⁵⁷

Kuitenkin jo ennen 1930-lukua kirjoitti Antti Tapola jurvalaisten huonekalujen parantuneesta laadusta. Jurvalaiset tuotteet olivat silloin ”kaikille tunnettuja” leviten ympäri Suomea ja työn laatu oli kehittynyt ”moitteettomaksi ja taidokkaaksi kauniine kansanomaisine tyyleineen ja muotoineen”.⁵⁸

Maakuntakaluston nimitys saatiin siitä, että sitä myytiin kiertokaupalla lähipitäjiin, maakuntaan, ja kauemmaksikin. Huonekalut olivat aluksi ulkonäöltään samanlaisia, mitä aikaisemmin myytiin markkinoilla, nimitys muuttui pääasiallisen myyntitavan mukaan. Vähitellen myös tyyli kehittyi, etääntyi talonpoikaistyylistä suoraksi tyyliksi, ns. maakuntatyyliksi. Maakuntahuonekalut olivat yksinkertaisia ja suoralinjaisia ja saivat vaikutteita Pirtin työpajassa 1920-luvulla valmistettavasta rokokoo- eli ruusukalustosta.⁵⁹ Maakuntahuonekalusta valmistettiin yksinkertaisempi ja koristeveistokset jätettiin kokonaan pois tai niiden tilalle veistettiin kevyet uurroskoristeet. Lisävirikkeitä maakuntakalustojen malleihin saatiin eri huoneka-

⁵⁵ A[ntti] T[apola] 1913; 7-8, 79.

⁵⁶ Mäkinen 1907, 10.

⁵⁷ Mäkinen 1908a, 82.

⁵⁸ Tapola 1928, 199-200.

⁵⁹ Hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

lutehtaiden kuvitetuista hintaluetteloista, jotka olivat yleisesti käytössä puusepänerstaiden malleja suunniteltaessa.⁶⁰

Veistetty maakuntakalusto vuodelta 1953. Tuolien selkänojiin verhoilu oli epätavallista. Kaluston valmistaja on Martti Järviemi.

Maakuntakalustot olivat aikansa kansanhuonekaluja, jotka yksinkertaisen rakenteensa takia olivat hinnaltaan edullisia. Pirtin lopetettua toimintansa alkoivat monet tyylihuonekaluja valmistaneet puusepät tehdä maakuntakalustoja, koska niillä tuntui olevan parempi menekki.⁶¹

Kiertokaupassa myytiin yleisesti kokonaisina suoran tyylin kalustoja⁶², joiden koostumus muuttui eri tekijöillä ja ajan myötä, asiakkaiden vaatimuksesta, vastaamaan kulloistakin tarvetta. Yksittäiset huonekalut muuttuivat kalustokokonaisuudeksi Pirtin mukanaan tuoman idean mukaan.⁶³ Toiset olivat erikoistuneet valmistamaan pelkkiä suoran tyylin tuoleja, jotka sitten ostettiin puuvalmiina toisaalla tehtyyn kalustoon sopivaksi. Kalustoja val-

⁶⁰ Miestamo 1981, 32.

⁶¹ Hst Koski, Iivari, Jkrj.

⁶² Kysely 1990, EPk.

⁶³ Hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

mistivat jotkut jo 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä.⁶⁴ Varhaisimmat kalustot, joita alettiin enemmän valmistaa 1920-luvulla, olivat jopa 22 osaisia.⁶⁵

Kalustoksi laskettiin kuusi tuolia (puoli tusinaa lavittoja) ja kaksi nojatuolia, jotka kaikki olivat samaa tyyliä. Niiden selkänojissa keskellä olevan leveämmän osan molemmin puolin on kapea piena. Istuimet eivät olleet toppattuja. Kokonaisuuteen kuuluu lisäksi kaksi pöytää, joista pienempi on välipohjallinen ja kooltaan n. 40x70 cm. Suurempi pöytä on n. 60 cm leveä, kaksi sivulaatikkoa käsittävä huonekalu. Toilettipiirongin päällä on erillinen peili ja kaapit sivuilla. Sarjaan kuului kahdelle hengelle tarkoitettu päästävedettävä sänky ja lisäksi kirjahylly, joka oli suora, lyhytjalkainen, noin metrin korkuinen ja 80-110 cm levyinen ja siihen kuului uusmännystä tehty takaseinä, eikä siinä siis ollut vaneria. Vaneria ei kustannussyistä oikeastaan käytetty vielä 1920-luvun puolivälissä.⁶⁶

Suureen kalustoon kuului lisäksi kaksi korkeata kukkapöytää, pyyheliinateline eli hantuukinaulakko, joka oli seinään kiinnitettävä hylly sorvattuine edusverholle tarkoitettuine tankoineen. Hyllyn alle sijoitettiin pesupöytä. Lisäksi kokonaisuuteen kuului kaksi pientä sängyn vieressä pidettävää kaappia, yöpöytää. Niiden kaappiin mahtui yöastia. Yläpuolella oli pieni vetolaatikko. Kaluston osina olivat vielä nojatuolien kaltainen lyhytjalkainen keinutuoli ja kaksiovinen, melko korkea vaatekaappi, jonka, alaosassa oli kenkien säilytykseen tarkoitettu osa.⁶⁷

Raaka-aineet eli värkit kalustoja varten hankittiin talollisilta ja sahautettiin paikallisella sahalla. Materiaali kuivatettiin viikon tai kymmenen päivän aikana saunassa tai varta vasten rakennetuissa kuivaajissa. Ulkomaista puuta ei juurikaan käytetty.⁶⁸

⁶⁴ Hst Seppälä, Lauri, Jkrj.

⁶⁵ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

⁶⁶ Hst Peltola, Urho, Jkrj; hst Syrjä, Kauno, Jkrj.

⁶⁷ Sama.

⁶⁸ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj.

Talvisodan aikana suurin osa miehistä oli rintamalla ja työväkeä oli siis rajoitetusti ja tuotanto pieneni samassa suhteessa. Tarvikkeita riitti vielä sodan aikana jonkin verran, mutta huonekaluja oli vaikea saada yleisen rahapulan vuoksi myytyä ja moni puuseppä lopetti toimintansa. Armeijalle valmistettiin kirvesvarsia vaateripustimia ja lääkelaatikoita, joista viimeksi mainituista lähetettiin malli puutyön tekijälle.⁶⁹

Rauhan palattua oli valmistusmateriaaleista pulaa. Huonekalujen verhoilussa jouduttiin käyttämään paperikangasta parin vuoden ajan.⁷⁰ Mikäli kangasta ei saatu hankittua, jouduttiin muuttamaan mallia ja käyttämään pelkkää vanerilevyä istuinosassa.⁷¹ Huonekalujen pintakäsittely oli heikkoa vielä sotien jälkeen ja asiakas saattoi katsoa laadun niin heikoksi, ettei halunnut maksaa laskua.⁷² Myös liimoja ja lakkoja oli vaikea saada.⁷³ Liima voitiin valmistaa itse jätenuhanpaloista, joita saatiin nahkureilta. Huonekalujen valmistusta häiritsi vielä puutavaran säännöstely 1940-luvulla. Lisäksi uusien koneiden hankkiminen oli luvanvaraista.⁷⁴ Monet puusepät valmistivatkin koneensa itse puusta ja metallista.⁷⁵

Sodan jälkeen kaluston osat vähenivät vähenemistään ja lopulta 1900-luvun puoliväliin tultaessa oli kalustossa enää yhdeksän osaa. Sen jälkeen alettiin puhua ns. nykykalustosta ja -huonekaluista. Niitä saattoi ostaa yksittäisinä kappaleina tarvitsematta hankkia koko kalustoa.⁷⁶ Asiakkaiden toivomukset otettiin huomioon myös kalustoa maalattaessa.⁷⁷

1950-luvun alkuvuodet suosiossa ollut veistetty suora kalusto käsitti seuraavat osat: neljä tuolia, ruokapöytä ja pienempi pöytä, joka oli pyöreä tai kahdeksankulmainen tupakkapöytä. Siihen kuului kaksi käsinojallista le-

⁶⁹ Hst Mäntylä, Ossi, Jkrj; hst Hannula, Heimo, EPk.

⁷⁰ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj; hst Mäntylä, Ossi, Jkrj.

⁷¹ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

⁷² Hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

⁷³ Hst Mäntylä, Ossi, Jkrj.

⁷⁴ Hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

⁷⁵ Hst Wiik, Heikki (Suull. Tieto).

⁷⁶ Kysely 1990, EPk; hst Syrjä, Kauno, Jkrj.

⁷⁷ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

potuolia, lipasto ja vaihtoehtoisesti joko yhden hengen päästävedettävä sänky tai vuodesohva. Tämän lisäksi kalustoon kuului 1950-luvun alussa keinutuoli, joka jäi vähitellen pois ns. umpitopattujen nojatuolien yleistyessä kaluston osina. Ennen umpitoppausta verhoiltiin lepotuolit vain ns. kovapohjaisiksi istuinosaltaan, eikä jousitusta käytetty.⁷⁸ Toppaukseen käytettiin villaflokkia.⁷⁹ Selkänoja oli avoin, usein vain parin pysty- tai poikki-pienen jakama.⁸⁰

Kaksi kuvaa 1950-luvulle tyypillisestä maakuntakalustokokonaisuudesta, joka on vaalean lakkauksen päältä veistetty. Veistokset on petsattu ruskeaksi ja kalusto on lakattu uudelleen.

Edellä mainittujen huonekalujen lisäksi voitiin kalustoon liittää vanhan tavun mukaan kirjahylly tai pesukomuuri eli pesukaappi, jossa oli saranoiden varassa nostettava kansi. Sen alla oli syvennys pesuvia varten. Huonekalun alaosassa oli ovellinen, hyllyllä jaettu kaappi.⁸¹ Tuolit, joita valmistettiin aina neljä yhtä kalustoa kohden, olivat joko vääräjalkaisia tai suorajalkaisia.⁸² Vääräjalkaisen mallin huonekalun jalat ovat nimensä mukaisesti väärät eli kaarevat, hieman s:n muotoiset. Malli oli saanut vaikutteita rokoosta.⁸³

Suorajalkainen huonekalu taas oli edellistä yksinkertaisempi. Sen jalat olivat suorat ja usein alaspäin kapenevat. 1940-1950-luvuilla ostettiin kaluston jalvoja kappaleittain niiden tekoon erikoistuneilta puusepiltä. Suu-

⁷⁸ Kysely 1990, EPk; Hst Syrjä, Kauno, Jkrj.

⁷⁹ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

⁸⁰ Hst Koski, livari, Jkrj.

⁸¹ Hst Viitala, Eero, Jkrj.

⁸² Kysely 1990, EPk; hst Kangas, Niilo, Jkrj.

⁸³ Hst Koski, livari, Jkrj.

rempi pöytä oli nelikulmainen ja sen sarjoissa oli veistoksia. Pienempi pöytä oli tavallisesti pyöreä ja se kannatteli jalkojensa välissä pöytälevyä pienempää välitasoa. Lipaston keskellä oli kaappi ja vetolaatikko ja kummassakin päässä kaappi. Kaappien ovissa oli veistoksia, joita kutsuttiin hieman halveksien kriipooksiksi.⁸⁴

Tällainen uurroskoristelu oli tehty pintakäsittelyn päälle yleensä siten, että kuviot näkyivät valkoisina tummemmasta taustastaan. Huonekalujen koristeissa oli paljon myös suoraa uurreviivaa, joka tehtiin linjakeppiä apuna käyttäen. Viivakoristeita tehtiin ovien reunoihin, sokkelien sarjoihin rajamaan lehtikuvioita. Sokkeleissa käytettiin usein lehtikuvioita ovissa kukka-aiheita. Uurreviivaa veistettiin pöydän reunaan, joka oli enimmäkseen keilattu, joskus suorakin.⁸⁵ Koristeveistäjät kiersivät tekemässä puuleikkauksia verstaissa. Aiheina olivat kukka- ja lehtikuviot sekä esimerkiksi lintuaiheet.⁸⁶

Veistely jäi pois kalustoista 1950-luvun puolivälissä. Ennen sitä käytettiin pintakäsittelynä ootrausta, petsausta ja lakkaamista.⁸⁷ Ooteraus oli yleisimmin väriltään punertavan ruskea mustin juovin pyrkien muistuttamaan mahonkia.⁸⁸ Matkittiin myös tammen pintakuviointia.⁸⁹ Jo omana aikanaan ootrausta pidettiin arvokkaana.⁹⁰ Se jäi kuitenkin pois käytöstä ennen vuotta 1950. Kalusto käsiteltiin useimmiten lakkaamalla. Maalaus ei ollut niin suosittu, mutta kun sitä käytettiin haluttiin eniten valkoista.⁹¹

Sänky oli päästävedettävää mallia. Sen syrjäytti 1950-luvun puolivälissä markkinoille tullut ja vuosikymmenen lopulla huippunsa saavuttanut vuodesohva, jota voitiin käyttää istuinsohvana tai avata kahden hengen vuoteeksi. Kaluston osana oli lyhyen aikaa myös heteka.⁹² Kokonaisuuteen

⁸⁴ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

⁸⁵ Sama.

⁸⁶ Hst Saranpää, Toivo, Jkrj.

⁸⁷ Hst Syrjä, Kauno, Jkrj.

⁸⁸ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

⁸⁹ Hst Peltola, Reino, Jkrj.

⁹⁰ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

⁹¹ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj.

⁹² Hst Peltola, Urho, Jkrj.

toisinaan kuulunut kirjahylly oli noin metrin mittainen, yhdellä välihylyllä varustettu huonekalu.⁹³

Edellä kerrotun kaltainen kalusto maksoi huonekaluvalmistajan kotoa myytäessä 18.000-22.000 mk. Maakuntaan ostajan kotiin kuljetettuna samasta kalustosta veloitettiin 30.000-52.000 markkaa⁹⁴. Hinta määräytyi kaluston koostumuksen, työn laadun ja ajetun matkan mukaan.⁹⁵ Etelä-Pohjanmaalla, valmistuspaikan lähellä hinta oli alhaisin 30.000 mk, Kainuussa 45.000 mk ja Lapissa se saattoi nousta jopa 56.000 markkaan.⁹⁶

Kaluston koostumus pysyi 1960-luvulla lähes samanlaisena kuin edellisellä vuosikymmenelläkin. Huomattavin muutos tapahtui päästävedettävän sängyn harvinaistumisena ja vähittäisenä pois jäämisenä sekä vuodesohvan yleistymisenä. Kaluston koko pieneni edelleen. Alettiin myös valmistaa eri huoneisiin tarkoitettuja kalustokokonaisuuksia. Toisaalta yksittäisetkin huonekalut olivat kysytyjä.⁹⁷

Kaksi kamarin kalustoa; 1950-luvulle oli tyypillistä nojatuolien käsinojen avoimuus (vas.), kun taas 1960-luvulla käsinojat verhoiltiin kauttaaltaan umpeen ja alettiin suosia vuodesohvia. (oik.).

Kamarin kalusto käsitti 1960-luvulla pöydän ja neljän tuolin lisäksi lipaston ja sängyn tai vuodesohvan. Keittiöön tarjottiin tiskipöytää, kuivauskaappia

⁹³ Kysely 1990, EPk.

⁹⁴ 18.000 mk vastaisi nykyrahassa n. 3.100 mk ja 52.000 mk noin 9.100 markkaa.

⁹⁵ Kysely 1990, EPk.

⁹⁶ Hst Puskala, Kauno, EPk.

⁹⁷ Kysely 1990, EPk.

sekä pirtinpöytää penkkeineen. Kaikkein suosituimmaksi 1960-luvun kuluessa nousi kuitenkin muutaman osan käsittävä sohvakalusto. Siihen kuului etupäässä vuodesohva ja kaksi nojatuolia. Usein lisäksi sohvapöytä. Nojatuolit olivat enemmän verhoillut kuin 1950-luvulla, jolloin ns. umpitopattussa lepotuolissa oli puiset avoimet käsinojat. Nyt käsinojan sivuosat verhoiltiin kankaalla aivan kokonaan. Sovhapöytä oli pitkänomainen ja matala, eikä veistoksia enää käytetty.⁹⁸

Sohvakaluston istuinhuonekalujen verhoilussa käytettiin 1960-luvun alkupuoliskolla kangasta, mutta vuosikymmenen lopulla (1966 tai 1967) tulivat markkinoille kernikalustot eli keinonahkaiset sohvot ja nojatuolit, joista tuli hyvin myytyjä.⁹⁹ Ennen vuosikymmenen puoltaväliä tuli muotiin myös TV-tuoli, joka oli ristikkomaisen metallijalkansa varassa seisova kauttaaltaan pehmustettu nojatuoli-istuin. Kysytymmäksi tuli myös kirjahylly, jonka koko oli kasvanut 1950-luvusta.¹⁰⁰ Nyt se käsitti kaksi tai kolme osaa ja oli huomattavasti korkeampi. Alhaalla oli usein kaapit tai laatikostot. Oli yleistä suunnitella eri malleihin televisiolle tarkoitettu paikka keskelle hyllyä. Kirjahyllyn runko saatettiin valmistaa metallista, jolloin hyllyt oli kiinnitetty metallisilla pidikkeillä. Pelkkien hyllyjen lisäksi kirjahyllykköön sijoitettiin pieniä kaappeja.¹⁰¹ Pirtinpöytä kaksine penkkeineen tuli uudelleen muotiin 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla. Sitä oli aikaisemmin markkinoitu menestyksellisesti 1930-luvulla.¹⁰²

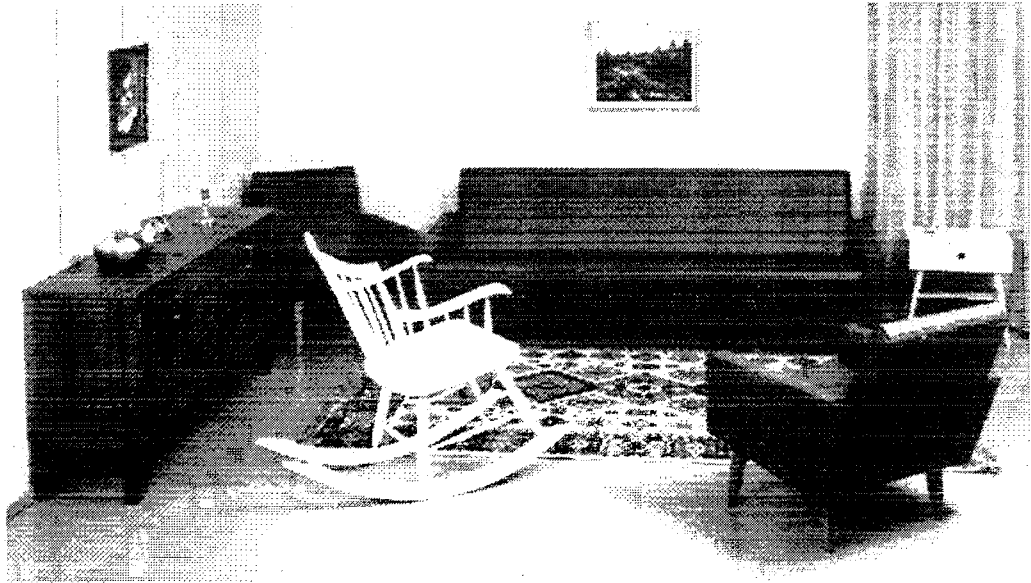
⁹⁸ Sama.

⁹⁹ Sama; hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

¹⁰⁰ Kysely 1990, EPk.

¹⁰¹ Esitekansiot, PSM.

¹⁰² Hst Mäntylä, Ossi, Jkrj.

Keinonahkainen kalusto tuli hyvin suosituiksi 1960-luvun loppupuolella. Kemikalustoja tehtiin eri värisävyisiä.

Tyylihuonekalut ja niiden esikuvat

”Kansanomaisia tyylihuonekaluja” eli talonpoikaishuonekaluja valmistettiin Jurvassa aikanaan aina renessanssista kustavilaiseen ja biedermeieriin. Niistä kerrottiin jo talonpoikaishuonekalut -kappaleessa. Vanhoja tyylejä ”aidost” jäljittelevät huonekalumallit tulivat Jurvaan todenteolla vasta Kotiteollisuusosakeyhtiö Pirtin myötä (perustettiin 1913). Aivan ensimmäisinä vuosina valmistettiin suoran tyylin huonekaluja, tyylihuonekalujen tullessa vasta Pirtin toimittua ja pari-kolme vuotta.¹⁰³ Tuohon mennessä oli sekä historiallisten tyylien että kertaustyylien aika jo ohi. Ohjaus eri tyylien käyttöön tuli lähinnä Helsingin Pirtiltä.

Mallit

Kotiteollisuuden harjoittamista silmällä pitäen laadittiin jo 1800-luvun puolella erilaisia mallipiirustussarjoja. Vanhimmat niistä, molemmat vuodelta 1886 ovat Josef Stenbäckin ”Huonekalupiirustuksia” sekä Stenbäckin ja

¹⁰³ Saukkola 1966, 7-9.

Eero Mäkisen toimittama ”Käsityökomitean mallikaluston piirustukset”. Ensiksi mainitussa on 11 lehteä ja jälkimmäisessä 140 piirustusta. Jurvassa on aikanaan ollut käytössä Helsinkiläisen Paischeffin huonekaluliikkeen (perustettu 1889) kuvitettu hintaluettelo vuodelta 1910.¹⁰⁴ Paischeff lienee ensimmäinen huonekaluliike Suomessa, joka julkaisi kuvitetun hinnaston.¹⁰⁵

John Paischeffin huonekaluliike Helsingissä mainosti olevansa halvin huonekalujen ostopaikka, jossa on ”Alituinen varasto kaikenlaisia Huonekaluja ja Rautasänkyjä”. Liikkeen tarjonta oli esimerkiksi 1913-1914 hyvin jugend-voittoista. Jäänteinä oli tosin vielä paljon kertaustyyliä huonekaluja. Yleisilme liikkeen esittelemissä kalusteissa oli kuitenkin yksinkertainen suoralinjainen ja niukkakoristeinen tyyli.¹⁰⁶

Esimerkiksi eräs salin kalusto oli istuinosaltaan ja selkänojan kohdalta topattu. Topatut alueet olivat suorakaiteen muotoisia ja verhoilut oli kiinnitetty metallinastoilla. Puuosat olivat sirosta suorasta pyöreästä rimasta valmistettu ja takajalat olivat taaksepäin kaareutuvat. Toaletti- eli peilipiironki käsitti neljä leveää vetolaatikkoa, joiden päällä oli suorakaiteen muotoinen kehystetty peili. Sitä kannattelevat sivut olivat kaarevalinjaiset ja niissä oli lampetit. Toalettipöytä taas käsitti alaosassaan keskellä leveän ja sivuilla kaksi kapeaa laatikkoa sekä pöydän päällä kolmiosainen peili, joista keskimäinen oli reunoilla olevia leveämpi.¹⁰⁷ Toalettipöytä oli lähes samanlainen kuin jurvalaiset peilipöydät 1960-luvulla.

Paischeffin luettelossa olevat mallit saattoivat hyvinkin olla vihjeenä ja vaikuttimina jurvalaisten suunnitellessa omia mallejaan maakuntahuonekaluihinsa 1910-luvulla. Paischeffin luettelossa esiintyy mm. sellaisia yksityiskohtia, joissa on tummaksi käsitellylle puupinnalle tehty piirrosleikkauksia samaan tapaan kuin jurvalaisissa piirtoleikkauksin koristetuissa huone-

¹⁰⁴ Vainionpää 1984, J-S:n arkisto.

¹⁰⁵ Långvik-Huomo 1989, 35.

¹⁰⁶ John Paischeff 1913, 1-4.

¹⁰⁷ John Paischeff 1913, 80-87.

kaluissa, niissä joiden koristeita kutsuttiin kriipooksiksi. Usein puusepän-verstaat eivät käyttäneet huonekalupiirustuksia vaan tekivät samaa vanhaa tuttua mallia tai valmistivat kuvitetun hinnaston kuvien perusteella omat versionsa huonekaluista.¹⁰⁸

Suomen Käsityön Ystävät myivät, lainasivat ja vuokrasivat mallipiirustuksia, samoin Suomen käsityönopettajain liitolla oli v. 1909-1922 oma mallisalkkunsaa, joka sisälsi piirustuksia kullekin kotiteollisuusopettajalle jäljennettäväksi omaan opetustyöhönsä.¹⁰⁹ Mallisalkut karttuivat kunkin opettajan korvatessa salkun käyttöä liittämällä mukaan yhden uuden mallipiirustuksen. Salkut oli alun perin kasattu suunnittelukilpailujen avulla. Kilpailuja oli järjestetty v. 1906 mm. pöydän, tuolin, astiakaapin ja keinutuolin mallien suunnittelusta. Huonekalujen piti olla talonpoikaistyyliä.¹¹⁰

Kansanvalistusseura julkaisi 1910-luvulla kaksi Lauri Mäkisen toimittamaa huonekalupiirustuskokoelmaa, joiden nimeksi tuli Käsiteollisuuspiirustuksia. Vuonna 1911 julkaistiin kokoelmista ensimmäinen. Se sisältää Usko Nyströmin piirtämät 14 tuolia, Georg Wahsten'in olohuoneen kalusto, Oiva Kallion ruokahuoneen ja tyttären huoneen kalustot, Fr. Jokelan isännän huoneen kaluston, E. K. Häkkisen vierashuoneen kaluston, Max Frelanderin vierashuoneen ja lastenhuoneen kalustot, Verner von Essenin makuuhuoneen kaluston, Edvard Eleniuksen pienen perheen ja vierashuoneen kalustot sekä Ralf Blomstedtin salinkaluston. Piirustukset ovat irtoarkkeja ja kooltaan 38x51 cm.¹¹¹

Vuonna 1914 julkaistu kokoelma sisälsi viisi kalustoa, joissa oli yhteensä 31 esinettä. Näiden kalustojen piirtäjät olivat Harry Röneholm, Bruno Alm, Veikko Kyander, Oskar Elenius ja Edvard Elenius.¹¹² Vastaavia piirustuk-

¹⁰⁸ Långvik-Huomo 1989, 39.

¹⁰⁹ Kruskopf 1989, 51; Suomen Käsityönopettajain liiton mallisalkku, Piirustuksia 1909-1922. Kkl:n kokoelma, SKM.

¹¹⁰ Heinänen 1998, 11-12.

¹¹¹ Vainionpää 1984, J-S:n arkisto; suurin osa huonekalujen suunnittelijoista oli arkkitehtejä, mm. Usko Nyström, Oiva Kallio, Max Frelander ja Verner von Essen.

¹¹² Mäkinen (toim.), 1914.

sia esiteltiin myös aikakauslehdissä. Lauri Mäkisen toimittamassa Käsiteitteollisuus -lehdessä julkaistiin kaikille vapaasti kopioitavaksi huonekalupiirustuksia. Samoin Koristetaiteilijoiden liiton Ornamon lehdessä, jonka nimi oli Kotitaide. Esimerkiksi viimeksi mainitun lehden kuvallitteessa vuonna 1907 on julkaistu jugend-huonekaluja, jotka on piirtänyt arkkitehti Vilho Penttilä.

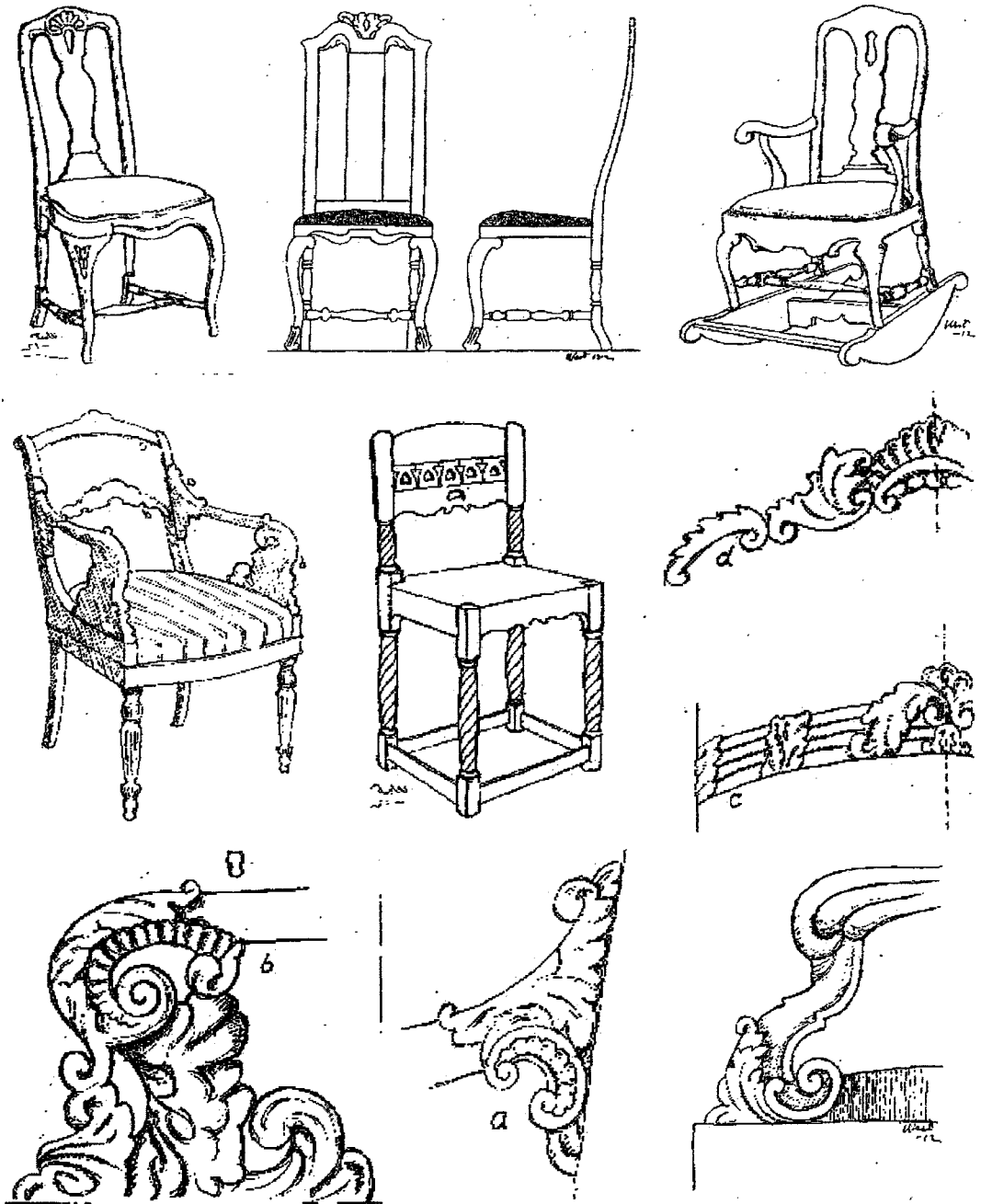
Samaisessa Kotitaide-lehdessä nähtiin niin ikään 1910-luvulla piirustuksia myöskin Werner Westiltä (1890-1959), joka piirsi jurvalaisille enemmänkin huonekaluja. Hän nimittäin toimi suunnittelijana Kotiteollisuus Oy Pirtin piirustustoimistossa vuodesta 1916 lähtien, jonka jälkeen lähes kaikki Pirtin välittämät piirustukset olivat hänen käsialaansa. Hän toimi liikkeen huonekaluosaston johtajana vuosina 1918-1923. Sen jälkeen hän oli Stockmannin sisustustoimiston palveluksessa suunnittelijana 35 vuotta. Lisäksi hän toimi huonekalupiirustuksen opettajana Taideteollisuuskoulussa. West oli Suomen ensimmäisiä funktionalistisia huonekalusuunnittelijoita. Vaikka hän kehitti myös huonekalujen sarjavalmistusta,¹¹³ oli hänelle tärkeää säilyttää käsityömainen leima huonekalujen yksityiskohdissa ja saada suunnittelemansa huonekalut kodikkaan ja yksilöllisen näköisiksi.¹¹⁴

Mallit jurvalaisiin tyylihuonekaluihin saatiin kotiteollisuus oy Pirtin Helsingin liikkeestä, sen perustamisesta vuodesta 1911 lähtien. Joissakin tapauksissa saatettiin lähettää peräti valmis mallikappale huonekalusta tai sen osasta piirustusten mukana, sillä melko pian Helsingin Pirtin edustajat huomasivat, etteivät kouluja käymättömät ja käytännön työskentelyyn totuneet jurvalaiset seuraa kovin tarkasti heidän lähettämiensä piirustusten ohjeita. Niinpä Lauri Mäkisen aloitteesta Jurvaan hankittiin kotiteollisuusneuvoja, joka piti huolen siitä, että puusepät toteuttivat täsmällisemmin annettuja piirustuksia.¹¹⁵

¹¹³ Käsiteitteollisuus 1921, 52; Nikula 1990, 168; Kruskopf 1989, 137.

¹¹⁴ Kruskopf 1989, 131-132.

¹¹⁵ Jokela 1921, 57.

Werner Westin eri museoiden huonekaluista piirtämiä malleja, joiden perusteella hän sommitteli uusia tyylihuonekaluja.

Ennen Pirttiä Jurvassa valmistettiin ainoastaan kansanomaisia huonekaluja. Pirtin ja sen ohjaajan Emil Mäkisen välittämänä Helsingissä suunnitellut mallit levisivät Jurvan puusepänerverstaisiin. Pirtissäkin valmistettiin ”olosuhteiden pakosta” aluksi ns. suoraa mallia, koska paikallisilta puusepiltä puuttui koristeveistotaito. Pirtin ensimmäiset piirustukset käsittivät rokokoo-tyyppisiä huonekaluja, aluksi vain tuoleja, joita valmistivat alussa

ainoana oppilaana työskennellyt Yrjö Virta yhdessä mestari Emil Mäkisen kanssa. Viimeksi mainittu veisti koristeet rokokootuoleihin.¹¹⁶

Myöhemmin kun paikkakuntalaisille oli kertynyt koristeveistotaitoa, mm. veistokurssien ansiosta, Pirtti valmistutti Jurvassa ainakin rokokoo-, kustavilais- ja jugendtyyppisiä kalusteita. Mallipiirustusten huonekaluista Lauri Mäkinen kertoo, että niihin on pyritty soveltamaan ”jotain muistoja niistä kuoseista, jotka varsinkin kansantaiteen alalla ovat viime vuosisadalla olleet meillä suosittuja. Samalla on vältetty suoraan jäljentämästä vanhaa, jolloin onkin käynyt helpommaksi luoda huonekaluja, jotka vanhalta romanttiselta pohjalta vaikutelmia saaneina asiallisesti sopeutuvat tyydyttämään nykyajankin kotien tarpeita.”¹¹⁷

Malleissa ei siis suoraan pyritty jäljentämään vanhoja tyyliä vaan soveltamaan niiden perusteella oman aikansa kotiin sopivat huonekalut. Kaikkien mielestä ei tällaisia ”voimakkaasti suunniteltuja” mallipiirustuksia olisi alkuunkaan tarvittu, koska huonekalujen valmistajien pitäisi antaa sulattaa herraskartanoista, sotilaspuustelleista ja pappiloista omaksumansa vaikutteet, vaikkakin ne usein heijastelivat, kuten arkkitehti Gustaf Strengell asian ilmaisee, ”herttaisen lapsekasta käsitystä vallitsevista taideteollisuuspyrkimyksistäkin”.¹¹⁸

Huonekalumallien suunnittelussa käytettiin hyväksi myös museoiden tyylihuonekaluja, joiden mukaan uusia malleja oli kehitelty. Pirtti hyödynsi museoiden malleja jo ennen vuotta 1914.¹¹⁹ Myöhemmin myös jurvalaiset puusepät kävivät omin päin tutkiskelemassa museoiden kokoelmia, suunnitellessaan omia mallejaan. Jotkut loivat mallinsa yhteistyössä museoiden (mm. Pohjanmaan museon) tutkijoiden kanssa.¹²⁰ Omia muunneltuja mal-

¹¹⁶ Saukkola 1966, 11-12.

¹¹⁷ Suomalaisia huonekaluja sarja I. [1933].

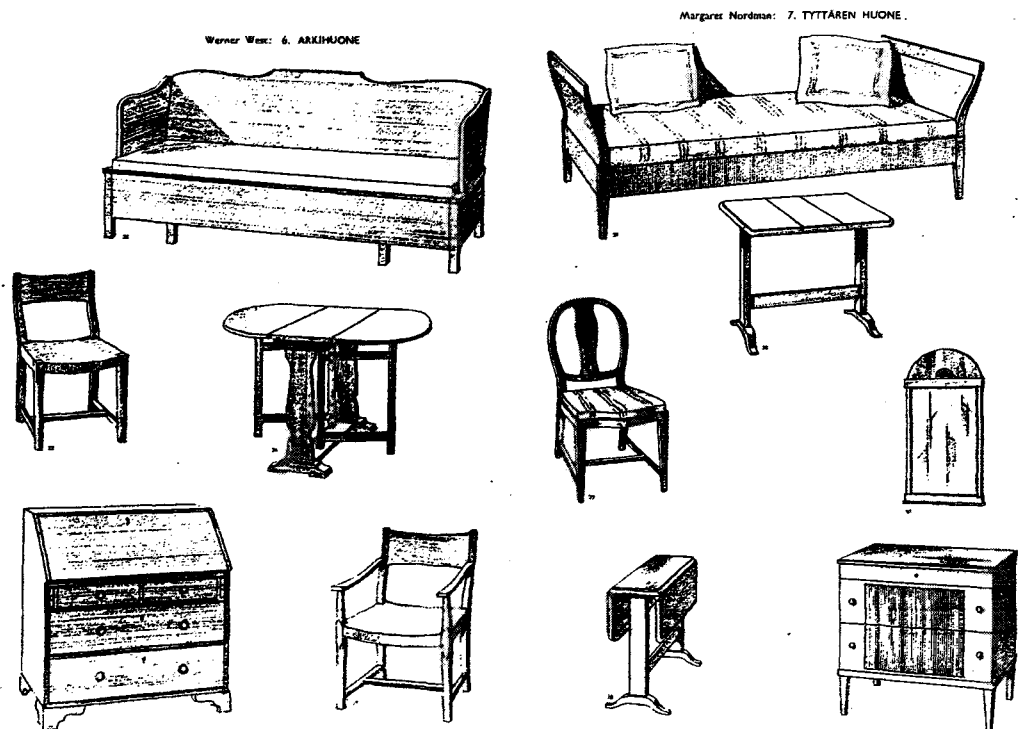
¹¹⁸ Strengell Gustaf, Maaseudun huonekaluista, SKM.

¹¹⁹ Jalava 1914.

¹²⁰ Hst Hannula, Heimo, EPk.

leja saatiin myös piirrettäessä valokuvien perusteella huonekaluja, kuten teki esim. Sulo Mänty.¹²¹

Werner Westin ja Einari Kyöstilän huonekalumalleja julkaistiin vuonna 1932 kirjana. Etelä-Pohjanmaan kotiteollisuusyhdistys tilasi ilmajokisen Antti Tapolan johdolla kirjan malleja niin ilmajokisten kuin jurvalaistenkin käyttöön. Tilauksessa oli mainittu mm. Westin arkihuoneen lipasto ja Nordmanin piirtämä tyttären kalusto; tuoli, peili ja lipasto.¹²²

Werner Westin arkihuoneeseen ja Margaret Nordmanin tyttären huoneeseen suunnitellut kalustokokonaisuudet.

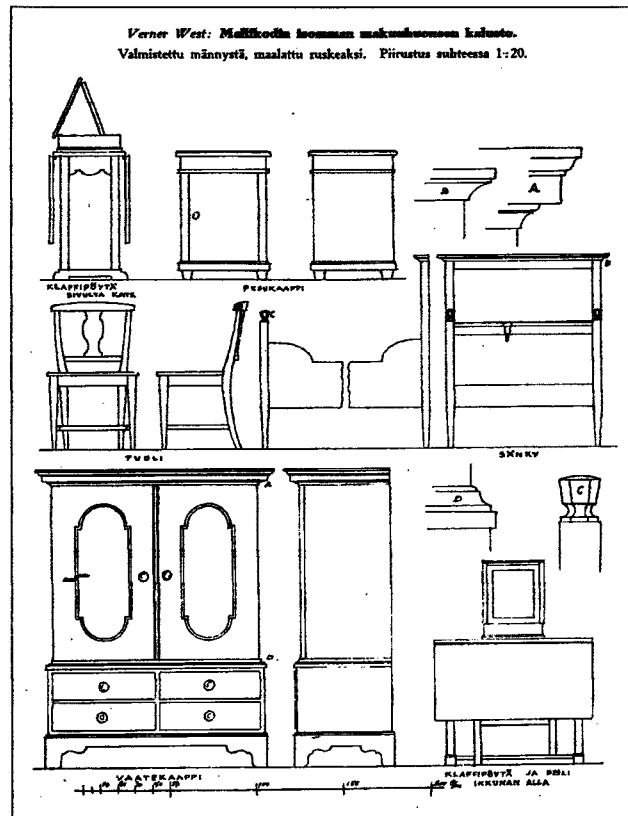
1930-luvulla oli vallalla funktionalismi, jonka johtoajatuksena oli tehdä mahdollisimman käytännöllisiä ja muodoiltaan tehtävänsä sopivia huonekaluja. Suosittiin myös teollisesti tuotettuja edullisia kalusteita. Werner West suunnitteli vuonna 1929 funktionalismin henkeen mm. eduskuntatalon kahvilan putkituolit ja -pöydät, tosin hänen muu tuotantonsa on kaa-reutuvia pehmeitä muotoja suosivaa.¹²³ Werner Westin vaikutus Jurvan

¹²¹ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

¹²² Tapolan kirje 1933, SKM.

¹²³ Funkkis 1980, C1.

huonekalusuunnitteluun lienee suurempi kuin muiden helsinkiläissuunnittelijoiden. Hän vaikutti tyylihuonekalupuolella suunnittelemalla museoista jäljentämiensä mallien mukaisia tyylihuonekaluja ja suoran kaluston puolella suunnittelemalla funktionaalisia, mutta mukavia ja kodikkaita huonekaluja, jotka ovat olleet antamassa ideoita jurvalaisille huonekaluvalmistajille.

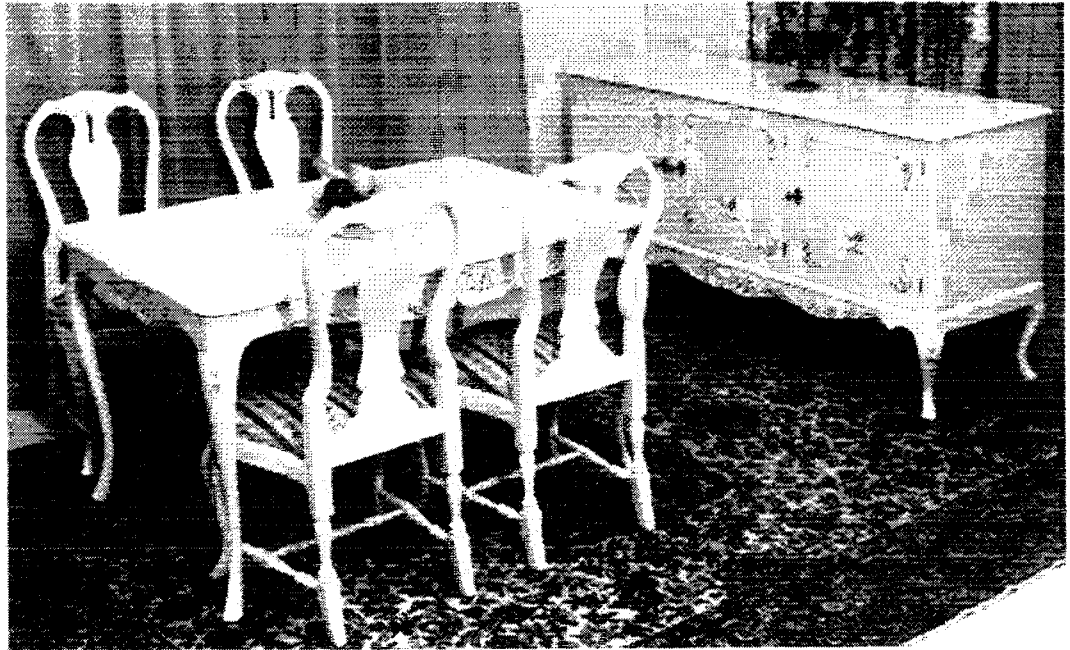
Werner West suunnitteli nelihuoneisen maalaiskodin eli Mallikodin kaluston. Suunnitelma käsitti täydelliset kalusto- ym sisustuspiirustukset. Piirrokset on julkaissut Tietosanakirja Oy nimekkeellä Käsiteollisuuspiirustuksia no 12, vuonna 1924.

Nykyajan tyylihuonekalut

Suosituimpina tyyleinä jurvassa ovat olleet talonpoikaisrokoko, kustavilainen ja barokki, joita myytiin 1970-luvun lopulla Jurva-Kalusteen kautta muita tyylejä huomattavasti enemmän. Pienempi määrä valmistettiin empirytyylejä; ristikko-, harppu- ja ruusumedaljonkiempireä.¹²⁴ Jurvassa markkinoitiin lisäksi muita vähemmän tunnetuksi tulleita tyylejä. Jurvalaisille vuosien saatossa tutuksi tulleet mallit olivat myös kaikkein suosituimpia ostajien keskuudessa. Kustavilaista ja ns. talonpoikaisrokokoota oli valmistettu pisimpään ja näiden tyylien tarjonta oli suurinta.

¹²⁴ Jurva-Kalusteen hallituksen pöytäkirja 30.3.1978, J-K:n arkisto.

Talonpoikaisrokoko-nimitys annettiin rokokoota edustavalle mallille, jossa oli vaikutteita sekä hollantilaisesta että englantilaisesta rokokoota; talonpoikaisrokootuolin selkänoja on balusterimuotoinen lauta ja sen istuinosa on irrotettava. Jaloissa on H:n muotoiset tukipienat. Talonpoikaisrokoko-tyyliin valmistettiin pyöreää tai suorakaiteen muotoista pöytää, pikkutuoleineen ja nojatuoleineen. Kolmelle hengelle tarkoitettu sohva kuului kalustoon. Se oli topattu kokonaan sekä istuinosaan että selkänojastaan, selkänojan kaartuessa sivuille asti. Kangasverhoilun yläpuolella selkänojassa on yleensä veistetyt koristeet. Myös sohvan alasarjassa on veistokset.¹²⁵

Talonpoikaisrokoko-pöytä ja -tuolit sekä lipasto.

Samaan tyyliin valmistettiin sänkyjä, yöpöytiä, peilipöytiä, hopeakaappeja ja muita kaappeja. Juvassa valmistetaan edelleen talonpoikaisrokoko-tyylisiä sarjapöytiä, jotka käsittävät kolme toinen toisensa alle työnnettävää pikkupöytää. Keinutuoliin ja kirjahyllyyn on sovellettu niin ikään tätä tyyliä.¹²⁶

¹²⁵ Esitekansiot, PSM; Heinonen-Vuoristo1990, 28.

¹²⁶ Esitekansiot, PSM.

Talonpoikaisrokokoohuonekalut valmistetaan yleisesti koivusta ja koristeet veistetään käsityönä. Veistokset korostetaan kultauksella tai patinoinnilla. Kalustot käsitellään kiiltävällä tai mattamaalilla, jolloin väreinä käytetään vaaleita sävyjä; valkoista ja helmenharmaata. Toisaalta käytetään myös tummaa petsiä. Tuolin hinta talonpoikaistyyliissä on vuonna 1970 ollut n. 230 mk, kymmenen vuotta myöhemmin hinta oli n. 1160 mk. Tyylin valmistaminen on ollut Jurvassa yleistä ja useat verstaat ovat tehneet sitä. Eri tehtaiden mallit poikkeavat vain vähän toisistaan.¹²⁷ Alunperinhän malli saatiin Pirtin kautta työliikkeeseen, mutta myös kotiteollisuuskoululle. Huonekalunvalmistajat eivät ole muuttaneet mallia paljoakaan.

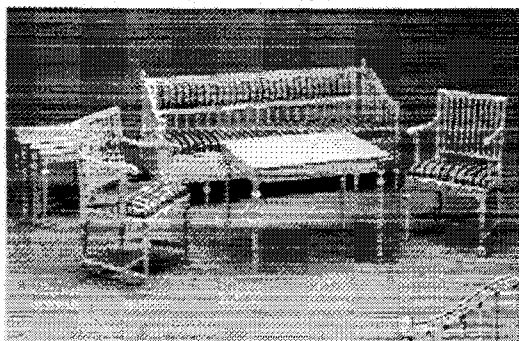
Kustavilainen tyyli oli ja on edelleen yksi suosituimmista tyyleistä. Huonekalujen mallit tässäkin tyyliissä ovat pysyneet samanlaisina, aivan pienin muutoksin niin pitkään kuin niitä on Jurvassa valmistettu. Muutoksia on esiintynyt lähinnä esimerkiksi pöydän ja istuinhuonekalujen korkeudessa ja muissa mittasuhteissa. Kustavilaistuolin säleselusta on kehystetty munasauva koristeleikkauslistalla. Sama koriste kiertää myös sarjaa. Jaloista on tullut sirompia kestävämpien liimojen myötä. Jalkoja tukee englantilaisvaikutteinen H-ristikko. Sorvattujen alaspäin kapenevien jalkojen yläosassa on ranskalaisvaikutteinen pallomainen koristekaulus, jonka yläpuolella sarjan kulmauksessa on neliön sisään leikattu yksinkertainen rosettikoriste.¹²⁸

Pikkutuoleja kuuluu kalustokokonaisuuteen neljästä kuuteen kappaletta. Pöytä on nelikulmainen, pyöreä tai soikea. Kustavilaissohvan käsinojapäädyt olivat varhaisina aikoina yhtä korkeat kuin selkänojakin ja nupein koristetut. Mutta myöhemmin malli muuttui siltä osin niin, että käsinojat kaareutuivat alaspäin ja koristenupit jäivät pois. Sohvan selusta on joko yläreunastaan topattu tai tyypillisemmin ylhäältä alas sälein koristettu. Samaan tapaan on sänkyjen päädyt joko säleelliset tai topatut. Kustavilaista tyyliä on sovellettu myös kirjahyllyihin, yöpöytiin, kampaus- ym. li-

¹²⁷ Sama; 230 mk on nykyrahassa n. 1500 mk ja 1160 mk n. 2550.

¹²⁸ Sama; Pylkkänen 1964, 11, 13.

pastoihin ja kaappeihin. Pinnoite on yleensä valkoinen, mutta myös tummaksi petsattua tehdään.¹²⁹

Vasemmalla kustavilaisia huonekaluja ja oikealla barokkityyliin valmistetut kalusteet.

Jykevämpää tyyliä edustavat barokkihuonekalut, joita Jurvassa on valmistettu paljon. Barokkikalusteet ovat alkuperäistä tyyliä kevyemmät ja sirommat. Jurvalaisenkin barokin tunnusmerkkinä on kierresauva, jota käytettiin hyvin yleisesti. Jurvassa valmistetaan myös ”suoraa” barokkia, jossa kierrekoristeet on korvattu suoraksi sorvatuilla pienoilla. Molemmissa malleissa on käytetty barokille tyypillisiä piirteitä; korkeata, kapeaa selkänöjää tuoleissa ja toppauksia istuimessa ja usein myös selkänöjassa.¹³⁰

Barokkihuonekalut ovat yleensä aina tummaksi petsattuja. Barokkityyliin tehdään sohvia, joissa on kolme erillistä selkänöjää vierekkäin ja niiden jokaisessa välissä on kierresorvattu sauva. Jurvassa valmistetaan myös barokkihenkisiä muhkeita sohvia ja nojatuoleja, joissa on paksut plyysiverhoillut tyynyt ja matalat selkänöjat. Jokaisen tyynyn yläpuolella on leveä simpukka-aiheen katkaisema vuoluuttileikkaus, väleissä nuppipäiset pienat, joiden yläosa on kierresorvattu. Kalustoon kuuluvan pöydän jalvoja yhdistää suorasta kulmikkaasta pienasta tehty H-tukirakenne.¹³¹

Barokkityyliin on sommiteltu myös sänky, kaapit ja kirjahylly. Viimeksi mainittu on kolmiosainen. Sen päissä on korkeat kaapit, joiden yläosa on la-

¹²⁹ Esitekansiot, PSM.

¹³⁰ Sama.

¹³¹ Sama.

sisten pariovien suojaama, alaosan ollessa umpiovinen. Alaosan kahden päällekkäisen kaapin ovet ovat peiliovet, joiden keskellä on pieni, paksu ja leikkauksella koristettu peili. Kirjoituspöytä on kahdella laatikko-osalla varustettu kokonaisuus, jonka keskellä on leveä vetolaatikko. Kumpaakin laatikostoa kannattaa vain yksi H-ristikolla tuettu jalkapari. Jaloissa on barokille tunnusomaiset pallomaiset koristeet. Peilipöydän peiliä kannattaa kierresorvatut tuet. Barokkityyliin tehdään lisäksi kaappikelloja, joiden reunoissa kulkee täyspitkät, upotetut kierresorvaukset.¹³²

Suosittuja tyylikalusteita ovat empiretyyliä jäljittelevät huonekalut; ristikko-, harppu- ja ruusumedaljonkiempire. Empire seurasi Suomessa kustavilaista tyyliä, rajan ollessa liukuva. Kaikissa empiretyylin variaatioissa voidaan huomata kustavilaisia vaikutteita ja tyylijäämiä. Keisarityylin (eli empiren, n. 1810-1830) ajalla tuli muotiin valmistaa kokonainen kalusto samaan tyyliin. Suomessa empirehuonekalut tehtiin ja tehdään edelleen kotimaisesta koivusta ja maalataan valkoisella maalilla korostaen kultauksin.¹³³

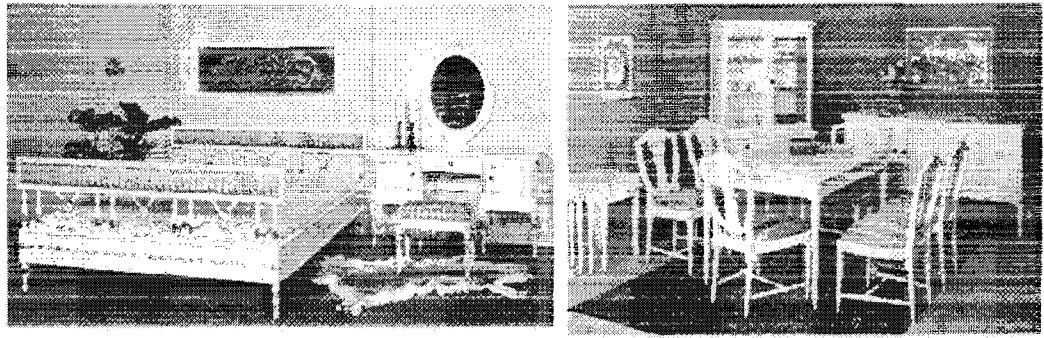
Ristikkoempire-nimitystä käytetään Jurvassa mallista, jossa istuimien ja sängynpäätyä koristavat ristikkoihaiset koristeet. Niissä keskellä oleva pyöreä rosetti yhdistää kaksi ristikkäistä ohueksi sorvattua puikkoa. Ristikon kummallakin puolella on yksi tai kaksi sorvattua lootuskoristeista pystypienaa. Istuimissa on ristikon yllä hieman kaareva hartialauta, joka on keskeltä topattu ja koristelistalla ympäröity. Ristikkoempirepöydän jalkoja yhdistää veistokoristettu tukiristikko, joka liittyy pöydän jalat ristikkäin yhteen.¹³⁴ Tyyli on saanut vaikutteita Tukholmassa valmistetuista empiretyylisistä eli Kaarle Juhanan tyylistä huonekaluista. Sieltä omaksuttiin mm. vaalea sävy kalusteisiin.¹³⁵

¹³² Sama.

¹³³ Sama; Pylkkänen 1964, 14.

¹³⁴ Esitekansiot, PSM.

¹³⁵ Heinonen – Vuoristo 1990, 36.

Vasemmalla ristikkoempirehuonekaluja ja oikealla harppuempirekalusto.

Harppuempireksi kutsutussa tyyliässä tunnusomaisena koristeaiheena on kustavilaiselta ajalta tuttu lyhdeselusta. Lyhdeaihetta ympäröi joko suljetun U:n muotoinen medaljonkikehys tai ylösalaisin olevan U:n muotoinen reunus. Molemmissa tapauksissa huonekalun jalvoja yhdistää englantilaista perua oleva H-tukiristikko. Englantilais-hollantilaisista vaikutusta on myös selustan avonaisuus. Istuinosa on pehmustettu.¹³⁶

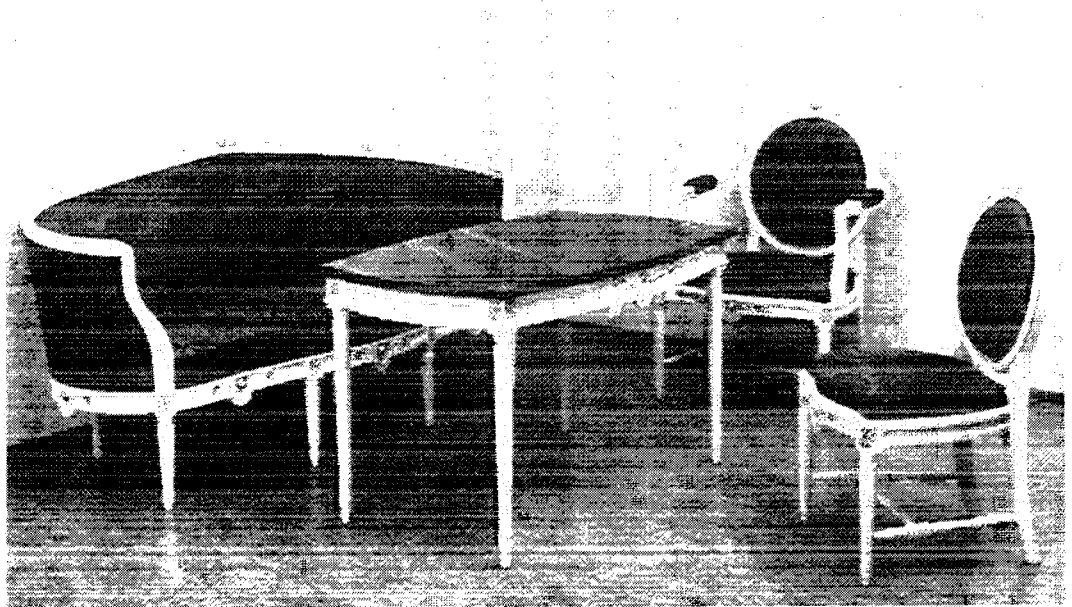
Medaljongilla ympäröityä lyhdeselustaista mallia kutsuttiin myöhemmin Hepplewhite-tyyliksi. George Hepplewhite (n. 1740-1786) oli englantilainen huonekalusuunnittelija, jonka kuoleman jälkeen julkaistiin laaja mallikirja hänen töistään. Malleista tuli suosittuja ja niiden tunnusomaisena piirteenä oli lävistetty ja koristeellinen kilpimäinen selusta.¹³⁷

Ruusumedaljonkiempireksi nimitetyn tyylin piirteet ovat myös tuttuja kustavilaiselta ajalta. Tuolin medaljonkiselusta ja sorvatut, uurrostetut jalat olivat empireä edeltäneelle kustavilaiselle ajalle tyypillisiä. Kiinteä pehmustettu selusta oli peräisin Ranskasta, kun taas jalkojen välissä oleva tukiristikko on englantilaistyylinen. Istuinosa on topattu. Sohva on kauttaaltaan verhoiltu. Verhoilua kehystää selkämysten yläreunassa uurrettu koristekaari, jonka juoksun keskeyttää koristeveistetyt ruusut. Sohvan ja tuolien selkä-

¹³⁶ Sama.

¹³⁷ PSM; Nokela 1976, 62.

mys on koristettu veistoksin keskeltä, samoin kaikkien ruusuempirehuonekalujen sarjat. Mallin nimitys johtuu juuri tästä ruusukoristelusta.¹³⁸

Ruusuempirekalustoon kuului sohvan ja pöydän lisäksi yleensä kaksi nojatuolia ja kaksi pikkutuolia. Tässä kalustossa on harvinainen kivikansi.

Jurvassa valmistettiin ja valmistetaan myös edelleen muitakin tyylejä, jotka olivat vähemmän suosittuja, mahdollisesti vähäisemmän valmistuksen ja siksi myös vähäisemmän tarjonnan perusteella. Näistä tyyleistä mainittakoon chippendale ja ranskalainen rokokoo.

¹³⁸ Esitekansiot, PSM.

PUUTYÖN OPETUS

Jurvassa opetettiin todennäköisesti puutyötä jossakin muodossa jo kapteeni Gustaf Adolf Hobinin (1764-1824) aikaisemmin omistamassa kartanossa. Tainusjärven ympärille oli kerääntynyt irtolaisväestöä, jolle Suomen Talousseuran sihteeri professori C.C. Böcker järjesti puusepänkoulutusta. Tarkoituksena oli saada irtolaisväestölle mahdollisuus tulla toimeen omalla työllään.¹³⁹ Kurssit ovat olleet vuosien 1822-1829 välillä Suomen Talousseuran lukuun pidettyjä pellavankäsittelykursseja lähinnä naisille, mutta on mahdollista, että Böcker olisi järjestänyt opetusta myös miehille. Hänen tiedetään järjestäneen muilla paikkakunnilla vastaavanlaista opetusta varsinaisten koulutettavien lisäksi muillekin halukkaille.¹⁴⁰

Kyseessä oli ”kehruukoulu”, joten sen naisoppilaat tarvitsivat rukkeja ja kangaspuita. Kukin oppilas sai työvälineensä koululta. Rukkeja jaettiin myös palkintoina oppilaille. Aikaisemmin Turussa ollessaan C. C. Böckerillä oli oma verstaas, jossa toimi erityinen sorvari, erikoisalanaan rukkit.¹⁴¹ Jurvassa on todennäköistä, että rukkit ja kangaspuut sekä muut pienemmät kudonta- ja kehräysvälineet teetettiin paikkakunnan nikkareilla.

Kustavilaista tyyliä, jonka oletetaan olevan sotamiesten Jurvaan tuomaa, väitetään myös opetetun Tainuun käsityökoulussa jo 1800-luvulla. Venäjän vallan aikaisessa ruotusotaväessä valmistettiin muistitiedon mukaan ainakin piianpeilejä.¹⁴² Sotilaita ja sotilassukuja esiintyy runsaasti vanhempien puuseppien joukossa. Kapteeni Gustaf Adolf Hobinin ostaessa Tainuun tilan, hänen mukanaan muutti Maalahdesta muonamiesperhe (mahdollisesti Hällbergin sukua¹⁴³), jonka kahdeksan lapsen katraasta

¹³⁹ Mäenpää 1961, 21.

¹⁴⁰ Laine 1943, 216-217.

¹⁴¹ Laine 1943, 220.

¹⁴² Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

¹⁴³ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

neljästä pojasta tuli puuseppä. Pojat asuivat ns. Ruotsin puolella torppareina Tainuun tilalla.¹⁴⁴

G.A. Hobinin talossa, joka myöhemmin oli C. C. Böckerin omistuksessa, järjestetyt kurssit lienevät vaikuttaneet jurvalaisen puusepäntaidon leviämiseen, koska vanhat kustavilaista tyyliä valmistaneet puuseppämestarit olivat, Unto Mäenpään käsityksen mukaan, Tainuskylästä kotoisin ja levittäytyivät sieltä Koskimäkeen, Niemenkylään ja kirkonkylään sekä Kentan- ja Tupenkylään.¹⁴⁵

Kapteeni Hobin kuului itsekin arvostettuun sotilassukuun ja tuli merkityksi Pohjanmaan rykmentin rulliin jo nelivuotiaana. Gustaf Adolf Hobin kävi Vaasan triviaalikoulun 1775-1782. Hän palveli Ruotsi-Suomen sodissa ansioituneesti ja hänelle myönnettiin miekkatähdistön ritarimerkki, mistä johtuen jurvalaiset alkoivat kutsua häntä kalparitariksi. Hän meni naimisiin professori Böckerin sisaren Christina Beatan kanssa. Gustaf Adolf Hobin vaikutti Jurvan talouselämään voimakkaasti ja oli paikkakunnan johtohahmo sekä alueen suurin maanomistaja. Hän oli mukana Suomen Talousseuran toiminnassa, jonka sihteerinä toimi C. C. Böcker, edistäen mm. pellavanviljelyä. Hobinin ansiosta Jurva sai uuden kirkkoon ja seurakunta eriytyi Laihiasta 1800-luvun alussa.¹⁴⁶

Samaista Tainuun kartanoa myöhemmin hallinnut Antti Tarkkanen (s. 1838, k. 1912) aloitti yksityisen kansakoulun Jurvassa vuonna 1876. Kunnallinen kansakoulu saatiin kahdeksan vuoden kuluttua v. 1884.¹⁴⁷ Kansakoululaitoksen kehitys mahdollisti maaseutuväestön kirjoitustaidon yleistymisen. Kansakoulu olikin aluksi pääasiassa luku-, kirjoitus- ja laskutaituruuden hankkimista varten. Vuonna 1890 Jurvan väestöstä (koko väestön lukumäärä oli 4679 henkilöä) oli luku- ja kirjoitustaitoisia 254 ja pelkästään lukutaidon omaavia, joilta kirjoitustaito puuttui, oli suurin osa väestöstä,

¹⁴⁴ Hst Alanen, Edvard, Jkrj.

¹⁴⁵ Mäenpää 1961, 21.

¹⁴⁶ Koskimies 1965, Hobin, Gustaf Adolf; Wasa trivialskola 1884, 115.

¹⁴⁷ Kallio 1988, 12.

3363. Vain 14 henkilöä yli 10-vuotiaista ei osannut lukea. Lukutaidottomia lapsia (alle 10 v.) taas oli 1039. Kansakoulua korkeampi sivistys oli tuolloin vain yhdeksällä ihmisellä Jurvassa.¹⁴⁸

Kotiteollisuuden tarkastaja Lauri Mäkinen kartoitti käydessään tarkastusmatkalla Jurvassa vuonna 1906 jurvalaisten puuseppien ammattitaidon alkuperää. Mäkisen laatimassa taulukossa kerrotaan, kuten aikaisemmin mainittiin, nikkarien oppineen taitonsa pääasiassa kotona. Vain muutama (kahdeksan) puuseppä kaikista 123:sta oli oppinut huonekalujen valmistuksen muualla kuin kotona; tässä tapauksessa ”kylällä”. Taulukon sarake, jossa oppi olisi saatu ”koulussa” on aivan tyhjä. Kansakoulun käyneitä tuosta yli satapäisestä joukosta oli vain 28, kuitenkin kaikki puusepät osasivat ainakin lukea, tosin kirjoitustaito puuttui 49:ltä.¹⁴⁹ Tämä todistaa sitä, että vaikka kansakoulu sai aikaan luku- ja kirjoitustaidon lisääntymistä, niin koululaitoksen alkuaikoina kirkon opetustyö oli ehdottomasti huomattavampaa. Mutta kirkko ei kuitenkaan ylläpitänyt puutyönopetusta.

1800-luvulla jurvalaiset kävivät vähäisessä määrin saamassa oppia Vaasassa; yläalkeiskoulussa ja reaalikoulussa 1844-1880 opiskeli viisi jurvalaista oppilasta ja Vaasan lukiossa vuosina 1844-1872 kolme. Vaasan ruotsalaisen lyseon kävi yksi ja tyttökoulun kaksi jurvalaista.¹⁵⁰ Oppikoulussa jurvalaisia kävi vuosien 1880 ja 1917 välisenä aikana vain 18 henkilöä, mikä merkitsee 3,4 oppilasta vuoden 1900 väkiluvun 1000 asukasta kohti.¹⁵¹ Yliopistoissa Turussa ja Helsingissä opiskeli jurvalaisia vain yksittäisiä henkilöitä.

Jurvasta kävi muutamia oppilaita Vaasan käsityökoulussa 1800-luvun lopulla (1877 kolme poikaa)¹⁵², mm. ensimmäinen kotiteollisuuskoulun opettaja Jaakko Hahto opiskeli siellä. Naapuripitäjässä Ilmajoella toimi kansanopiston yhteydessä veistokoulu, joka oli perustettu vuonna 1893.

¹⁴⁸ Kallio 1988, 52.

¹⁴⁹ Mäkinen 1908a, 200.

¹⁵⁰ Kallio 1988, 89.

¹⁵¹ Kallio 1988, 110.

¹⁵² Ranta 1988, 759.

Opettajana toimi Juho Tattari, joka opetti myös jurvalaisia Kansanopistos-
sa. Lisäksi Ilmajoella oli yksityinen veistokoulu 1900-luvun alkuvuosina.
Ajokaluistaan tunnettu Kurikka piti omaa veistokouluun vuoteen 1905,
jolloin valtio lakkautti siltä avustukset.¹⁵³

Samasta syystä lakkautettiin Vaasan puuseppäkoulu, jonka juuret juonta-
vat 1867 aloitettuun ”veisto-osakeyhtiöön”. Kuvernööri Wreden perustama
veistoyhtiö toimi vain lyhyen ajan ja sitä yritettiin jatkaa myymälän ja malli-
näyttelyn ylläpidolla. Veistoyhtiö yhdistettiin maanviljelysseuraan ja sa-
malla käyttöön saatiin tilat koulutapaisesti toimiville työpajoille, joista pit-
käikäisin oli puuseppäkoulu. Se perustettiin jo 1872. Puuseppäkoulua johti
puuseppä A. Ahlbäck kymmenen vuotta ja hänen jälkeensä 23 vuotta
puuseppä J. Källros. Kaksivuotisena vuodesta 1894 toiminut koulu oli kes-
kittynyt huonekalujen valmistukseen ja niitä pidettiin hyvälaatuisina ja tu-
kevina. Oppilaita koulussa oli kerrallaan n. kahdeksan. Jurvasta oli oppi-
laita vähän, mutta he pystyivät välittämään kotipaikalleen uusia malleja ja
tietoja puusepäntyöstä.¹⁵⁴

Alavudella syntynyt Eero Mäkinen perusti 36 vuotiaana Sortavalan vuon-
na 1887 aluksi vaatimattomana käsityökouluna toimineen puu- ja rau-
tasepän ammattikoulun. Kotiteollisuusopettajiksi aikoville ”Mäkisen mie-
hille” opetettiin kahden vuoden aikana luvunlaskun, oikeinkirjoituksen,
kaunokirjoituksen ja tekstauksen lisäksi vapaakäsi- ja linjaaripiirustusta.
Lisäksi oppilaille annettiin ohjeita ja tehtäviä omasta työpiiristään. Huone-
kalujen piirtäminen mallin mukaan ja tutustuminen tavallisempaan tekniik-
kaan oli puuseppien ohjelmassa alkeisopetuksessa.¹⁵⁵

Edetessään opinnot käsittivät esimerkiksi aine- ja asioimiskirjoitusta, elin-
keinoasetusten tuntemusta, laskentoa, mittausoppia ja kustannusarvioi-
mista, mekaniikkaa, projektioni- ja perspektiivioppia, kirjanpitoa, orna-
menttipiirustusta ja fysiikkaa. Mäkisen koulussa opetettiin myös tyylioppia,

¹⁵³ Kallio 1988, 79.

¹⁵⁴ Ranta 1988, 766; Liakka 1913, 86.

¹⁵⁵ Mäkinen 1906, 3-13.

johon kuului luento-osuuksia ja käytännön harjoituksia. Luennoilla käytiin läpi tärkeimmät rakennustyyli ja niihin liittyvä taideteollisuus aina egyptiläisestä taiteesta sen aikaiseen taideteollisuuspyrkimykseen. Oppilaat piirsivät lähes 300 piirrosta eri tyyliin liittyen, joten niiden muotokieli tuli tutuksi. Koululla oli käytössään ”täydellinen höyläskone”, kaksi sirkkelisaha, kolme sorvikonetta, kaksi keilauskonetta, yksi porakone, yksi kulmauskone ja yksi taltaus kone.¹⁵⁶

Sortavalan koulusta valmistui kotiteollisuusopettajaksi mm. Jaakko Hahto, Jurvan kotiteollisuuskoulun ensimmäinen opettaja, josta kerrotaan tarkemmin jaksossa Puutyön opettajat. Tämän tyyppisen koulutuksen läpikäytyään ja siihen aikaan moderneimpia koneita käytettyään Jaakko Hahto saattoi innokkaasti kannattaa ajatusta Jurvaan hankittavista koneista.

Veisto- ja kotiteollisuuskoulu

Veistokoulu, jonka virallinen nimi oli Etelä-Pohjanmaan Kotiteollisuusyhdistyksen kiertävä alempi Puuseppäammattikoulu (Liite 2), aloitti toimintansa Jurvassa 1.10.1911. Se oli tarkoitettu ”pääasiallisesti huonekalujen kehittämiseen” ja saatettiin ”tarpeen tullen siirtää muulle paikkakunnalle”.¹⁵⁷ Kotiteollisuuskoulujen avulla koko maassa pyrittiin parantamaan tilattoman väestön käsityötaitoa, jotta väestön parista voitaisiin saada ammattimaisia kotiteollisuuden harjoittajia.¹⁵⁸ Koulun johtokuntaan valittiin puheenjohtajaksi lisäksi Nikkola, varapuheenjohtajaksi Matti Nurmela ja kirjuriksi Jaakko Hahto. Kaksi ensimmäistä vuottaan koulu toimi Mikki Lammin talossa kirkonkylässä, jolloin opetustiloina käytettiin Herman Reinin omistamasta Lammin talosta 120 m². Vuokraa maksettiin 20 mk/kk eli n. 360 mk nykyrahassa.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Sama.

¹⁵⁷ Marttila 1971; Liakka 1913,88.

¹⁵⁸ Käsitemallisuus 1909, no 5, 75.

¹⁵⁹ E-P:n kty:n pj 17.9.1911; 18.8.1912, J-S:n arkisto.

Seuraavana vuonna, syksyllä 1913 siirrettiin koulunpito Niemenkylään, Niemen taloon, jossa opetustilana oli 118 neliömetrin huoneet. Oppilaita oli tuolloin 12.¹⁶² Heistä viisi oli Niemenkylästä ja kaksi Sarvijoelta, loput tulivat Teuvalta ja muista lähikunnista. Oppilaista kuusi aloitti puusepänammattin koulun jälkeen.¹⁶³ Kirkonkylän Kankaanpään talo oli kahtena seuraavana lukuvuotena opinahjon sijoituspaikka, tilaa oli tuolloin 134,2 m².¹⁶⁴ Molempina lukuvuosina oppilaita oli 16, kummastakin oppilasjoukosta yksi lähti Amerikkaan. Suurin osa oppilaista oli Jurvasta. Vuonna 1914 aloittaneista 11 ryhtyi puusepäksi ja seuraavan vuoden oppilaita 9.¹⁶⁵

Puusepän ammattikoulun oppilaat lukuvuonna 1916-1917. Kuvaaja tuntematon. Ilmari Hahdon kokoelmasta.

Kunnan omistama Hautapellon talo Niemenkylässä toimi koulurakennuksena useana seuraavana lukukautena.¹⁶⁶ Koulun toiminnan alkuaikoina

¹⁶² Jurvan kotiteollisuuskoulun vuosi- ja toimintakertomukset 1911-1982; Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921, Jkto.

¹⁶³ Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921, J-S:n arkisto.

¹⁶⁴ E-P:n kty:n pjp 20.9.1914; E-P:n kty:n pjp 15.8.1915, J-S:n arkisto.

¹⁶⁵ Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921, J-S:n arkisto.

¹⁶⁶ Jurvan kotiteollisuuskoulun toimintakertomukset 1911-1982, Jkto.

pyrittiin valitsemaan ensisijaisesti jurvalaisia oppilaita. Mikäli tilaa jäi, otettiin oppilaita myös lähipaikkakuntien nuoria. Vuosina 1916 ja 1917 oli koulussa 13 oppilasta, joista yhdeksän oli kummassakin tapauksessa jurvalaisia. Koulutus sai aikaan ensiksi mainittuna vuotena kuuden ja viimeksi mainittuna lukuvuotena yhdeksän oppilaan ryhtymisen puusepäksi. Jälkimmäisenä vuotena kaksi lähti Amerikkaan.¹⁶⁷ Koulun vaikutus oli suuri; se pystyi antamaan käytännön osaamista puutyöalalla useille oppilaille vuosittain. Pitäjässä oli paljon puuseppiä ennestään ja useat myös tahtoivat hakeutua alalle, joten he pyrkivät kouluun oppimaan.

Yhtenä lukuvuotena veistokoulussa oppilas valmisti ennen 1920-lukua esimerkiksi seuraavat esineet puutöissä: suorakulmia, leikkuulauta, listapenkki, viiden litran mitta, pyyheliinanaulakko, pesukaappi, pöytä, kukkapöytä, tarjotin, tuoleja, sahanpuut (=puusepänsahan puuosat), silityshöylä, suksipari, sänky, nuutti- ja uurrelistahöylä, työkalustokaappi, pyöreäpohjaisia höyliä, kuvankehys, pitkähöylä, leipäkauli, sahanpuitteet. Kaikki huonekalut pintakäsiteltiin maalaamalla, tarjotin lakattiin. Tuoleja valmistettiin kuusi kappaletta. Eri oppilailla oli hieman vaihtelua töissä, mutta jokaiseen työhön liittyi tiettyjen liitostapojen, sorvauksen ja muun puunkäsittelyn harjoittelua.¹⁶⁸

Lukuvuosi 1918-1919 oli sikäli erikoinen, että yhdeksän kahdestatoista oppilaasta oli tehnyt puusepäntöitä jo ennen veistokouluun tuloa, sillä he olivat kaikki työskennelleet myös Pirtin työpajassa. Veistokoulun jälkeen neljä jatkoi puusepäntyötään ja peräti kolme lähti Amerikkaan.¹⁶⁹

Vuonna 1922 Jurvan maamiesseura, joka sai tarkoitukseen myös valtionlainaa, osti Helsingin Kotiteollisuus osakeyhtiö Pirtiltä kiinteistön, jota Jurvassa toiminut Pirtin työtupa oli käyttänyt. Koulu sai vuokraa vastaan siirtyä siihen ottaen tehtäväkseen jatkaa Sulo Männyn johdolla kotiteollisuus Oy Pirtin huonekalujen valmistusta ja välitystä Helsinkiin. Samana vuonna

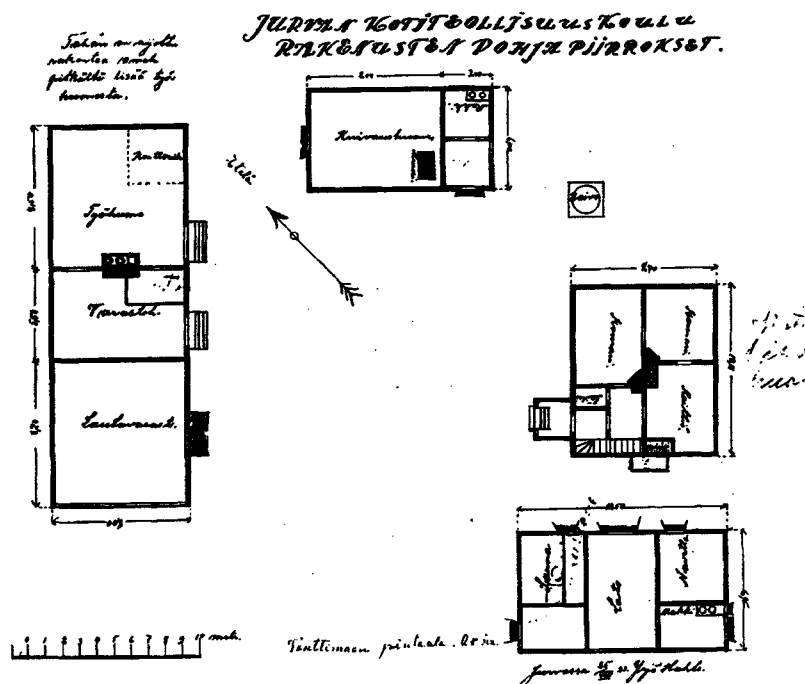
¹⁶⁷ Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921, J-S:n arkisto.

¹⁶⁸ Työtuntikirja veistokoulussa 1916-1936, Jkto.

¹⁶⁹ Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921, J-S:n arkisto.

koulun nimi muutettiin Etelä-Pohjanmaan Kotiteollisuusyhdistyksen kiertäväksi kotiteollisuuskouluksi.¹⁷⁰ Sulo Mänty valittiin koulun työliikkeen johtajaksi ja opetuspuolelle toiseksi opettajaksi. Hän oli aktiivisesti kehittämässä kotiteollisuuskoulun toimintaa kuuluen sen johtokuntaankin.¹⁷¹

Kotiteollisuuskouluun saatiin jo varhain koneita. Vannesaha, jyrsin, sorvi sekä oiko- ja tasohöylä hankittiin vuonna 1925, osa Vaasassa toimintansa lopettaneesta Varpulan huonekalutehtaan konkurssipesästä ja osa Etelä-Pohjanmaan kotiteollisuusyhdistyksen välityksellä Vaasan alemman käsi-työläiskoulun puuseppäosastolta. Antti Tapola Etelä-Pohjanmaan kotiteollisuusyhdistyksestä ja Sulo Mänty Jurvan kotiteollisuuskoulun työtuvan vetäjänä saivat valtuudet tehdä konekaupat.¹⁷² Puuntyöstökoneet olivat tuohon aikaan harvinaisia, niinpä monet nikkarit kävivät iltaisin käyttämässä koneita omia huonekaluja valmistaessaan.¹⁷³

Vuonna 1923 opettaja Yrjö Hahto piirsi kotiteollisuuskoulusta pohjapiirroksen, jossa näkyy koulun tilojen sijoittelu tontille.

¹⁷⁰ Marttila 1971.

¹⁷¹ Perttula 1994.

¹⁷² Marttila 1971; Kallio 1988, 79.

¹⁷³ Hst Alanen, Edvard, Jkrj.

1920-luvun lopussa koulu sai lisärakennuksen, jonka eteen tehtiin paljon talkootyötä; pidettiin mm. hirsien ajotalkoot (1928). Talkootyö on ollut hyvin merkittävää koulun tilojen rakentamisessa ja kunnostamisessa alusta asti. Alkuvuodesta oli valtion kotiteollisuustarkastaja Fr. Jokela tarkastanut koulun. Jaakko Hahto oli edelleen ammattiopettajana ja Sulo Mänty opetti kirjanpitoa ja kauppaoppia yhden päivän viikossa. Lisäksi harjoitettiin piirustusta esineet mallina. Oppilaat tekivät töitä itselleen tai tilauksesta ulkopuolisille, joskus myös koulun kaluston täydennyksiä.¹⁷⁴

Lisäksi järjestettiin koristeveistokurssit 1929-1930. Opettajana toimivat Erik Leväkari (Lindén) ja Anselm Wiik. Oppilaina olivat mm. Väinö Friman (Vuoluterä), Aleksi Mänty, Eeli Parkkamäki, Ilmari Tuominen, Uuno Reini ja Reino Vainionpää. Kaiken lisäksi koulun työliikkeeltä lakkautettiin valtionapu vuonna 1932 ja se jouduttiin ”irrottamaan” koulun yhteydestä siten, että liikkeen osti Sulo Mänty.¹⁷⁵ Opettajana toiminut Sulo Mänty esitti eronpyyntönsä 1938. Samana vuonna hänen tilalleen valittiin Soini Vainionpää. Koko koulun toiminta jouduttiin keskeyttämään sodan vuoksi 4.12.1939 opetusministerin määräyksestä.¹⁷⁶

Pitkään kotiteollisuuskoulun opettajana toimineen Jaakko Hahdon kuoleman jälkeen keväällä 1946 pestattiin toimeen väliaikaisesti hänen veljensä Yrjö Hahto (1890-1955), joka oli käynyt Veistokoulun ensimmäisen vuosikurssin veljensä ollessa opettajana. Yrjö Hahto oli aikaisemmin toiminut kiertävän kotiteollisuuskoulun opettajana eri pitäjissä, mm Kurikassa, Jalasjärvellä, Peräseinäjoella ja Teuvalla.¹⁷⁷

Seuraavana kesänä toimeen valittiin Arvo Marttila Jurvasta. Hän kertoi oppilailleen työkaluista, puulajeista, liitoksista ja pintakäsittelystä. Teoriaa päästiin kokeilemaan käytäntöön kun hänen ohjauksessaan valmistettiin lukuvuoden aikana jakkara, tuoleja, nojatuoleja, kampausslipaston tuoli ja

¹⁷⁴ Luokkapäiväkirjat; työtuntikirja veistokoulussa, Jkto; Marttila 1971, 8.

¹⁷⁵ Työliikkeen myöhemmistä vaiheista kerrotaan kappaleessa Puutyön opettajat.

¹⁷⁶ Marttila 1971, 4; Luokkapäiväkirjat, Jkto.

¹⁷⁷ Jurvan mieskotiteollisuuskoulun johtokunnan kokousten pöytäkirjat 1930-1950, Jkto.

lipasto. Harjoiteltiin veistämistä tyylihuonekalujen koristeissa valmistettaessa kustavilainen pöytä ja muita kustavilaisia huonekaluja. Kirjanpidossa harjoiteltiin yhden- ja kahdenkertaista tilinpitoa ja puhuttiin mm. vekseleistä ja shekeistä. Keväällä järjestettiin opintomatka Helsinkiin¹⁷⁸

Tuntiopettajana toiminut ylimääräinen opettaja Soini Vainionpää, joka opetti kirjanpitoa ja liikeoppia erosi toimestaan vuonna 1947. Kaikki opetustyö päätettiin antaa johtajaopettaja Arvo Marttilalle, joka maataloushallituksen mielestä pystyy nuorena miehenä tekemään yksin kaiken opetustyön pienessä koulussa.¹⁷⁹

1940-luku oli koulun toiminnan kannalta aktiivista aikaa. Sodan jälkeen pyrki kouluun oppilaiksi rintamalta vapautuneita miehiä, mikä aiheutti omalta osaltaan paineita sen laajentamiseen. Vuosikymmenen lopulla saatiin kouluun yhdistetty kudonta- ja ompeluosasto sekä kymmenen vuotta myöhemmin erilliset ompelu- ja maatalousosasto. Jurvan kotiteollisuuskoulun aatteellista ja taloudellista tukemista silmällä pitäen perustettiin kotiteollisuuskoulun kannatusyhdistys. Sen perustava kokous pidettiin 10.1.1949 mieskotiteollisuuskoululla ja läsnä oli 20 henkilöä. Kannatusyhdistykseen kuului sekä yksityisiä henkilöitä että yhdistyksiä.¹⁸⁰

Uuden isomman koulutalon rakentaminen tuli ajankohtaiseksi kun kutoma- ja ompeluosasto, jotka perustettiin vuonna 1949, oli saatu hyvään vauhtiin, vaikkakin kylmyydestä kärsien vuokratiloissa nuorisoseuran talossa. Rakennustoimikuntaan valittiin Soini Vainionpää, Jaakko Hiipakka ja Arvo Marttila. Tontti saatiin järjestettyä ja sille siirrettiin pari vanhaa taloa väliaikaisiksi tiloiksi naiskotiteollisuuskoululle. Tilapäiset huoneet saatiin valmiiksi vuoden 1954 syksyllä. Arkkitehti Toivo Salervo suunnitteli tontille vuonna 1956 valmistuneen koulutalon, johon nyt sovitettiin molemmat koulut miesten ja naisten osastot.¹⁸¹

¹⁷⁸ Luokkapäiväkirjat 1911-1922, Jkto.

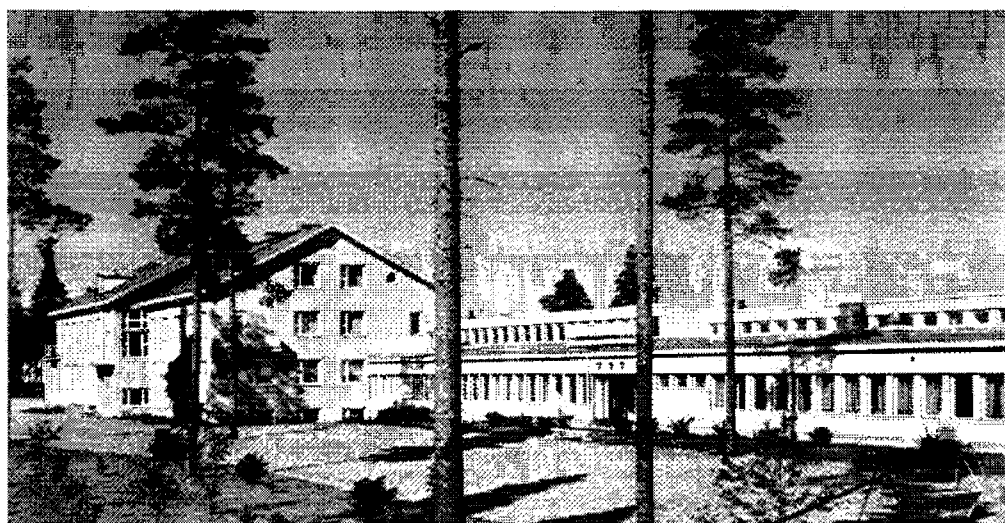
¹⁷⁹ Marttila 1971, 4.

¹⁸⁰ Vainionpää s.a., 3; Jurvan kotiteollisuuskoulun kannatusyhdistyksen pöytäkirjat, Jkto.

¹⁸¹ Marttila 1971, 5.

1950-luvun puolivälissä opetus painottui käytännön työskentelyyn. Yksi oppilas ehti valmistaa syyslukukaudella alkeistöiden lisäksi kustavilaisen jakkaran, pöydän, kirjahyllyn, tuoleja ja nojatuoleja. Toinen oppilas taas nikkaroi kouluntöiden lisäksi penkin, pöydän, rokokookeinutuolin, oppilas-kaapin, rokokootuoleja ja –nojatuoleja, ja lisäksi kevätlukukaudella höyläpenkin ja kangaspuut sekä sorvausharjoituksia.¹⁸²

Koulun omistussuhteet muuttuivat, kun Jurvan kunta osti sen vuoden 1961 lopulla, virallisesti omistusoikeus siirtyi kunnalle 3.2.1962. Kotiteollisuuskoulun asioita hoitamaan perustettiin kotiteollisuuskoululautakunta. Koulun tilanpuute oli krooninen ja lisää tilaa tarvittiin koko ajan. Niinpä koulua laajennettiin 1960-luvulla, Arkkitehti Sulo Kalliokoski suunnitteli ja piirsi koulutalon uuden osan vuonna 1967. asuntola saatiin 1978 ja puutyö-osasto pääsi uuteen rakennukseen v. 1979.¹⁸³

Jurvan kotiteollisuuskoulurakennus, jossa vuonna 1956 Toivo Salervon suunnittelema osa vasemmalla ja Sulo Kalliokosken piirtämä matala siipi vuodelta 1967.

Jurvan kotiteollisuuskoulun oppilaspaikkoja omistivat (1975-76) Ilmajoki kaksi vuotuista oppilaspaikkaa, Karijoki 1, Kauhajoki 6, Kurikka 5, Kristiinankaupunki 1, Laihia 2, Teuva 10 ja loput eli n. puolet paikoista oli Jur-

¹⁸² Luokkapäiväkirjat, Jkto.

¹⁸³ Kunnanvaltuuston pöytäkirja 29.12.1961, JKA; Kotiteollisuuskoululautakunnan pöytäkirjat; Jurvan kotiteollisuuskoulun toimintakertomukset, Jkto; Marttila 1971, 5-6.

van omistuksessa. Opetustilaa koululla oli vuonna 1976 4000 m². Näissä tiloissa työskenteli yhdeksän vakituista opettajaa, yksi väliaikainen ja kolme tuntiopettajaa.¹⁸⁴

Seitsemänkymmentäluvulla aloitettiin koulun opetustyöt käytännön harjoitustyösarjalla. Tyylihuonekalut asetettiin opetuksessa jatkuvasti etusijalle ja pääpaino oli niiden valmistuksessa. Ensimmäisellä luokalla oppilaat valmistivat kustavilaisen kaluston, toisella luokalla taas englantilais-hollantilaisen eli ns. talonpoikaisrokokokokaluston. Tilaustöitä valmistettiin vain vähän. Teorian osuus opetuksesta on noin kolmannes. Ammattiaineiden lisäksi opetettiin yleisaineita, joista tärkeimmät olivat tuotesuunnittelu ja ammattitalous. Nämä aineet siksi, että jokaiselta vuosikurssilta syntyy uusia itsenäisiä yrittäjiä. Koristeveistokurssilla, jota alettiin vetää jo 1960-luvun alussa, opetettiin myös ranskalaista rokokoota.¹⁸⁵

Jo 1970-luvun alussa alettiin kotiteollisuuskoulusta suunnitella opistotasoista. Vuonna 1975 Jurvan kunnanhallitus antoi lausunnon opetusministeriölle. Lausunnossa todetaan Etelä-Pohjanmaalla tarvittavan koti- ja pienteollisuutta palveleva kotiteollisuusopisto. Huonekalut ovat tärkeitä Etelä-Pohjanmaalle. Puuhun perustuva tuotanto on pääelinkeinona alueella. Lausunnossa korostetaan, että 70 prosenttia tyylihuonekalutuotannosta on keskittynyt Jurvaan. Vielä todettiin käsityön ja viennin kasvava merkitys sekä esiteltiin Ilmajoen ja Jurvan kouluja sekä jurvalaista opetusta. Opistotasoinen opetus alkoi sitten vuonna 1983.¹⁸⁶ Oppilaitos kuuluu nykyisin Seinäjoen ammattikorkeakouluun sen käsi- ja taideteollisuusalan ammattikorkeakouluyksikkönä (amk-yksikkö).

¹⁸⁴ Opistotoimikunnan pöytäkirjat, Jkto.

¹⁸⁵ Marttila 1971, Jkto.

¹⁸⁶ Opistotoimikunnan pöytäkirjat, Jkto.

Pirtti

Helsingissä toimi vuonna 1894 perustettu Suomen Yleisen Käsateollisuusyhdistyksen kauppa¹⁸⁷, jossa ei kuitenkaan myyty puutöitä vaan ainoastaan kudonnaisia ja muita naisten käsistöitä. Lauri Mäkinen (vuodesta 1920 Kuoppamäki) koetti tuloksetta saada liikkeeseen myös puutöitä.¹⁸⁸ Myös kotiteollisuuskomitea näki, vuonna 1908 antamassaan mietinnössä tärkeimpänä kotiteollisuutta edistävänä asiana kotiteollisuustuotteiden menekien turvaamisen.¹⁸⁹ Niinpä se suhtautui hyvin myötämielisesti kaikkiin toimenpiteisiin, jotka tähtäsivät kotiteollisuustuotteiden myyntipaikan organisoimiseen.

Sitten vuonna 1910 pystytettiin Helsingin Ritarihuoneelle Lauri Kuoppamäen idean pohjalta viikon kestävä käsityömyyjäiset, joista muodostui huomattava tapahtuma suomalaisen käsityön historiassa. Kuoppamäki mainitsee Käsateollisuuslehden artikkelissaan erityisesti Jurvan huonekalut, jotka tuolloin ensimmäistä kertaa olivat Etelä-Suomen markkinoilla. Myyntiä oli paljon. Kaiken kaikkiaan myytiin myyjäisissä käsistöitä 20.000 markan arvosta, mikä oli huomattava summa tuohon aikaan.¹⁹⁰

Vielä näin mahtavankaan näytöksen jälkeen ei Käsateollisuusyhdistys suostunut laajentamaan kauppaansa koskemaan puutöitä vaan Lauri Kuoppamäki päätti perustaa yhdessä arkkitehti Carl Frankkenhauserin ja Porvoon lelupajan johtajan John Engelbergin kanssa Helsinkiin käsityömyymälän, joka sai nimekseen Pirtti. Liike perustettiin 16.10.1911 ja sen johtajaksi tuli Vihtori Heinonen.¹⁹¹

Helsingissä sijaitsevasta myyntiliikkeestä kehittyi pian vilkas myymälä, joka välitti maaseudulla valmistettuja puutöitä ja muitakin käsistöitä pääkaupunkiseudun väestölle. Tällainen liiketoiminta lisäsi pienten valmistajien

¹⁸⁷ Käsateollisuus 1921, no 5, 48.

¹⁸⁸ Kuoppamäki 1921, 50-52.

¹⁸⁹ Kotiteollisuuskomitean mietintö 1908, 233.

¹⁹⁰ Kuoppamäki 1921, 50-52.

¹⁹¹ Sama.

työtä ja toimeentuloa sekä innosti uusia yrittäjiä ryhtymään alalle. Helsingin Pirtin liikevaihto oli alkuvuosina vain toistasataa tuhatta markkaa, mutta 1920-luvun alussa se oli jo pari miljoonaa. Rahan arvon muuttuminen huomioiden liikevoitto oli kasvanut kaksinkertaiseksi. Toimintansa aikana Pirtti järjesti kursseja eri käsityön aloilta; mm. Jurvassa oli puunleikkauskurssit. Kotiteollisuusliike Pirtti ylläpiti kotiteollisuuden neuvoja ja työpajoja eri osissa maata. Ensimmäisenä perustettiin neuvontapaja huonekalutyön alalle Jurvaan vuonna 1913.¹⁹²

Neuvontaa ja Pirtin tilauksia hoitamaan Jurvaan etsittiin Käsateollisuuslehdessä vuonna 1913 tietopuolista ammattisivistystä omaavaa puuseppää seuraavanlaisella ilmoituksella:

PUUSEPPÄ saapi toimen maalaistekijäin neuvojana Jurvan pitäjässä. Palkka 125 mk kuussa, vapaa asunto, lämpö ja valo. Kirjalliset hakemukset suositukseen osoitettava Kotiteollisuus O.Y. Pirtti, Helsinki, josta myös saapi lähempiä tietoja...¹⁹³

Toimeen valittiin Emil Mäkinen, joka syntyi 1886 Lempäälässä ja kuoli sairastuttuaan melko nuorena vuonna 1919. Tultuaan valituksi puutyönohjaajaksi oli Emil Mäkisen tehtävänä perustaa Jurvaan toimiva työpaja ja ottaa kylästä oppilaita avukseen. Aivan alussa v. 1914-1915 oppilaita oli vain yksi, nimittäin Yrjö Virta, joka tuli Pirtin palvelukseen 19-vuotiaana nuorukaisena. Hän valmisti ensiksi leivinlautoja, jotka lähetettiin työpajasta Helsinkiin myytäväksi. Saatuaan tarpeeksi tuntumaa puutyöhön alkoi oppilas opettajansa johdolla tehdä pöytiä ja kaappeja. Pirtin työpajassa oli mestarilla oma höyläpenkkinsä, jonka ääressä hän veisti huonekaluihin koristeveistoksia. Oppilas taas työskenteli oman pitkän höyläpenkkinsä ääressä omilla, valmistamillaan työkaluilla, joihin kuuluivat puuhöylät, sahat, vasara, taltat, hohtimet ja kavahöylä.¹⁹⁴

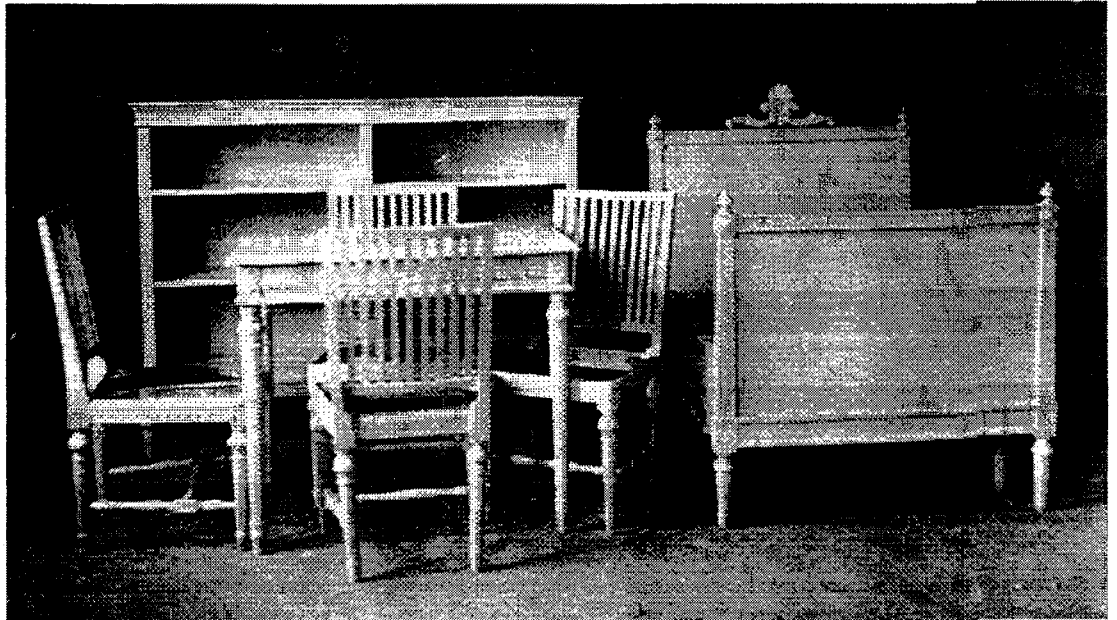
¹⁹² Sama

¹⁹³ Käsateollisuus 1913, no 10, 115.

¹⁹⁴ Saukkola 1966, 7-9.

Vuonna 1915 Pirtin työpaja siirrettiin samassa pihapiirissä toiseen rakennukseen. Tontille oli siirretty käyttämättömäksi jäänyt Kissikosken mylly, joka nyt Mäkisen tarmokkaan toiminnan ansiosta saatiin sovellettua opetustiloiksi. Tilojen laajennuttua saatettiin oppilasmäärää lisätä neljällä uudella oppilaalla, jotka olivat Vilho Tuominen, Hermann Parkkamäki, Aleks Mänty ja Vihtori Elomaa¹⁹⁵. Myöhemmin mukaan tulivat Anselm Wiik ja Anselm Närvä.¹⁹⁶

Työt aloitettiin siten, että kukin oppilas valmisti itselleen höyläpenkin. Myös Yrjö Virta valmisti työskentelypöydän, jonka isoa puuruuvia nikkaroidessaan hänet lähetettiin ”veistokoululle” lainaamaan koulun konetta, joka oli mahdollisesti eräänlainen sorvi. Laittaessaan oppilasta matkaan mestari Emil Mäkinen evästi tätä pyytämällä ”käyttäytymään finisti ja osoittamaan siten, että on jo saatu oppia hiukan”. Pirtin työpajan puusepät tekivät mestarin neuvojen ja Helsingistä tulleiden piirustusten mukaan kaappeja, tuoleja ja pöytiä. Kukin oppilas sai valmistettavakseen taitonsa ja edistymisensä mukaan erilaisia tilauksia.¹⁹⁷

Kotiteollisuus osakeyhtiö Pirtissä valmistettu kustavilainen kalustokokonaisuus valmiina lähetettäväksi Helsinkiin. Kuvaaja tuntematon. Kuva on Ilmari Hahdon omistuksessa.

¹⁹⁵ Sama; Vainionpää s.a., 2.

¹⁹⁶ Vainionpää, S. M. Kotiteollisuuskoulun...

¹⁹⁷ Saukkola 1966, 7-9.

Vuodesta 1916 lähtien on Pirtillä ollut oma Ateneumista valmistunut huonekaluarkkitehti Werner West (1890-1959), joka toimi Helsingissä liikkeen piirustustoimistossa. Siellä valmistettiin piirustukset, joiden mukaan myös jurvalaiset puusepät valmistivat huonekalut. Joissakin tapauksissa saatettiin lähettää valmis mallikappale huonekalusta piirustusten mukana.¹⁹⁸

Huonekalut vietiin puuvalmiina Helsinkiin; aluksi hevosella Teuvan asemalle, josta ne kuljetettiin rautateitse pääkaupunkiin viimeisteltäväksi ja markkinoitavaksi.¹⁹⁹ Pirtillä oli Helsingin Pitkäsillan vieressä oma talo, jonka 22 huoneessa oli mm. myyntihuoneet sekä huonekalujen viimeistely- ja maalaustyöhuoneet.²⁰⁰ Werner Westin toimiessa Pirtin huonekaluosaston johtajana 1918-23 näyttävät ostot Jurvasta lisääntyneen. Tosin Pirtti välitti Jurvasta muitakin kotiteollisuustuotteita kuten puuastioita ja –lusikoita, olkitossuja, karvalankaa sekä muitakin käsitöitä.²⁰¹

Pirtin tontilla kirkon eteläpuolella sijainnut asuinrakennus, joka toimi toimistorakennuksena. Kuva on vuodelta 1928 ja sen omistaa Eero Saranpää. Kuvaaja on tuntematon.

¹⁹⁸ Jokela 1921, 57.

¹⁹⁹ Hst Koski, livari, Jkrj; hst Hannula, Heimo, EPk; Jokela 1921, 57.

²⁰⁰ Kuoppamäki 1921, 50-52.

²⁰¹ Vainionpää 1984, J-S:n arkisto; hst Mäntylä, Lauri, Jkrj.

Kotiteollisuus Oy Pirtti rakennutti suuren verstaan lähelle Jurvan kirkkoa vuonna 1917 (ks. Pohjakaavakuva s. 49). Uusi rakennus käsitti ison veistohuoneen ja varastohuoneen. Veistohuoneessa oli iso muuri, jossa oli tulipesä ja hella. Sen päällä kuumennettiin liima erityisistä liimalevyistä. Verstaassa oli kalustuksena höyläpenkit ja puolivalmiit huonekalut. Kaikki työt, sahaaminen ja höylääminen, tehtiin käsin ilman koneita. Raaka-aineet I. värkit hankittiin kerralla koko vuodeksi. Mestari hankki värkit yleensä talvella ja sahautti yksityisiltä metsänomistajilta hankitut pölkyt Peuran sahalla laudoiksi, jotka sitten pinottiin taapeleiksi. Lautojen kuivatus tapahtui ns. kuivasaunassa; isolla tulipesällä varustetun rakennuksen orsille sijoitettiin lautasatsi eli kerrallaan kuivatettava määrä lautoja ja poltettiin tulta kaksi viikkoa yhteen menoon.²⁰²

Jurvassa Pirtin työpajassa valmistettiin aluksi vuoteen 1918 saakka sekä tyylihuonekaluja että nk. suoraa mallia, myöhemmin enimmäkseen tyylihuonekaluja. Suoraa mallia edustivat mm. pöydät ja kaapit, joista ensiksi mainitut olivat nelikulmaisia ja molemmista päistään levitettäviä ja viimeksi mainitut lipastontapaisia. Tyylihuonekalut, joita kutsuttiin vääräksi malliksi (=muodoiltaan kaareva), valmistettiin Helsingistä lähetettyjen työpiirustusten mukaan. Puumateriaalia ei toimitettu Helsingistä vaan se oli kunkin puusepän itse hankittava.²⁰³

Eniten tehtiin tyylihuonekaluista tuoleja, joiden selkänojan yläosa oli koristeltu veistoksilla. Koristeveiston suoritti mestari itse. Tuolit olivat muutenkin vaativampia valmistaa ja se oppilaista, jonka mestari määräsi tuolin tekemään saattoi olla tyytyväinen taitojensa edistymiseen.²⁰⁴ Pirtin työliikkeessä valmistettiin vuonna 1919 myös jugend-tyylisiä kalustoja. Ne olivat hyvin yksinkertaisia koristeiltaan ja suoralinjaisia muodoiltaan. Sohva oli käsinojien kohdalta saman korkuinen kuin selkänojansa kohdalta. Sekä sivuilla että selkänojassa oli kapeat liisteet, joiden yläreunassa oli lävistekoristelua, mutta koristeveistokset puuttuivat kokonaan. Jugend-tuolin

²⁰² Saukkola 1966, 11-12.

²⁰³ Saukkola 1966, 7-9.; hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

²⁰⁴ Saukkola 1966, 7-9.

etujalat oli alaosastaan sorvattu ja istuinosa topattu. Nojatuolit muistuttivat sohvaa, mutta pituutta oli vain yhden istujan leveydeltä. Pyöreän pöydän sarjassa oli samanlaiset lävisteet kuin sohvan selkänojassa.²⁰⁵

Huonekalumallien ja neuvonnan avulla sekä työtilausten välittämisellä Kotiteollisuusliike Pirtin kautta haluttiin nostaa jurvalaisten huonekalujen sekä teknistä että taiteellista laatua, joka vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä oli "painunut kelvottomaksi markkinasuunnaksi".²⁰⁶ Liike pyrki myös parantamaan yhteistyötä eri kauppojen ja kotiteollisuusyhdistysten välillä. Samalla se saattoi ottaa osan käsityöopetuksen tehtävistä vastuulleen.²⁰⁷

Helsingissä sijaitseva kotiteollisuusliike Pirtti välitti liikkeensä kautta myös veistoksia koristettuja huonekaluja. Niiden kysyntä tuntui olevan suurempi kuin tuotanto. Ja koska Jurvassa ei löytynyt ammattimaisia koristeveistäjiä, järjesti Pirtti veistokurssit vuonna 1919. Etukäteen mainostettiin Käsiteollisuuslehdessä tällä taidolla saatavan uutta henkevyyttä huonekaluihin. Pirtti järjesti koristeveistokurssit valtion rahoittamana. Vastaavantyypisiä kursseja ei aikaisemmin ollut Suomessa järjestetty.²⁰⁸

Kahden kuukauden aikana yksitoista puusepäntöitä elinkeinonaan tekevää jurvalaista opetteli mikkeliiläisen Ateneuminkäyneen Kalle Mannisen johdolla veistämään huonekalujen koristeosia. Kurssilla valmistettiin taitelijan Werner Westin piirtämien mallien mukaan kokonaisia kalustoja ja huonekalujen osia, jotka olivat eri tyyliin kuuluvia. Kotiteollisuustarkastaja Fr. Jokela Kauppa- ja Teollisuushallituksesta oli mukana toimeenpanevana johtajana. Kurssin päätteeksi järjestettiin valmistuneista töistä näyttely, joka sai yleisöltä innostuneen vastaanoton. Vierailijoita kävi Helsingistä ja Oulusta saakka runsaan paikkakuntalaisväestön lisäksi.²⁰⁹

²⁰⁵ Gode Lahtisen kirje 21.10.1985, J-S:n arkisto.

²⁰⁶ Käsiteollisuus 1913, no 10, 113.

²⁰⁷ Kuoppamäki 1921, 50-52.

²⁰⁸ Käsiteollisuus 1920, no 2, 21.

²⁰⁹ Sama.

Eemil Mäkisen sairastumisen ja kuoleman v. 1919 jälkeen tuli väliaikaiseksi mestariksi Kalle Mäkinen, joka toimi opettajana vain lyhyen ajan. Hän oli ollut Pirtillä jo aikaisemmin apulaisena ja hän oli käynyt puusepänkoulun. Kalle Mäkisen jälkeen saatiin opettajaksi mestari Jokinen, jota hänen paljon käyttämänsä tokaisun mukaan kutsuttiin ”Juupenteleeksi”. Hän toimi Jurvan Pirtissä pari kolme vuotta, aina työliikkeen lopettamiseen vuoteen 1922 asti.²¹⁰

Tarmokkaan työliikkeen vetäjän Emil Mäkisen kuoleman jälkeen eivät hänen pari seuraajaansa saaneet liikettä kannattamaan, joten Kotiteollisuus oy Pirtti joutui lopettamaan toimintansa Jurvassa vuonna 1922.²¹¹

Pirtin merkitys jurvalaiselle huonekaluvalmistukselle oli aikanaan huomattava, sillä pääkaupunkiseudulle välitettiin suuria määriä tyylihuonekaluja. Varakkaammat perheet tahtoivat ostaa tyylihuonekaluja, jotka tuntuivat antavan heidän kodeilleen arvokkaamman leiman. Tyylihuonekaluja ostettiin myös Ruotsista, joten kun kotimaista tarjontaa oli olemassa saatiin tyylihuonekaluihin sijoitettava rahavirta suunnattua kotimaahan ja näin parannettiin Suomen työllisyyttä ja ammattinikkarien toimeentuloa.

NIKKAREITA, HUONEKALUNTEKIJÖITÄ JA OPETTAJIA

Puuseppäsukuja ja mestareita

Nikkarisukupolvien ketju

Aikaisemmin Laihian alustalaiskylässä, Kentankylässä Jurvan kappelissa sijainnutta Vähä-Jakun (Lill Jacku) torpanpaikkaa eli plassia nimitettiin

²¹⁰ Saukkola 1966, 11-12.

²¹¹ Hst Tiittanen, Taisto, EPk; Marttila 1971, Jkto.

Parcka-Saareksi tai Metsä-Parkkamäeksi. Parkkamäki-nimen omaksuvat sinne kirkonkylän Peurasta vuonna 1844 muuttaneet Matti Matinpoika Höfling (1803-1879) vaimonsa Liisa Juhantytären (1805-1881) kanssa. Liisa oli Peuran nuorin tytär. Matti Matinpoika oli renkinä samassa talossa ja tuli alun perin Teuvalta v. 1822. Peurassa hän oli mahdollisesti tehnyt puusepäntöitä. Matin samannimisen isän kerrotaan myös olleen puuseppä. Tämän vanhemman Matin, Matti Yrjönpojan (1768-1833) ammatiksi on rippikirjoissa merkitty bysmed eli kyläseppä.²¹²

Nuorempi Matti vaimoineen elätti itsensä maanviljelyksellä ja tervanpoltolla sekä mahdollisesti puusepäntöillä. Matti Matinpojan tyttären Ullan (s. 1835) mies Hermann Eliaksenpoika (1839-1900) muutti Laihialta Metsä-Parkkamäkeen kotivävyksi ja omaksui sukunimekseen Parkkamäki. Hän oli renki ja sotamies. Nuorelle pariskunnalle syntyi neljä poikaa, joista kuitenkin vain kaksi eli aikuiseksi. Heistä Juho Oskari (1877-1959) ryhtyi isänsä jälkiä seuraten puusepäksi. Oskari valmisti perimätiedon mukaan ensimmäisen tuolinsa 14-vuotiaana. Puusepäntyönsä alkuvuosina vuosisadan vaihteen tuntumassa hän teki biedermeiertyyllisiä tuoleja, joita vietiin Vaasan ja Kristiinankaupungin markkinoille tai myytiin tilauksesta suoraan ostajalle. Vähän hän teki myös piippuja. Myöhemmin hän nikkaroi Emil Mäkisen pyynnöstä kotiteollisuus oy Pirtille rokokookalustoja ja pelkkiä rokokootuoleja. Hän työskenteli kotinsa yhteydessä olevassa verstaassaan Pikku-Jurvassa. Oskari Parkkamäen kerrotaan toimineen myös Jurvan kirkon korjauksessa (1922-23) mestarina.²¹³

Juho Oskari Parkkamäen pojista Lauri (1908-1972), Eeli (1911-1940) ja Väinö (1918-1941) olivat niin ikään puuseppiä. Lauri täydensi oppiaan Jaakko Hahdon opetuksella kotiteollisuuskoulussa ja suuntautui tyylihuonekalujen tekoon. Myös hänen veljensä Eeli kävi kotiteollisuuskoulun, mutta hän samoin kuin kolmas veli Väinö eivät ehtineet toimia puuseppä-

²¹² Rippikirjat 1815-1834, JSA; Esipolvia 1988, 39; Viljo Vainionpään kirje 25.5.2000, EPk.

²¹³ Kysely, PSM; Esipolvia, 1988, 39; Jurvan kirkon korjauksen suunnitteli arkkitehti Ilmari Launis ja suunnitelman urakoitsi valmiiksi ilmajokinen A. O. Pietilä. Oskari Parkkamäki lienee kuitenkin ollut mukana etumiehenä.

Koulun ensimmäinen opettaja Jaakko Hahto opetti kymmenelle oppilaalleen työkalujen valmistusta ja ammattitietoa raaka-aineista. Opetukseen kuului myös huonekalujen valmistusta ja tekniikoiden hallintaa. Eri liitostavat ja puulajit tulivat oppilaille niin ikään tutuiksi. Keväällä 1912 valmistettiin höyläpenkkejä. Ensimmäisen kaksivuotiskurssin oppilaat olivat Sulo Peltola, Augusti Peltola ja Heikki Vainionpää Jurvasta, Svante Mäkelä Teuvalta, Edvard Mäntylä ja Juho Sahlberg (myöhemmin Luomala) Närvi-joelta, Sulo Mänty ja Yrjö Hahto Jurvasta, Mikko Haaga ja Toivo Tikkala Niemenkylä.¹⁶⁰

Vuoden 1912 syksyllä koulun hakuajasta, joka kesti 15.9. asti ilmoitettiin ilmoituslappujen avulla ”sopivissa paikoissa”. Haku-aikaa jouduttiin pidentämään 29 syyskuuta asti, koska oppilaita ei saatu tarpeeksi, hakupaperinsa jättäneitä oli aluksi vain neljä. Luokkaan saatiin kuitenkin kahdeksan oppilasta, joista kaksi oli ulkopaikkakuntalaisia. Lukukausimaksu Jurvan kuntaan kuuluvilta oppilailta oli viisi markkaa ja ylimääräisiltä oppilailta neljä markkaa. Ulkoseurakuntalaisilla vastaavat maksut olivat kymmenen ja kahdeksan markkaa.¹⁶¹

Ensimmäisen kurssin oppilaat Jurvan puusepän ammattikoulussa vuonna 1914. Kolmas oikealta on opettaja Yrjö Hahto. Kuvaaja tuntematon. Kuvan omistaa Ilmari Hahto

¹⁶⁰ Vuosi- ja toimintakertomukset 1911-1920; luokkapäiväkirjat 1911-1922, Jkto; Marttila 1971; Liakka 1913, 88.

¹⁶¹ E-P:n kty:n pjp 18.8.1912; 15.9.1912, J-S:n arkisto; Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921, Jkto; Yksi markka oli 17,51 mk:n arvoinen.

nä kauan sodan katkaistessa heidän molempien elämän. Eeli ehti tulla kuitenkin tunnetuksi taitavasta koristeveistostaan, luontaisen taipumuksensa lisäksi hän oli saanut ohjausta Erik Leväkarin koristeveistokurssilla Jurvassa. Väinö-velikin oli taitava puuseppä ja tunnettu työn hyvästä laadusta.²¹⁴

Laurin puusepänammattia jatkaa tämän poika Simo ja nuorempana teki puusepäntöitä myös toinen poika, Sakari. Eelin pojista taas Martti, Kalevi, Pertti ja Esko tekevät puusepäntöitä. Kaikki serkukset ovat keskittyneet tyylihuonekaluihin ja ovat taitavia koristeveistäjiä. Joukossa on mestarinkirjan saaneitakin. Seuraavassakin sukupolvessa on niin ikään puuseppiä.²¹⁵

Vanhemman polven puuseppä-Parkkamäkiä olivat Oskarin serkut Matti (1867-1936) ja Juho (1871). Heidän vanhempansa olivat Susanna Matintytär ja Juho Samelinpoika Alakoski, myöhemmin Parkkamäki. Viimeksi mainittu oli puuseppä. Hänen poikansa, Matti on tunnettu piironkinikkari, jota kutsuttiinkin Piironki-Matiksi. Häneltä oli mennyt yhden piirongin tekoon noin yksi viikko, tarvittaessa vähemmänkin Lautoja meni yhteen piironkiin tusina. Kun oli kiirettä hän pyysi vaimoaan keittämään niin lievä vellin, että sen saa juomalla kaataa suuhunsa, ettei mene kauan aikaa syödessä.²¹⁶

Piironki-Matin sisar meni naimisiin rippikirjoissa puusepäksi mainitun Wilhelm Fredrikinpoika Alakosken pojan Fredrikin kanssa. Puusepäntaito levisi eri sukuihin myös avioliittojen kautta. Varhaisia Parkkamäen puuseppiä oli myös Elias Parkkamäki, joka valmisti lahvipiironkeja, astioita ja jyväläpioita. Hänestä käytettiin Hauta-Elias -nimitystä, koska hän harjoitti tervanpolttoa ja valmisti talvisin yhdessä muitten Parkkamäen miesten kanssa tervaa varten tarvittavat tynnyrit. Hänen tyttärensä pojat Eino ja

²¹⁴ Kysely, PSM; Vainionpää 1998, 45-47.

²¹⁵ Kysely, PSM.

²¹⁶ Sama.

Uuno Vuorinen olivat puuseppiä. Eino oli erikoistunut barokkiin. Vielä suvun nuoremman polven edustajatkin ovat jatkaneet isänsä ammattia.²¹⁷

Edelleen Parkkamäen puuseppien joukossa työskenteli Hauta-Eliaan veli visapiippujen tekijä Mikko Matinpoika (1826-1895), jonka kaksi poikaa, Jaakko ja Juho olivat nikkareita. Suvussa on lisäksi puuseppiä, jotka avioliiton kautta ovat tuoneet oman lisänsä puualan osaamiseen.²¹⁸

Vankilassa opin saanut Markus-paappa

Vanhimmista yleisesti tunnetuista jurvalaisista puuseppämestareista puhuttaessa mainitaan yleensä ensimmäisenä (usein myös ainoana) Juho Markus (s. 1810, k. 1879). Markus-paapasta²¹⁹ on eri yhteyksissä kirjoitettu erilaisia väittämiä. Kerrotaan, että hän olisi joutunut isonvihan (joka oli 1713-1721) aikana henkirikoksesta Pietarin vankilaan, jossa olisi oppinut puusepäntaidon, sitten palattuaan levittänyt tietoa ja siten aloittanut Jurvan tyyli- ja ajankalustovalmistuksen²²⁰. Kerrotaan myös, että pari jurvalaista oppi pitkällä vankilareissullaan uusia huonekalutyylejä²²¹. Tai että muuan Markus-paappa tuomittiin miestaposta 15 vuodeksi Vaasan linnaan ja joutui siellä valmistamaan ruotsalaisen puuseppämestarin johdolla hienoja huonekaluja Ruotsin hoviin. Sieltä olisi peräisin sinkkausliitoksen tekotaito Jurvassa²²². Juho Markuksen väitetään olevan myös Jurvan markkinamyynnin alkuunpanija.²²³

Eräs lehtiartikkeli selittää Juha Markuksen tappaneen Koskimäen talon Eljas-isännän tämän tultua moittimaan syömässä ollutta Markusta siitä, että hänen lehmänsä olivat vahingoittaneet Eljaksen viljapeltoa. Markus olisi sitten tuomittu 30 raipaniskuun ja elinkautiseen vankeuteen Siperiaan.

²¹⁷ Sama; hst Vuorinen, Eino, Jkrj; Esipolvia 1988, 40; Viljo Vainionpään kirje 25.5.2000, EPk.

²¹⁸ Esipolvia 1988, 40; Viljo Vainionpään kirje 25.5.2000, EPk.

²¹⁹ Paappa on murrekana, jota käytetään vanhemmasta mieshenkilöstä riippumatta sukulaisuussuhteesta.

²²⁰ Puu elää... Ilkka 6.8.1971.

²²¹ Jurvalainen on... Kuvastin 1978, no 2.

²²² Mekatroniikka... Pohjalainen 1990.2.25.

²²³ Oksala 1973, 27.

Eljaksen leskivaimon kerrotaan tuoneen piiskauksen jälkeen vastanyljetyn lampaan nahan Markuksen selkään kipua lievittämään. Leski olisi ollut tyytyväinen päästyään pahaluontoisesta miehestään. Markusta ei kuitenkaan artikkelin mukaan vietykään Siperiaan vaan hän kärsi tuomionsa Vaasan linnassa ja Kakolassa. Kaksitoista vuotta hyvin palvelleena hänet armahdettiin. Koko ajan hän olisi kertoman mukaan työskennellyt vankilan puusepänverstaassa ja oppinut puusepäntaidon lisäksi maalauksen ja pintakäsittelyn (kiillotuksen) taidot²²⁴.

Lauri Mäkinen esittää saman asian vuoden 1908 kotiteollisuuskomitean mietinnön liitteessä siten, että se vaikuttaa eniten todennäköiseltä; Juho Markus olisi humalapäissään tehnyt miestapon ja kärsittyään kaksikymmentä vuotta, käyttäytyttyään hyvin hän olisi päässyt vankilasta, jossa olisi saanut oppia huonekalujen valmistuksessa. Kotipitäjässään häntä olisi sitten käytetty eri taloissa huonekaluja tekemään. ”Markus-paapa” olisi Mäkisen mukaan oppinut tekemään kestävämpiä huonekaluja kuin paikkakunnalla ennestään osattiin tehdä. Kääntökansipiironkien tekotapa olisi aivan kokonaan Markuksen opettama, koska ennen häntä ei niitä tehty Jurvassa ollenkaan.²²⁵

Kokonaan ei Juho Markuksen osuutta voida kiistää. Tapauksesta voidaan löytää seuraavanlaisia faktoja: Torppari Johan Michelsson Alakoski (Markus) murhasi 8.11.1836 humalapäissään 27-vuotiaan tilallisen Fredrik Fredrikinpoika Björnin, Alakoski (1797-1836). Björnin vaimo Liisa oli tapahtumahetkellä raskaana ja kolmesta lapsesta nuorin oli kolmevuotias. Markus joutui verityöstään vastuuseen ja sai aluksi rangaistukseen kuolemantuomion, joka kuitenkin lievennettiin elinikäiseksi pakkotyöksi Siperian kaivoksilla.²²⁶

Myöhemmin Markukselle myönnettiin hakemuksesta lievennystä rangaistuksesta sallimalla hänen työskennellä jossakin kruunun linnoituksessa

²²⁴ OK, JS 1980.10.29.

²²⁵ Mäkinen 1908a, 106.

²²⁶ Alakoski no:2, KPK.

yleisissä töissä 20 vuotta. Hän olikin pakkotyössä Suomenlinnassa (Sveaborg) vuodet 1838-58. Juho Markuksen tultua vangituksi jäi hänen vuonna 1831 vihitty vaimonsa Susanna kotiin alle puolivuotiaan vauvan ja kolmen muun lapsen kanssa.²²⁷

Murhatun Fredrik Björnin vaimo Liisa meni myöhemmin naimisiin Elias Salomoninpoika Alakosken (Koivisto) (s. 1816) kanssa.²²⁸ Myös hän oli tunnettu puuseppänä. Elias tuli Ilmajoelta Jurvaan ja oli Ala-Penttilän torpparin poika. Hänet vihittiin Liisa Israelintytär Åkerbladin (Lehtola) kanssa vuonna 1837.²²⁹

Autonomian ajalla kuolemanrangaistukset lievennettiin yleisesti pitkäaikaisiksi, yleensä elinkautisiksi, vapausrangaistuksiksi. Näin kävi myös Markukselle. Kun tästä rangaistuksen lieventämisestä seurauksena alkoivat vankilat täytyä elinkautisvangeista, ehdotettiin, että heidät karkotettaisiin Siperiaan kaivoksissa työskentelemään. Käytännössä Siperiaankaan ei lähetetty helposti vaan sekin tuomio lievennettiin oman maan vankilatuumioksi.²³⁰ Suurin osa rangaistusvangeista joutui kärsimään tuomionsa Viaporissa, jota vuodesta 1918 alettiin virallisesti kutsua Suomenlinnaksi. Linnoituksen tilat olivat erityisen ahtaat vankien säilytykseen.²³¹

Juho Markuksen kärsiessä rangaistustaan pyrittiin vankilassa tekemään ihmisistä parempia työn, kurin opetuksen ja uskonnollisen kasvatuksen avulla. Vankilat eivät enää olleet pelkkiä vankien säilytyspaikkoja vaan siellä haluttiin myös hyödyntää rangaistun henkilön työpanosta. Niinpä vangeille annettiin ammattiopetusta varsinkin eri käsityöaloilla. Markuskin pääsi ”nauttimaan” tästä opetuksesta. Ja varsinkin nuoria (Markus oli 26-vuotias) vankeja yritettiin suojella ja kasvattaa, ettei heistä kehittyisi paatuneita rikollisia.²³²

²²⁷ Sama.

²²⁸ Sama.

²²⁹ Rippikirjat 1815-1839, JSA.

²³⁰ Virtanen 1944, 187-188.

²³¹ Virtanen 1943, 85-87.

²³² Onnela 1992, 30-31.

Vuonna 1858, jolloin Juho Markus oli palannut rangaistustaan kärsimästä, on Jurvassa työskennellyt jo useita taitavia nikkareita, ainakin Mikki Samuelinpoika Viitala, Juha Blomsten, Vilhelm Alakoski ja ”Sakaran-Kassu” eli ”Nietu Kassu”. Mainituista Mikki Viitalan kerrotaan olleen vakituinen kyytimies markkinoille myymään meneville nikkareille, mikä todistaa huonekaluja viedyn myyntiinkin. Myös Parkkamäen suvusta löytyy useita sukupolvia puuseppiä mm. Matti (s.1774) ja edelleen Matti Matinpöika (s. 1806), samoin monissa muissa suvuissa.²³³

Suurella todennäköisyydellä Markuksen valmistamaksi tiedetyssä kääntökansipiirongissa on suorakaiteen muotoinen kaappiosa asetettu profiloitujen jalkojen päälle, kaapin alaosassa on keskellä suora osa ja kaksi peiliovea, jotka johtavat välihyllällä jaettuun yhtenäiseen väliseinättömään ala-kaappiin. Peiliovet olivat taustastaan ohuella levyllä verhoillut. Yläosassa on lahvin eli klaffin takana yksi täyspitkä hylly, joka on muotoiltu keskeltä kapeammaksi ja päistään leveämmäksi. Piirongin päällä on keilattu kansi. Keilaus on erillisestä listasta.²³⁴

Sinkkaliitoskin on tunnettu jo ennen vuotta 1858. Siitä löytyy todiste mm. Puuseppämuseon kokoelmista, jossa Aleksanteri Ristimäeltä tulleessa kaapissa on tyylipuhtaat sinkkaliitokset. Kaappi on nurkkakaappityyppinen kaksi metriä korkea, kahteen osaan jaettu huonekalu, jonka alaosassa on sokkelina ulospäin leviävä listamainen osa. Alaosa on varustettu pariovilla ja yläosa yhdellä ovella. Sivuilla on viistot peilein koristetut kapeat osat. Ylinnä on otsalauta, johon on maalattu vuosiluku 1809. Kaappi on maalattu sinertävällä värillä ja se edustaa talonpoikaista renessanssityyliä.²³⁵ Jo kauan on tunnettu sinkkaliitos myös puisissa mitta-astioissa, esim. kapnimitoissa, joissa näkee kauniita avosinkkauksia ja kruunauksia, poltetuja tarkistusvuosilukuja, ainakin 1700-luvulta.

²³³ Kysely, PSM; Alakosken no:2, KPk.

²³⁴ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

²³⁵ Puuseppämuseon kaappi 1809, PSM.

Turperinkujan nikkarit

Niemenkylän Turperinkujan varressa oli aikanaan noin puolen kilometrin matkalle keskittynyt huomattava määrä nikkareita. Tönkkälän suvun puusepät ja Blomstenit sekä Tuomiston nikkarit työskentelivät saman kujan varrella useissa taloissa kummallakin puolella tietä.²³⁶

Joonas Lassfolk (1811-1897) muutti Jurvan Koskimäen kylän Yläkosken talon maalle muuttaen nimensä torpan mukaan Tönkkäläksi. Joonas Henrikinpoika oli syntyjään Purmosta. Hän teki perimätiedon mukaan Jurvassa ollessaan ns. pallolavittoja; pyöreitä jakkaroita, joissa oli reikä keskellä nostamista varten. Joonaan samanniminen poika peri kätevyytensä isältään; Joonas-poika (s. 1839) nikkaroi omassa tuvassaan huonekaluja; tuolia, sänkyjä ja pöytiä. Hänen valmistamansa huonekalut myytiin Vaasan markkinoilla.²³⁷

Seuraavaa polvea edustaa Samuel Tönkkälä (1863-1942), joka jatkoi isänsä ammattia tekemällä tuoleja toisille puusepille ja kangaspuita. Tuotteet valmistettiin aina tilauksesta. Samuel muistetaan hyvin ahkerana työntekijänä. Isänsä nimeen ristitty nuorempi Samuel (1895) vei omalta osaltaan puusepäntaitoa eteenpäin nikkaroimalla kymmenosaista kalustoa. Huonekalut valmistettiin tilauksesta ja myytiin myös välittäjille. Nuori Samuel oli hyvä kaskujen kertoja ja huumorintajuinen mies. Myös Samuelin poika Eino Tönkkälä (s. 1925) oli puuseppä. Hän kuljetti valmistamansa huonekalut autolla ympäri maata myytäväksi ovelta ovelle. Vasta 1970-luvulla hän alkoi viedä tuotteensa huonekaluliikkeiden myytäväksi. Einon lapset olivat myös mukana huonekalunvalmistuksessa.²³⁸

Juha Blomsten (1833-1870) oli torppari Simon Blomstenin poika Niemenkylän Turperinkujan varrelta. Hänen isänsä, joka oli toiminut sotilaana, varsinainen sukunimi oli Kujansuu. Poika Juha Blomsten toimi ympäri Jur-

²³⁶ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

²³⁷ Kysely, PSM; pallolavittan nimitys lienee sukua ruotsalaiselle vastaavalle jakkaralle, jota kutsuttiin nimellä ”pallstof”.

²³⁸ Sama.

van pitää kiertävänä käsityöläisenä. Hän työskenteli myös kotonaan Niemenkylässä ja teki puu- ja metalliseppän, räätälin, suutarin ja muurarin töitä eri taloissa. Kotiteollisuuden ylitarkastaja Lauri Mäkinen kertoi Käsityölehdessä artikkelissa vuonna 1912 Juha Blomstenin olleen etevän puuseppän ja valmistaneen tukevia ja hauskanmuotoisia tuoleja.²³⁹

Lehdessä kerrotaan nikkarin kätevydestä; Juha Blomstenin mennessä erääseen taloon oli sen emäntä surrut hiljattain rikkoutunutta tuoliaan. Blomsten oli haastanut talon emännän kilpaan. Blomsten sanoi tekevänsä tuolin yhtä nopeasti kuin emäntä juustonsa, jonka valmistusta tämä oli juuri aloittamassa. Tuotteet vaihtaisivat omistajaa, mikäli puuseppä valmistaisi tuolinsa yhtä nopeasti. Puuseppä teki, kertomuksen mukaan, tuolin alusta loppuun kolmessa tunnissa – ja sai juuston palkakseen.²⁴⁰

Kyseinen tuoli saatiin Valtion Kotiteollisuusmuseoon, joka nykyisin tunnetaan Suomen käsityön museona ja jossa tuolia edelleenkin säilytetään. Se on renessanssivaikutteinen rakenteeltaan; siinä on suorat jalat ja selkänoja, istuimen alla on tuolin jalkoja kiertävä kehikko. Jaloissa on sorvauskoristelua ja ylhäältä umpinaisessa selkälaudassa on alhaalla rivi lävisteleikkauksia. Juha Blomstenin käsialaa oli myös Teuvan pappilarakennus.²⁴¹

Samaa sukua lienee myös Oskari Blomsten (1869-1917), joka teki piironkeja, sänkyjä, tuoleja ja pöytiä. Lisäksi hän valmisti kaappeja, kehtoja eli lulluja ja lasten leikkikaluja. Oskari Blomstenilla oli tapana maalata ja ootrata huonekalut sekä painaa korkin avulla niihin hopea- ja kultapronssi-maalilla koristekuvioita. Huonekaluistaan vastineeksi Blomsten otti vaihdossa joskus lautatavaraa, jota sitten kuivattiin tuvan leipihirsillä (=leipävirtaiden kannatushirsi) tai saunassa. Valmiit huonekalut hän teki tilauksesta tai vei itse Vaasan torille, jossa hän kävi vain joulumarkkinoilla.

²³⁹ L. M:nen 1912; 11.

²⁴⁰ Sama.

²⁴¹ Sama.

Hänen huonekalunsa edustavat kansanomaista tyyliä, tyylihuonekaluja ei tunnettu tuohon aikaan.²⁴²

Juha lisakinpoika Sjögren (s. 1837) oli varhainen nikkari, joka oli torppari ja myöhemmin talollinen. Hänen isänsä oli vuonna 1795 syntynyt suutari. Juha Sjögrenillä oli kaksi nikkaripoikaa; Juho Oskari Tuomisto (1869-1944) ja hänen veljensä Jaakko (1875-1961). Myös pojat käyttivät aikaisemmin nimeä Sjögren. Vanhempi veli teki sänkyjä. Sivustavedettävissä sängyissä oli taustalevy, jossa oli kruusattu (koristeellisesti leikattu) kruunu päällä. Ne maalattiin tavallisesti punertaviksi ja ootrattiin päältä. Joskus käytettiin vähän mustia korosteita. Myöhemmin sänkyjä maalattiin keltaiseksikin.²⁴³

Sänkyjen hinnaksi määriteltiin 12 hopeamarkkaa. Niitä myytiin markkinoille 1920-1930-luvulla tai ”ylösostajille” silloin kun ei ollut markkinoita. Lisäksi hän teki sänkyjä tilauksesta. Sängyt toimitettiin Laihian asemalle lähetettäväksi Kauhavalle ja Lapualle välittäjille. Niitä markkinoi myös veljenpoika Eero. Oskari Tuomistolla oli verstaas 1890-1938 Niemenkylän Turperinkujan varrella. Kujan varrella asui torppareita, joista tuli käsityöläisiä ja ek. pusepäntaidot oivallettiin varhain.²⁴⁴

Oskarin pojat Yrjö ja Lauri Tuomisto oppivat puusepäntaitonsa isältään. Lauri nikkaroi penkkisänkyjä ja myöhemmin, sotien jälkeen maakuntakalustoja. Hän kertoi (haastattelussa) n. v. 1913 myyneensä isänsä kanssa koko kuorman hautajaisten saattoväelle. Kuormaan lastattiin tavallisesti kuusi sänkyä. Hautajaisväki oli ollut palaamassa hautajaisista ja Tuomistot olivat pysähtyneet kuormansa kanssa läheiseen pihaan. Saattoväen ja huonekalukauppiaiden välillä syntyi kaupat kaikista sängyistä.²⁴⁵

²⁴² Hst Perkiö, Jenny, Jkrj.

²⁴³ Loukasmäki 1998, 100; hst Tuomisto, Lauri, Jkrj.

²⁴⁴ Hst Tuomisto, Lauri, Jkrj; Kysely, PSM.

²⁴⁵ Sama.

Oskarín veli Jaakko Tuomisto valmisti penkkisänkyjä, piironkeja, tuoleja ja pöytiä. Jaakon yhden miehen yritys toimi 1900-1952. Huonekalut markkinoitiin samaan tapaan kuin veljenkin valmistamat. Hänen poikansa Eero (1902-1993), joka myös valmisti päästävedettäviä sänkyjä ja penkkisänkyjä. Toinen poika Reino (1917-1987) oppi taitonsa myös isältään ja valmisti ensiksi isänsä kanssa sänkyjä, piironkia ja myöhemmin kokonaisia kalustoja. Veljesten ja heidän serkkunsa poikia toimii myös puuseppinä.²⁴⁶

Koristemaalari ja –veistäjä Sakarin Kassu

Puuseppä ja itsellinen Carl Henrik Sakariaanpoika Krohnia (s. 1815, k. 1888) nimitettiin isänsä mukaan ”Sakarin Kassuksi”. Hänen isänsä oli sotamies Sakari Krohn (Kronman), joka syntyi 1784 Jurvassa. Isöisä Henrik Kronman oli todennäköisesti käsityöläinen. Sakari Krohn oli sotamiehenä jo ennen Suomen sotaa 1808-09. Sodan ja sotamiesuran jälkeen hän ryhtyi räätäliksi asuen Jurvassa. Myös Sakarin Kassun vaimo Maria (vihitty 1839) oli sotilasperheestä. Sakari Krohnin perheeseen syntyi kuusi lasta, joista kaksi kuoli varhain.²⁴⁷

Carl Henrik varttui Kirkonkylän Reinissä äitinsä ollessa Reinin talon tytär. Kalle joutui vuonna 1933 kärsimään raipparangaistuksen nuorukaisena. Syynä oli juopottelu ja kirkkorauhan rikkominen. Sakarin Kassun vanhemmasta pojasta Bernhardista (1845-1881) varttui koristeveistäjä.²⁴⁸ Toinen poika muutti Venäjälle v. 1872. Aikanaan vuonna 1792 kalparitariksi kutsutun Gustaf Hobinin muuttaessa Tainuskylän Ruotsinpuolelle hänen mukanaan tuli Maalahdesta 8-lapsinen muonamiesperhe, joka oli Sakarin Kassun sukua.²⁴⁹

²⁴⁶ Sama.

²⁴⁷ Mänty 1997, 407; Hst Puskala, Kalervo, EPk.

²⁴⁸ Mänty 1997, 407.

²⁴⁹ Hst. Alanen, Edvard, Jkrj, (Edvard Alasella on Sakarin Kassun tekemä kaappi); Koskimies 1954, 118.

Sakarin Kassu teki Tainuskylän Pukkilassa asuessaan renginkaaappeja, joita koristeli maalaamalla niihin kuvioita ja nimikirjaimia.²⁵⁰ Samalla tavalla hän koristeli kauniiksi kaappikellon kaapit, joita hän teki tunnetulle ilmajo-
kiselle kellontekijä-Könnille.²⁵¹ Sakarin Kassun tekemäksi tiedetään kaunis kaappi²⁵², jossa on tappiliitoksilla kasatut peiliovet ylhäällä ja alhaalla sekä vetolaatikko keskellä, tosin laatikko on aikojen saatossa joutunut teille tietämättömille. Kaapissa on vuosiluku 1839, joka on myös Sakarin Kassun vihkivuosi. Hänen vaimonsa oli kotoisin Raippaluodosta ja työskenteli piikana Laihialla.²⁵³ On mahdollista, että vaimon kautta tuli vaikutteita ruotsinkieliseltä Etelä-Pohjanmaalta vaikkapa koristemaalaukseen, jota Sakarin Kassu taitavasti harjoitti.

Hänet tunnetaan kansan keskuudessa myös kirkon vaivaisukon ja koristeellisen saarnastuolin tekijänä. Perimätietona kerrotaan myös Ruotsin puolella olevan kirkon, johon Sakarin Kassu olisi tehnyt saarnastuolin.²⁵⁴ Sakarin Kassu on todennäköisesti ollut mukana tekemässä saarnastuolia, mutta onko hän suunnitellut ja veistänyt sen koristeet, koska samantyyppisiä saarnastuoleja on myös muualla Pohjanmaalla, mm. Vaasassa ja Mustasaassa. Mahdollisesti Sakarin Kassu maalasi vielä vuonna 1838 Jurvan kirkon ulkoa ja sisältä, lisäksi saman henkilön kerrotaan samoihin aikoihin maalanneen myös Laihian kirkon.²⁵⁵ Jurvan kirkko oli sisäseinistään maalattu vaaleankeltaiseksi punaisin ja valkoisin pirskotuksin. Kattoholvi oli valkoinen ja siinä oli kunkin viiden kattokruunun ripustuskohdassa kullattu aurinko. Penkit olivat punaiset tummanruskein mahonkimaalauksin (ootratut). Ovet ja ikkunat ovat keltaiset. Ulkoa kirkko oli punainen kattoiltoiltaan ja ikkunanpuitteiltaan valkoinen.²⁵⁶

Myös Sakarin-Kassusta liikkuu erilaisia tarinoita. Hänen kerrotaan juo-

²⁵⁰ Hst Alanen, Edvard, Jkrj.

²⁵¹ Hst Vuoluterä, Väinö, Jkrj.

²⁵² Kaapin omistaa Kerttu Tallskog, Jurva.

²⁵³ Hst Tallskog, Kerttu (Suull. tieto).

²⁵⁴ Hst Haapaniemi, Niilo (Suull. Tieto).

²⁵⁵ Rankila, Te-Ju-Ka 30.5.-8.8.1969; Koskimies 1954, s.130.

²⁵⁶ Koskimies 1954, s.130.

vuospäissään tehneen makaabereja kepposia ohikulkijoille hautausmaan kohdalla. Hän pilaili talvihaudasta esiin ottamallaan muumioituneella Kettu-Istan ruumiilla. Kettu-Istan lienee ollut pahamaineinen kulkija, joka oli jätetty siunaamatta ja hautaamatta.²⁵⁷

Sakarin Kassu asusteli eri puolilla kirkonkylää muuttaen majapaikkaansa usein. Hänen torppansa sijainti on yhä tiedossa ja se on saanut asujansa mukaan nimen ”Sakarin kääly”.²⁵⁸

Tarkat ja ahkerat ammattinikkarit

Jaakko Hermanninpoika Luoma (1836-1906) oli varmaan aikansa suosituin myllynrakentaja Jurvan ja hieman laajemmalla alueella, esimerkiksi Laihiolla ja Pirttikylässä. Sen lisäksi, että Jaakko Luoma tai Luoto (Luodon Nikkari) teki yhteensä 53 myllyä, ehti hän valmistaa huonekalujakin. Tosin hänet tiedetään juuri myllynrakentajana sillä hän sai myllyistään Suomen Talousseuran mitalin vuonna 1889. Hänen valmistamistaan huonekaluista on säilynyt mm. pöytä, jossa kansilevyn alla on kummassakin reunassa peiliovella suojattu kaappi ja keskellä kaksi laatikkoa. Kaapissa on sorvatut jalat. Tyylipiirteet ovat renessanssia ylä- ja kustavilaisia alaosaan.²⁵⁹

Heikki Hermanninpoika Hahto (Reini) (1843-1924) oli yksi varhaisista nikkareista, jota kutsuttiin Nikkari-paapaksi. Hänen vaimonsa oli Sanna os. Friman. Pojista kaksi, Herman Oskari ja Mikki Rikhard koulutettiin Vaasan puutyökoulussa nikkareiksi ja kolmaskin Matti Arvid ryhtyi puusepäksi, valmistamaan arkkuja. Hän muutti Nurmoon ja perusti sinne ruumisarkkuliikkeen. Toiset kaksi puuseppäpoikaa muuttivat Amerikkaan.²⁶⁰

²⁵⁷ Koskimies 1954, 159.

²⁵⁸ Hst Tallskog, Kerttu (Suull. tieto); Käälyllä tarkoitetaan aidattua tai muuten rajattua aluetta, jossa pidettiin yleensä eläimiä; Sakarin kääly sijaitsee Kirkkotien rivitalon ja vanhan Harjun postin kohdalla.

²⁵⁹ Jaakko Luoman anomus 1898, MV; mainittu pöytä on sukulaisen Lasse Laitalan omistama.

²⁶⁰ Kuvakokoelma, TAY kans; rippikirjat 1840-1879, JSA; hst Puskala, Kalervo, EPk.

Itsellinen Wilhelm Fredrikinpoika Alakoski (s.1828, elää vuosisadan vaihteessa) on ensimmäinen jurvalainen, jonka ammatiksi on seurakunnan rippikirjaan merkitty ”nikkari”. Wilhelm oli syntynyt kirkonkylän Reinissä, mutta muutettuaan Koskimäkeen tuli sukunimeksi Alakoski, asuttamansa talon mukaan. Vaimo Liisa oli lähtöisin Alakosken Huhtalan torpasta.²⁶¹

Juha Heikki Valentininpoika Vainionpään (1845-1929) lempinimi oli ”Nuuka Juha” (”Valentinin Jussi”), joka ilmeisesti rakensi ensimmäisen talonsa vaimonsa Susanna Matintytär Männyn kotitilan Peuran maille. Mäkitupalainen ja itsellinen Juha Vainionpää elätti suuren perheensä puusepän- ja kirvesmiehentöillä. Hänet tunnettiin erittäin taitavana ja tarkkana elinuukana puuseppänä. ”Nuuka-Juha (Jussi)” peri puuastioiden valmistustaidon Ilmajoen Nopankylästä, josta hän Kalajaisjärven rantamilta muutti Jurvaan vaimonsa kotitilan maille. Puuastioiden teko oli tuohon aikaan yleinen lisätulojen ansaitsemiskeino niin Nopankylässä kuin Jurvassakin. Silloin valmistettiin kaikenlaisia kimpiastioita voihulikoista jyvätynnyreihin.²⁶²

Jurvassa on valmistettu myös kankaankudontaan liittyviä, näppäryyttä ja koristelutaitoa vaativia välineitä, kuten niisivarpoja, sukkuloita, pingottimia, vyyhdinpuita, luomapuita ym. Nuuka-Jussi nikkaroi pöytien ja tuolien lisäksi myös sivustavedettäviä sänkyjä markkinoillekin vietäväksi. Juha Vainionpään puusepän-taito tuli selvästi näkyviin lahvipiironkien teossa, jossa vaadittiin paljon pieniä, tarkasti mitoitettuja laatikoita. Jo muita puuseppiä korkeammasta hinnasta näkyi, että Vainionpään tarkasti valmistamia puuteoksia pidettiin korkealuokkaisina ja laadukkaina.²⁶³

Myöhemmällä iällä 1900-luvun puolella Juha Vainionpää keskittyi vielä enemmän erityistä tarkkuutta vaativiin puusepän työkalujen valmistamiseen. Näitä työkaluja; simsihöyliä, pitkiä höyliä, suorakulmia, suuntapiirtimiä, sahan ja puukkojen sekä talttojen puuosia, löytyy vielä tänäänkin

²⁶¹ Rippikirjat 1830-1884 JSA.

²⁶² Kirje Viljo Vainionpäältä 23.3.2000, EPK.

²⁶³ Sama.

käyttökelpoisena Jurvasta. Nuuka-Jussi teki työkalut loimukoivusta tai visasta ja varusti ne vuosiluvulla ja puumerkillä. Hän kiillotti puun erikoisella menetelmällä, jossa kasveista keitettiin lämmön avulla kiinnitettävä uute. Menetelmä on nykyisin tuntematon, sillä Juha Vainionpää ei kertonut valmistusohjetta edes pojilleen.²⁶⁴

Juha Vainionpäällä oli paritupa, jonka tupahuoneen nurkassa oli hänen itsensä valmistama jaloilla poljettava sorvi. Visakoivua työstäessään hänen kerrotaan puhallelleen hiontapölyä keskeneräisestä työstään ja esittäneen retorisen kysymyksen: ”Eikös ookkin siloosta visaa?”²⁶⁵

Juha Vainionpäällä oli ensimmäisestä avioliitosta kuusi lasta, jotka kaikki kuolivat nuorena. Toisesta avioliitosta taas syntyi 11 lasta, joista monista pojista tuli puuseppiä. Ainakin Eemeli ja Eero Valentin olivat kirvesmiehiä ja puuseppiä. Myös Arvi, Viljami, Reino ja Soini toimivat lyhyemmän tai pitemmän ajan puuseppänä, heistä pisimpään Reino, joka toimi Vaasan ammattikoulun työnopettajana ja on tunnettu taitavana veistäjänä. Sama puuseppäntaito esiintyi muussakin suvussa, esimerkiksi kaksi Juhan veljeä Herman Valentin (1851-1928) ja Elias (1858-1922) olivat myös puuseppiä, joista Valentin toimi Tainuun kansakoulun poikien käsityön opettajana v. 1915-1917. Suvussa on lisäksi useita nuorempia puuseppiä.²⁶⁶

Viitalan suvun puuseppiä

Jaakko Samuelinpoika Puskala, entinen Viitala (1833-1881) oli Jurvan viimeisiä ruotusotamiehiä. Hänen vanhempansa olivat torppareina pappilasessa. Jaakko eli puolisonsa Susanna Matintytär Kivistön kanssa torpparina Alakosken, myöhemmin Puskala-nimisen torpan haltijana Alakosken maalla Koskimäessä. Nimi yleensä muuttui asuintorpan mukaan. Puuseppäntöiden lisäksi hän toimi lestadiolaissaarnaajana ja liittyi myöhemmin

²⁶⁴ Sama; Mänty 1997, 407.

²⁶⁵ Hst Hannula, Heimo, EPk.

²⁶⁶ Kirje Viljo Vainionpäältä 23.3.2000, EPk.

baptistiseurakuntaan vuonna 1879. Jaakolle ja Susannalle syntyi kymmenen lasta, joista neljä kuoli lapsena.²⁶⁷

Lapsista Samuel (1862-1931) peri puusepäntaidot isältään. Hän oli luonteeltaan reilu ja rauhallinen sekä fyysisesti pitkä ja laiha, Jurvan pisimpiä miehiä. Hänet valittiin kunnanvaltuustoon, jossa hänellä oli arvostettu asema. Hänen aikaansaannoksiaan oli vuonna 1923 yhdessä vävynsä Wiljamin kanssa Jurvan kirkkoon pystytetyt urut, jotka oli valmistettu Kangasalan urkutehtaalla. Rakennuksista mainittakoon Tainuskylän koulu, ”Vanha Viitala” yhdessä setänsä Mikin kanssa, Maalahden apteekin- ja kunnantalo. Talojen ulkolaudoitus oli eri kerroksissa erisuuntainen. ”Vanhan Viitalan” väriyty oli Amerikasta tulleen Jaakko livarin määräämä ja omaan aikaansa erikoinen; vihertävánturkoosit seinät ja keltaiset päätykolmiot.²⁶⁸

”Viita-Samppa” oli puuseppämestari, joka oli erikoistunut maalariksi ja hänelle tuotiin maalattavaksi huonekaluja²⁶⁹. Hän nikkaroi myös itse esim. piironkeja, joita myytiin Vaasan ja Kristiinankaupungin markkinoilla. Piironkiin ei ollut mitään kaavoja. Kääntökannen takana oli kaappi ja kolme laatikkoa sen molemmilla puolilla, alinna on pitkä laatikko ja piirongissa on sorvauskoristelua. Piironkeihin tehtiin valepohjallisia kaappeja, salalokeroita.²⁷⁰

Sama malli piirongissa siirtyi seuraavalle sukupolvelle. Jaakko livari Samuelinpoika Viitala (1862-1931) kiersi talosta taloon ootraamassa eli kuvittamassa huonekaluja ennen markkinoita. Myöhemmin hänen poikansa Eero Viitala (1908-1981) taas jatkoi kuvitustyötä palattuaan Amerikasta takaisin. Hän valmisti piironkien lisäksi myös pesukaappeja. Kalusteet vietiin Vaasaan ja Kristiinankaupunkiin markkinoilla myytäväksi. Kuormaan mahtui neljä piironkia ja pikkujakkaroita. Piironkeja myytiin lisäksi kotoa,

²⁶⁷ Loukasmäki 1998, 141.

²⁶⁸ Loukasmäki 1998, 193; Koskimies 1954, 234.

²⁶⁹ Hst Viitala, Eero, Jkrj.

²⁷⁰ Sama.

esimerkiksi lapualaiselle välittäjälle Yrjö Liljeqvistille. Hänelle tulevat tavarat vietiin Koskenkorvan asemalle lähetettäväksi perille.²⁷¹

Jaakko Samuelinpoika Puskala-Viitalan veli torppari Mikki Samuelinpoika Viitala (1844-1903) oli hänkin puuseppä ja valmisti piironkeja, jotka tuohon aikaan tehtiin havupuusta. Koivu tuli käyttöön vasta myöhemmin, aluksi siitä valmistettiin tuolin jalvoja.²⁷² Viita-Mikki oli vakituinen kyytimies markkinoille menijöille. Hän oli myös kavinavettojen ja –siltojen rakentaja. Häntä pidettiin lapsirakkaana ja hyvin sosiaalisena luonteeltaan.²⁷³

Viitalan puuseppäsuvusta juontavat juurensa myös Uusi-Viitalat, jotka ottivat sukunimeensä etuliitteen muuttaessaan isojaossa saamalleen uudelle palstalle. Samuel lisäkinpoika Viitalan poika Kalle Heikki Viitala (1868-1947) teki vähäisessä määrin piironkeja, joiden kaavat hän oli saanut muilta taitajilta. Mutta enemmän hän ajoi hevosellaan toisten valmistamia huonekaluja markkinoille esim. Kristiinankaupunkiin ja Vaasaan. Heikin poika Lauri Uusi-Viitala (1899-1970) oli huonekalukauppias, joka aloitti itse valmistamiensa tai muilta ostamiensa kalusteiden myynnin hevoskyydillä. Hän oli yksi varhaisimmista hevoskiertokauppiaista. Hänen poikansa Martti Uusi-Viitala (1927) jatkoi isänsä ammatissa.²⁷⁴

Myös Elomaat, Alaset ja Rehulat polveutuvat Viitalan suvusta. Heistä mainittakoon Vihtori Elomaa (1893-1970) ja poikansa Viljo Asser, jonka kaikki neljä poikaa, Heikki, Veikko, Arvo ja Pauli ovat puuseppiä. Vihtori Elomaa oli puuseppämestari, jonka erikoisalaa olivat keinutuolit, mutta joka hallitsi myös tyylihuonekalut. Hän valmisti vielä nikkaripenkkejä Pirtille.²⁷⁵

Rehulan suku kietoutuu myös Peltoloihin. Varhaisia puuseppä-Rehuloita oli Mikki livari Rehula (1884-1947), jonka isä jo mahdollisesti oli puuseppä. Mikki teki käyttöhuonekaluja; sänkyjä, piironkeja, keinutuoleja ja vähän

²⁷¹ Sama; Loukasmäki 1998, 194.

²⁷² Hst Viitala, Eero, Jkrj.

²⁷³ Loukasmäki 1998, 379.

²⁷⁴ Loukasmäki 1998, 89; 100; hst Uusi-Viitala, Martti, Jkrj.

²⁷⁵ Loukasmäki 1998, 180; hst Puskala, Kalervo, EPk; Kysely, PSM.

rukkeja. Hänellä oli jaloin poljettava sorvi Koskimäessä sijaitsevassa verstaassaan. Kaikilla ei ollut omaa sorvia, joten jotkut kävivät sorvaamassa omia huonekalun osiaan Rehulassa. Ainakin rukkimestari Santeri Nostaja ja keinutuolimestari Augusti Vihalaisharju kävivät käyttämässä sorvia. Mikki Rehula oli Koskimäen kansakoulun puutyönopettajana v. 1928-1947. Hän oli valmistanut Jurvan silloisen apteekin sisustuksen. Lisäksi hän toimi kirvesmiehenä.²⁷⁶

Mikki Rehulan pojista Arvo (1907-1983) valmisti piironkeja, sänkyjä ja peili-kaappeja, myöhemmin maakuntakalustoja. Hän myi maakuntakalustonsa Aatto Tuiskulle ja Lauri Uusi-Viitalalle. Arvo Rehula toimi isänsä jalanjäljissä myös Koskimäen kansakoulun puutyön opettajana. Hän oli myös rakennustöissä kesäisin. Hänen veljensä Paavo (s. 1921) nikkaroi niin ikään maakuntakalustoja Koskimäessä asuintalonsa yhteydessä ja myi tuotteensa kiertäville kauppiaille, pääasiassa Aatto Tuiskulle. Hänen erikoistöitään olivat rukit ja vähäisessä määrin kitarat. Mikki Rehulan lapsista myös Esko oli puuseppä ja kirvesmies.²⁷⁷

Matti Tuomaanpoika Alanen (1879-1948) nikkaroi pitkiä sohvia ja sänkyjä, kaupaten niitä markkinoilla tai myyden ne Ilmajoen Rautakorvelle. Hän oli oikea kauppiamies, joka osti Koskimäestä lahvipiironkeja välittäen niitä edelleen. Hänen poikansa Reino (1902-1962) valmisti maakuntakalustoja sekä sota-ajasta lähtien tyylihuonekaluja. Maakuntakalustot markkinoi Adrian Ojala. Kauno Alanen (1905-1967), joka toimi verhoilijana ja maalarina sekä Jalo Alanen, maakuntakalustojen tekijä (1908-1944) ovat Matti Tuomaanpojan poikia. Samoin Venja (1911-1981) ja Martti (1917-1984), jotka hekin olivat huonekalualalla. Ensiksi mainittu maalasi, petsasi ja lakkasi erilaisia tyylihuonekaluja, jälkimmäinen taas valmisti maakuntakalustoja.²⁷⁸

Puuseppäveljeksillä oli puuseppäpoikia; vanhimmalla veljellä Ahti, joka toimi konepuuseppänä, Kaunolla Esko ja Pauli, jotka valmistavat vuo-

²⁷⁶ Loukasmäki 1998, 350; hst Puskala, Kalervo, EPk; Kysely, PSM.

²⁷⁷ Kysely, PSM.

²⁷⁸ Sama.

desohvia ja nojatuoleja, Venjalla Jorma, joka toimi konepuuseppänä tyylihuonekalupuolella ja Sauli, joka tekee koristeleikkauksia talonpoikais-, rokokoo- ja kustavilaiskalustoihin. Veljeksistä nuorimmalla Martilla on Kaarlo-poika, joka verhoilee nykykalusteita.²⁷⁹

Matti Tuomaanpojan veli Oskari toimi hänkin puuseppänä. Hänen suuresta lapsikatraastaan on kaksi poikaa, jotka molemmat ryhtyivät puusepiksi. Pojista Hugo teki maakuntakalustoja, mutta kaatui sitten sodassa. Nuorempi veli, Ilmari, keskittyi tyylihuonekaluihin, työskennellen Sulo Männyllä.²⁸⁰

Matti Alasen sisko Hanna meni naimisiin Vihtori Elomaan kanssa, josta mainittiin jo aikaisemmin. Edelleen Matti Alasen veli puuseppä Aukusti Viljam Alanen (1894-1965) valmisti lepotuoleja ja sohvia. Hän oli ollut Emil Mäkisellä Pirtin työssä ja tehnyt rokokookalustoja kotona. Hän oli käynyt ammattienedistämislaitoksen maalaus- ja pintakäsittelykurssin sekä myöhemmin Tikkurilan järjestämällä puleeraus- ja pintakäsittelykurssilla. Hän teki tilauksesta tyylihuonekaluja; rokokoota ja kustavilaista aluksi Pirtille sitten Helsinkiin eri välittäjille. Hänen lapsistaan Lauri, Edvard ja Toivo jatkoivat isänsä ammattia. He kaikki valmistivat Sulo Männylle tyylihuonekaluja.²⁸¹

Sotilas ja torppari Matti Juhonpoika Nostajan pojista kolme oli puuseppiä. Äiti Maija-Liisa Samuelintytär oli Viitalan sukua. Perhe asui Nostajan torpassa Alakosken talon maalla. Pojista vanhin oli Samuel Matinpoika Nurmi (ent. Nostaja), (1858-1934), joka oli puuseppämestari. Samuelilla ja Samueli Viitalalla oli Jurvan ensimmäinen kyntöaura. Toiseksi vanhin pojista oli Oskari Matinpoika Nostaja (1861-1908), joka oli puuseppänammatin lisäksi keinutuolintekijä. Hän perusti veljensä Jaakon (1867-1901) ja Heikki Männyin kanssa vuonna 1897 yhteiskaupan, jonka osuusmaksu oli yksi markka eli nykyrahassa n. 22 mk. (Puoli vuotta kaupan perustamisen jäl-

²⁷⁹ Sama.

²⁸⁰ Sama.

²⁸¹ Loukasmäki 1998, 186; lähteneet kirjeet 1946, Jkto.

keen syntyi Ilmajoen Nopankylään ostoyhtymä, joka kaksi vuotta myöhemmin muutettiin osuuskaupan periaatteiden mukaan toimivaksi kaupaksi.) Puuseppäveljeksistä toiseksi nuorin, Jaakko Nostaja kiersi polkupyörällä ympäri Etelä-Pohjanmaata saarnaten ja ollen samalla baltistiseurakunnan johtaja.²⁸²

Samuelin poika Urho Matti Samuelinpoika Nurmela (1884-1940) toimi niin ikään puuseppänä ja baltistiseurakunnan johtajana. Hän oli käynyt veistokoulun ja valmisti käyttökalusteita, sänkyjä, pöytiä, tuoleja ja soikeapeilisiä kampausslipastoja. Hänen verstaansa sijaitsi kirkonkylän ja Koskimäen välillä. Hänen huonekalunsa menivät Pirtin tai välittäjien kautta myyntiin. Perheyrytyksessä oli mukana alkuaikoina isä Samuel ja veli Jaakko.²⁸³ Matti Nurmelan kaksi poikaa, Jaakko ja Lasse valmistivat maakuntahuonekaluja isänsä verstaassa myyntivälitykseen. Jaakko oli luonnonlahjakkuus rokokoon valmistuksessa kun hän myöhemmin alkoi tehdä mainittua tyyliä. Hänen kerrotaan olleen luonteeltaan vaatimaton.²⁸⁴

Vääränrahan tekijä ja ojennus

Juho Mikiinpoika Ketola (myöhemmin Mäntylä) (1834-1889) oli joutunut väärän rahan tekemisestä vuosien 1871-1874 väliseksi ajaksi Turun lääninvankilaan Kakolaan, jossa hän oli oppinut puusepäntaidon.²⁸⁵ Vääränrahan teko oli melkoisen yleistä jo 1700-luvulla, koska esim. vuonna 1796 kolmannes Vaasan lääninvankilan asukeista oli vääränrahantekijöitä. Tosin ankarilla rangaistuksilla raharikollisuutta saatiin jonkin verran kuriin.²⁸⁶

Turun Kakolassa oli työ- ja ojennuslaitos, joka oli perustettu rikollisten lisäksi köyhiä, työttömiä ja irtolaisia varten. Kakolassa lukutaidon ja joidenkin ammattien opetus oli uskottu vanhemmille vangeille. Joidenkin ammattien koulutus taas tapahtui pienryhmissä ammattimiesten johdolla. Vanki-

²⁸² Loukasmäki 1998, 227-229, 298; Kysely, PSM; Ranta 1988, 837.

²⁸³ Sama.

²⁸⁴ Loukasmäki 1998, 229, 298.

²⁸⁵ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj; Hst Mäntylä, Ossi, Jkrj; Rippikirjat 1830-1889, JSA.

²⁸⁶ Alanen 1948, 504-506.

lassa toimi mm. seppä ja muurari, joilla molemmilla oli johdettavanaan pieni joukko ammattiin ohjattavia vankeja. Pienteollisuuteen liittyvät työt olivat myös ohjelmistossa; valmistettiin mm. kenkiä, tehtiin räätälin- ja puusepäntöitä.²⁸⁷

Palattuaan Kakolasta kotiin Juho Mäntylä alkoi valmistaa piironkeja. Hän oli oppinut vankilassa pintakäsittelytaitoja. Huonekalujen tekotaito periytyi hänen pojalleen Juho Heikki Mäntylälle (1862-n.1939) joka nikkaroi höyläpenkkejä yhdessä poikansa Laurin (1906-1986) kanssa. Juho Heikin pojista Laurin lisäksi Matti ja Ludvig jatkoivat isänsä jälkiä huonekalujen tekijöinä.²⁸⁸

Matti Mäntylä (1893-1973) oli taitava puuseppä ja rakennusmestari. Hän kouluttautui veistonopettajaksi Etelä-Pohjanmaan opistossa Ilmajoella. Aluksi hän toimi rakennuksilla kirvesmiehenä ja työnjohtajana, myöhemmin rakennusmestarina. Päätyönsä ohella hän opetti veistoa Metsäkylän kansakoulussa.²⁸⁹

Matin veli Lauri Mäntylä kävi kotiteollisuuskoulun ja perusti heti valmistuttuaan oman huonekaluyrityksen ja rakensi tehdasrakennuksen Närviujoelle. Tämä tapahtui vuonna 1929, samana vuonna hän hankki verstaaseensa ensimmäiset koneet; höyläkone, sirkkeli, vannesaha ja sorvi. Koneet hankittiin Lahden rautateollisuudelta. Vannesahan Mäntylä valmisti itse. Kaikkia koneita pyöritti yhden pitkän akselinsa avulla Siemens-sähkömoottori. Se oli Jurvan huonekaluteollisuudessa ensimmäisiä.²⁹⁰

Tehdas valmisti aluksi kymmenosaisia kalustoja, joita markkinoitiin hevosella ovelta ovelle myyden. Myöhemmin, vuodesta 1948, myynti tapahtui omasta ”maakunta-autosta” käsin. Ensimmäinen auto oli vuoden 1928 mallia oleva Ford. Jo pari vuotta myöhemmin Mäntylässä oli viisi kalusto-

²⁸⁷ Onnela 1992, 66.

²⁸⁸ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj; Hst Mäntylä, Ossi, Jkrj; rippikirjat 1860-1889, JSA.

²⁸⁹ Haavisto, 1994 Mäntylä, Matti.

²⁹⁰ Haavisto, 1994 Mäntylä, Lauri.

autoa. 1930-luvulla Mäntylä valmisti rokokookalustoja huonekaluliike Pohjanmaalle. Sotien jälkeen alettiin tehdä sohvakalustoja ja sohvia, joilla alkoi olla kysyntää. Niitä valmistettiin aina Lauri Mäntylän kuolemaan vuoteen 1986 asti. Ovelta ovelle kiertomyynti loppui Mäntylän muuttuessa kommandiittiyhtiöksi. Sen jälkeen markkinointi tapahtui alan vähittäisliikkeiden kautta. Laurin pojat Esko ja Ossi ovat myös puuseppiä.²⁹¹

Peltolan suvun huonekaluntekijät

Peltolan esi-isät tulivat kahtena sukuna Laihialta asettuen Perälän pappilan Kärinäen torppiin Jurvan puolelle. Toinen suku polveutuu Kalle Aamoksenpoika Peltolasta (Ljungman/Tuisku), toinen Mikki Jaakonpoika Peltolasta (alkuaan Palsi). Toisaalta kolmas, Kiskolan Peltolan suku tuli vielä Kurikasta.²⁹²

Kallen poika Simon (s. 1800-1865) oli mahdollisesti puuseppä. Hänen vaimonsa Justiina oli sotilaan tytär. Heidän poikansa Aleksanderin (s. 1842-) tiedetään varmasti olleen puuseppä. Hän oli keinutuolimestari August Puskalan appi. Aleksanteri Simonpoika (Kartanomäen Santeri) teki lahviipiironkeja ja työkaluja, joihin kaiversi A-kirjaimen. Hän nikkaroi yhdessä poikansa Jaakon (1876-1927) kanssa ja he myivät tuotteensa markkinoilla. Jaakko nikkaroi mm. piironkeja maanviljelyksen ohella yhdessä isänsä kanssa tämän verstaassa. Jaakko erikoistui piironkien maalaamiseen ja ootraamiseen ottaen tehtäväkseen myös muiden tuomia maalaustöitä. Oli tavallista viedä kalustot taitavalle maalarille maalattavaksi. Jaakon pojista ainakin Uuno Viljo (1912) ja Veikko Severi (1921-1974) jatkoivat isänsä ammattia.²⁹³

Jaakko Aleksanterinpoika Peltolan veli Aleksanteri (nuor.) 1872-1938 toimi aluksi puuseppänä valmistuen mm. lahviipiironkeja. Myöhemmin hän lähti Amerikkaan, missä toimi kivenhakkaajana. Vanhemman Aleksanterin,

²⁹¹ Sama; OM, JS 5.4.2000; Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj.

²⁹² Koivaara 1996, 5.

²⁹³ Koivaara 1996, 21; Kysely, PSM; hst Puskala, Kalervo, EPk.

Kartanomäen Santerin veljen Matti Simonpojan poika Juho Nestori Peltola (Nestori Kartanomäki) 1872-1925 oli maanviljelijä ja torppari sekä myös puuseppä. Hänkin taisi piironkien teon ja valmisti lisäksi senkkejä ja vääräpäisiä (kaarevalinjaisia) sänkyjä sekä erikoistui maalaukseen. Hän työskenteli kotinsa yhteydessä olevassa verstaassa. Nikkarointinsa lisäksi hän valmisti myyntiin länkiä.²⁹⁴

Nestori Peltolan 14:stä lapsesta, joista osa kuoli pienenä, kuusi poikaa valmisti enemmän tai vähemmän huonekaluja. Nikkaripojista Urho Kartanomäki/Peltola (1893-1983) oli vanhin. Hän teki piironkeja, pöytiä ja muita huonekaluja, myöhemmin kokonaisia kalustoja. Niitä hän kiersi n. 30 vuotta hevoskyydillä myymässä, viimeiset kierrokset hän teki vuonna 1962. Hän suuntasi retkensä Ilmajoki-Kurikka -suuntaan. Hän myi huonekalujaan myös markkinoilla mm. Kristiinankaupungissa.²⁹⁵

Eeli-veli (1897-1983) teki aluksi piironkeja, ja niin ikään maakuntakalustoja vuosien 1945-1970 välillä. Hän myi ne välittäjille tai markkinoi itse maakunnassa. Huonekalunteon lisäksi Eeli Peltola oli yksi Suomen etevimmistä urheilijoista. Hän oli mukana valmennettaessa juoksijoita olympialaisia varten vuonna 1924. Reino Peltola (1903-1979) nikkaroi aluksi piironkeja, joissa oli yksi laatikko keskellä, sivuilla kaapit ja ovien päällä laatikko. Myöhemmin hän teki markkinakalustoja, jotka myi pienostajille.²⁹⁶

Juho Nestorin pojista Väinö (1904-1969) nikkaroi talviaikoina ja toimi kirvesmiehenä kesällä. Häntä arvostettiin työkalujen teroittajana ja kunnostajana. Eino Aate Peltola (1914-1939), saman sisarusarjan 13:s, valmisti hänkin maakuntatyylin kalustoja, joita sitten vanhemmat veljet ja isänsä myivät markkinoilla ja maakunnassa. Hän oli erittäin taitava puuseppä. Hän kuitenkin kaatui Taipaleenjoella vain 25 vuotiaana. Myös veljesten lapsista monet ovat puuseppiä. Juho Nestorin Vihtori-veljen poika Yrjö

²⁹⁴ Koivaara 1996, 17, 40; hst Peltola, Reino, Jkrj; hst Peltola, Urho, Jkrj.

²⁹⁵ Sama.

²⁹⁶ Sama; hst Puskala, Kalervo, EPk.

Peltola nikkaroi mahapiironkeja ja muita tyylihuonekaluja. Hänen poikansa Antero ja Jussi ryhtyivät niin ikään puusepiksi.²⁹⁷

Peltolan toisen sukuhaaran, Mikki Jaakonpoika Peltolan (alkuaan Palsi), kautta polveutuu vielä lisää Peltola-nimisiä puuseppiä. Myös Juho Markus juontuu tästä suvusta. Muista puusepistä mainittakoon esimerkiksi Lauri Peltola ja tämän poika Pentti sekä serkut Aarne ja Fritjof, Aarnen poika Mauri ja Fritjofin poika Antti. Lauri valmisti sivustavedettäviä sänkyjä, pöytiä ja tuoleja sekä 1930-luvun lopusta maakuntakalustoja. Hänen vartaansa sijaitsi Koskimäessä vuodesta 1926 lähtien. Aarne teki itseoppineena maanviljelyksen ohella maakuntakalustoja ja jonkin verran rokokoota, lisäksi hän veisteli hirviä, leijonia ja muita eläinveistoksia. Piirongintekijä Sulo Peltola (1889-1974) oli kotoisin Koskimäestä ja lähti aikanaan Amerikkaan.²⁹⁸

Vuoluterän nikkarit

Juho August Friman (1868-1918) oli puuseppä, jonka Ilmajoen Könnit kouluttivat. Juho Friman kävi Vaasan teollisuuskoulun, saman jonka kävi myös Jurvan kotiteollisuuskoulun ensimmäinen opettaja Jaakko Hahto. Frimanin teollisuuskoulussa tekemiä piirustuksia on säilynyt pojalla Väinö Vuoluterällä. Juho Friman teki rokokoo- ja kustavilaishuonekaluja Pirtille ja kiersi talosta taloon huonekaluja ja sisustuksia tehden. Puuseppä vei oman höyläpenkkinsä siihen taloon, jossa kulloinkin työskenteli. Hän valmisti työnsä vain tilauksesta eikä kulkenut ollenkaan markkinoilla myymässä.²⁹⁹

Frimanin poika Väinö Aukusti Vuoluterä (ennen Friman) nikkaroi erityylyisiä huonekaluja, pienesineitä ja erilaisia patsaita. Hän kävi kotiteollisuuskoulun 1930-luvun alussa ja toimi veistonopettajana Lapin maamieskoulussa 1946-1948. Myöhemmin hän opetti veistokurssilaisia Jurvassa 1970-

²⁹⁷ Koivaara 1996, 40; hst Peltola, Urho, Jkrj; Kysely, PSM.

²⁹⁸ Kysely, PSM; hst Puskala, Kalervo, EPk.

²⁹⁹ Hst Vuoluterä, Väinö, Jkrj.

luvulla. Hän oli automaattisorvien ym. asentaja ja terien tekijä. Asunnon yhteydessä oli verstaatilat nikkarointia varten. Väinö Vuoluterä markkinoi työnsä itse. Myös hänen veljensä Eino teki puusepäntöitä.³⁰⁰

Keinutuolimestari Vihalaisharju

August Puskalan (1873-1924) torpassa Koskimäessä tuvassa, jossa huonekaluja tehtiin, oli toisessa nurkassa nikkaripenkki, toisessa pöytä. Lisäksi talossa oli ns. tupakamari. August Puskala, aikaisemmin Vihalaisharju, teki lahviipiironkeja, joissa oli puolivälistä avattava lahvi ja sisällä pieniä laatikoita, kolme kummallakin puolella. Lahvin alapuolella oli Puskalan mallissa kummallakin puolella kaapit ja kolme laatikkoa keskellä. Piironki oli mitoiltaan n. 140 x 120 x 45 ja niissä oli sorvatut (halkaistut) koristeet.³⁰¹

Augustilla ei ollut omaa sorvia vaan hän kävi naapurissa Rehulassa sorvaamassa jaloin poljettavalla sorvilla. Kaappien peileissä oli ”kruuslistat”, jotka tehtiin samalla höylällä terää vaihtaen. Piirongit maalattiin yleensä vaaleiksi, ruskehtaviksi tai kellertäviksi. Aikaisemmin oli tapana petsata huonekalut tummanruskeiksi. Valmiit piirongit vietiin hevosella mikkelinmarkkinoille Vaasaan. Ruokakaappina käytetty senkki oli yksinkertaisempi kuin piironki. Senkissä oli kaksi laatikkoa tai yksi pitkä ylhäällä tai alhaalla. Lisäksi siinä oli kaapit, joissa oli korkeat ovet ja sisällä hyllyt.³⁰² August Puskala valmisti tilauksesta myös ruumisarkkuja.³⁰³

Myöhemmin August Puskala teki keinutuoleja tilauksesta. Monessa paikassa oli samanlaisia huonekalumalleja, mutta August Puskalalla oli oma muista eroava mallinsa, jota ei ollut muilla. Keinutuolin kaarevat osat veistettiin kirveellä. Käsinojat olivat vaikeimmat veistettävät. Keinutuolin tekoon tarvittiin vääräpohjaisia höyliä, joiden terä oli suora ja pohja kaare-

³⁰⁰ Sama; Kysely, PSM.

³⁰¹ Hst Puskala, Linnea, Jkrj.

³⁰² Sama.

³⁰³ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

va. Keinutuolien hinnaksi muodostui 12 mk, koska ne olivat niin suuritöisiä. Tilaajat kävivät sovittamassa tilaamaansa lullulavittaa, nikkari määritteli anturoiden paikan ja katsoi huonekalun tasapainon. Istuinosaallakin oli erilaisia leveyksiä.³⁰⁴

Keinutuoleja vietiin Maalahteen välittäjälle, joka oli tilannut ne etukäteen. Välittäjä otti kerrallaan kolme keinutuolia. Tilauksia tuli paljon myös muista naapuripitäjistä. Maksuksi huonekaluista otettiin yleensä rahaa, mutta myös puutavaraa, esimerkiksi koivulankkua. Torpparina Vihalaisharju maksoi myös maan vuokraa (arenttia) keinutuoleilla. Niitä ei ehditty tehdä varastoon. Valmistusmateriaalia eli värkkiä kuivattiin ensin saunassa sitten tuvan orsilla. Keinutuolit tehtiin puuvalmiiksi tai joskus maalattiin mustaksi, joka oli tavallinen väri.³⁰⁵

August oli palkittu Lapualla näyttelyssä vuonna 1920 keinutuolin teosta, palkinnoksi siitä hän sai kunniakirjan ja muutaman markan. Lapualle oli ennen näyttelyä tilattu keinutuoleja ja yksi tilaajista oli asettanut Augustin valmistaman keinutuolin näytteille.³⁰⁶ Puskalan keinutuoleja on säilynyt mm. Jurvan kotiseutumuseossa Haapalan talossa sekä Yläkoskella Koskimäessä. Ensiksi mainittu on alkuperäisessä maalissaan, koska sitä on säilytetty kamarin puolella. Maalaus on tasaisen musta, eri osien reunoisissa on kultaiset tai keltaiset ohuet raidat.³⁰⁷ Yläkosken talon keinutuoli on ootrattu ja ”rairoottu” eli raidoitettu pronssimaalilla.³⁰⁸

Augusti Puskalan kuoleman jälkeen hänen keinutuolimallinsa kaavat joutuivat huutokaupan kautta Viljami Alaselle. Myöhemmin ”Haapi-Jussin” eli Jussi Haapiniemen, jota kutsuttiin joskus myös Edenin Jussiksi, tiedettiin valmistaneen myös samaa mallia Rannankylässä.³⁰⁹ Keinutuoli on Haapi-

³⁰⁴ Hst Puskala, Linnea, Jkrj; 12 mk. Vastaisi nykyrahassa n. 250 markkaa.

³⁰⁵ Sama.

³⁰⁶ Sama.

³⁰⁷ MV, Salminen 1961.

³⁰⁸ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

³⁰⁹ Sama.

Jussilla ollut aina saman mallinen. Hän teki lisäksi haravoita ja viikatteita. Haapi-Jussi oli aikanaan ollut Amerikassa palkka-armeijassa.³¹⁰

Sorvareita ja nikkareita

Vaikka puuseppiä on ollut Jurvassa tavaton määrä, mahtuu mukaan vain vähän sorvareita. Sorvauksen osaavat puusepät eivät ole erikoistuneet yksinomaan sorvin käyttäjiksi vaan ovat etupäässä valmistaneet huonekaluja. Poljettavat sorvit olivat ensimmäisiä koneita, joita puuseppien työpajoissa oli. Sorvauksia käytettiin huonekalujen jaloissa ja koristeissa. Hyvää sorvaustaitoa vaati myös rukkien sorvaaminen.

Tällaisen taidon oli isänsä ohjauksessa kehittänyt itselleen Eemil Petterinpoika Gullberg (1887-1956), joka teki rukkeja ja vyyhdinpuita tilauksesta. Hänen valmistamansa rukkit on palkittu Kauhajoen maatalousnäyttelyssä. Talon yksi huone toimi verstashuoneena. Hän toimi omassa yrityksessään 1905-1952, hän teki myös sepän-, suutarin- ja muurarintöitä sekä korjasi polkupyöriä.³¹¹

Juho Hiipakka (1879-1957) kasvoi kansakoulun jälkeen eteväksi puuseppäksi osittain senkin takia, että hänen kotonaan harjoitettiin kotiteollisuutta. Hän valmisti kansanhuonekaluja, mm. lahvipiironkeja kotinsa vintillä ja oli myös arkkumestari, joka teki kaarevakantisia, raudoitettuja lukollisia säilytysarkkuja. Hän kuljetti huonekalunsa markkinoille myytäväksi, joskus tilauksesta puunvärisenäkin. Eläkeaikanaan hän teki rokokoojakkaroita, vyyhdinpuita ja kauhoja. Kauhat hän teki myyntiin. Niitä hiottaessa käytettiin jalkasorvia, työkaluina olivat kirves, puukko ja kovelon eli koverrin. Lisäksi hän oli kirvesmiehenä rakennuksilla ja tekipä hän rakennusurakoitakin. Hänen elämäntyönsä oli kuitenkin Suomen ensimmäisen osuuskauppan parissa, jonka johtajaksi hänet vuonna 1907 valittiin.³¹²

Efraim Kangas (Kullberg, s. 1891) teki yhdessä veljensä Aleksi Hakolan

³¹⁰ Hst Haapiniemi, Lauri, Jkrj.

³¹¹ Kysely, PSM.

³¹² Hst Seppälä, Lauri, Jkrj; W[aldemar] R[antoja]1963, Hiipakka, Juho Nestori; hst Parkkamäki, Sakari, Jkrj.

(Kankaan) kanssa tuoleja maakuntakalustoihin. Myös heidän veljensä Mikki Kullberg kahden poikansa Alpon ja Olavin kanssa oli puualalla tehden kauhoja. Aleksin pojat Niilo ja Edvin Hakola jatkoivat isänsä ammattia. Kummallakin on yksi poika, jotka serkukset Paavo (Niilonpoika) ja Juhani (Edvininpoika) jatkavat puuseppinä.³¹³ Niilo Kangas oppi puusepäntaidot isältään, molemmat valmistivat tuoleja ja kolmantena Edvin-veli. Heitä kutsuttiin lavittanikkareiksi. Tuolit tehtiin puuvalmiiksi ja myytiin ns. ison tavaran tekijöille, jotka maalasivat ne valmistamaansa kalustoon sopivaksi.³¹⁴

Ludvig Närvä oli Närvijoella ensimmäisiä rokokoo- ja kustavilaistyylisten tuolien valmistajia. Myös hänen kohdallaan kerrotaan hänen oppineen vankilassa puutyöt. Hänkin oli, kuten Juho Markus, surmannut miehen.³¹⁵ Hän oli tehnyt lokomobiililla toimivat koneet itse; vannesahan ja höyläkoneen 1920-luvun lopulla ja oli hankkinut jo varhain sähkömoottorinkin. Hän valmistti vähäisessä määrin rokokoohuonekaluja. Hänen veljensä taas teki saman tyylin kalustojen runkoja.³¹⁶

Jurvassa on toiminut ja toimii edelleen useita pieniä ja vähän suurempia-kin tyylihuonekaluverstaita, jotka ovat alkaneet yhden miehen voimin ja jatkuneet poikien tai vävyjen tultua mukaan toimintaan. Johannes Vinni on työskennellyt poikineen tyylihuonekalutehtaassaan. Hänen sukunsa on peräisin Karjalasta. Kaikki kuusi poikaa ovat ryhtyneet valmistamaan huonekaluja. Vanhimmasta nuorimpaan he ovat nimeltään Ahti, Mikko, Veli, Heikki, Ilpo ja Pekka.³¹⁷ Kirkonkylässä toimivan Aatto Närvän verstaas on merkittävä työnantaja tyylikalustepuolella. Kaukaista sukua hänelle on Aleksi Närvä, joka työskentelee kahden poikansa, Jalon ja Ilmarin kanssa verstaassaan. He valmistavat kaikkia Jurvassa yleisesti tehtyjä tyylihuonekaluja puuvalmiiksi asti.³¹⁸

³¹³ Sama.

³¹⁴ Hst Kangas, Niilo, Jkrj.

³¹⁵ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj.

³¹⁶ Hst Lakso, Viljo, Jkrj.

³¹⁷ Anttila 1978, 16.

³¹⁸ Kysely, PSM.

Uuno Tuomela (1896-1959) nikkaroi koko ikänsä. Hänen torppari-isänsä, joka teki kärryjä, rekiä ja kärrynpyöriä oli kotoisin Ilmajoen Nopankylästä, joka oli tunnettu ajokalujen valmistuksesta. Uuno Tuomela teki vähäisessä määrin huonekaluja esim. ruokakaappeja Vaasan markkinoille tai ruumisarkkuja tilauksesta, mutta hän oli pääasiassa ajokalujen valmistaja. Myöhemmällä iällä hän nikkaroi tuoleja, jotka olivat yksinkertaista, suoraa tyyliä ja niitä myytiin puuvalmiina neljän sarjoina kaluston osiksi. Juho Tuomela (s. 1918) oppi isältään Uunolta kärrynpyörien ja ajokalujen teon. Hän valmisti kärrynpyöriä aina vuoteen 1952 asti, mutta teki parirekiä vielä sen jälkeenkin. Hän valmisti myös huonekaluja.³¹⁹

Tyyliniekoja

Eino Anselm Wiik (s. 1902, k. 1950) oli puuseppämestari ja taitava puunleikkaaja. Hänet otettiin veistokouluun ylimääräisenä oppilaana vuonna 1931 oppimaan puunkäsittelyä ja veistoa. Hänestä kehittyi puuntyöstöalan monitaituri, joka osasi huonekalunvalmistuksen, koristeveiston, puureliefienteon, koristemaalauksen ja kiillotuksen eli puleerauksen. Hän käytti taitoa ja tarkkuutta vaativaa intarsiatekniikkaa töissään. Lisäksi hän veisti omien piirustustensa mukaan veistoksia. Häntä arvostettiin siinä määrin taidokkaana puuseppänä, että hänelle annettiin tehtäväksi mallihuonekalujen eli prototyyppien valmistus arkkitehdin piirustusten mukaan. Vuonna 1949 hän sai puuseppämestarin arvon.³²⁰

Wiik oli maalannut Jurvan baptistiseurakunnan alttaritaulun ja tehnyt veistotyötä Teuvan vuonna 1950 palaneeseen kirkkoon.³²¹ Viimeksi mainittuun kirkkoon hän valmisti kipsimallin mukaan Arttu Brummer-Korvenkontion suunnitteleman lehtiruusukekoristeen, joka sijoitettiin saarnatuolin alapuolelle. Anselm Wiikin muistetaan tehneen myös enkeliveistoksia saamaan kirkkoon. Mahdollisesti ne ovat Gunnar Finnen suunnittelemat ja hänen kipsimalliensa mukaan puusta veistetyt kullatut veistokset. Kirkon

³¹⁹ Hst Tuomela, Juho, Jkrj.

³²⁰ Hst Wiik, Heikki, (suull. tieto)

³²¹ Hst Tuominen, Ilmari, Jkrj; Jurvalaisia puuseppiä [1995].

koristelussa pyrittiin käyttämään paikallisia voimia ja etenkin puutöissä oli saatu erinomaisia tuloksia.³²²

”Viikin Anssi” toimi Pirtin työliikkeessä koristeveisto-opissa, minkä jälkeen hän oli Vaasassa puunveistäjänä ja taas uudelleen Pirtillä. Hän teki Pirtille mm. mahapiironkeja. Myöhemmin hän työskenteli eri liikkeissä ja yksityisenä tekijänä, ehtipä hän olla kirkonkylän kansakoulun käsityönopettajanakin. Kotonaan hän työskenteli pienessä kahden huoneen talossa, jossa monet nuoremmat puusepät kävivät katselemassa ja kyselemässä neuvoja taiturilta. Hän vaikutti ympäristönsä puuseppiin ja nuoriin alalle aikoviin hyvin paljon. Neuvojaan hän jakoi mielellään, sanoen että: ”En minä teiltä tyätä karehr”.³²³ Anselm Wiik harrasti viulunsoittoa ja piti sitä tärkeänä vastapainona ansiomielessä tehdylle työlle. Hänen kerrotaan sanoneen että puuseppä ei pääse taivaaseen jos ei osaa vähän soittaa.³²⁴

Anselm Wiikin poika Heikki (Yrjö Henrik) jatkoi isänsä jalanjäljissä puuseppänä. Hän opetteli koristeveistoa Sulo Männyn oppilaana ja valmisti tyylihuonekaluja ja erikoistui kokonaan niihin. Tosin aluksi hän valmisti myös maakuntakalustoja 1950-luvulla. Heikki Wiikin poika Erkki ja tämän serkku Jukka ryhtyivät myös huonekalualalle.³²⁵

Anselm Wiikiä viisi vuotta nuoremman Toivo Laitalan (1907-1962) isä, samoin veli oli kultaseppä, joten käsityön tekeminen oli hänellekin tuttua. Sukku oli peräisin Laihialta 1800-luvun puolivälissä muuttanut Jurvaan. Toivo kävi vuosina 1925-1926 veistokoulun, jossa oppi valmistamaan tyylihuonekaluja. Rokokoo, kustavilainen ja empire tulivat hänelle tutuiksi. Hän teki työtä Sulo Männylle ja hieman myöhemmin viipyi vuoden verran Vaasassa

³²² Ahtola-Moorhouse 1990, 259; hst Wiik, Heikki (suull. tieto); Teuvan kirkon juhlaulkaisu 1929, 67, 86.

³²³ Jkto lähteneet kirjeet; Jurvalaisia puuseppiä [1995]; hst Hiipakka, Kalervo, KPk; hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

³²⁴ Hst Vuoluterä, Väinö, Jkrj; Jurvalaisia puuseppiä [1995].

³²⁵ Kysely, PSM.

valmistaen teollisesti ruumisarkkuja puusta.³²⁶

Mentyään naimisiin hän perusti pian oman yrityksen. Hänen tehtaassaan oli jo melko varhain puuntyöstökoneet, mm. vannesaha. Vuonna 1932 hän rakensi tavallisia maalaishuonekaluja valmistavan tehtaan, joka kuitenkin paloi vuonna 1941. Tuotannon keskeytti lisäksi sodan puhkeaminen, mutta Toivo Laitala pystytti tuotantolaitoksensa uudelleen vielä sodan kestäessä. Tehtaassa valmistettiin suksia ja maakuntakalustoja. Hän alkoi valmistaa tavallisten kodinhuonekalujen lisäksi myös kauppojen ja liikelaitosten kalusteita.³²⁷

Toivo Laitala erikoistui vuonna 1949 tyylihuonekalujen valmistukseen. Hän valmisti talonpoikaiskokkoota ja kustavilaista. Hänen tehtaansa oli kasvanut kymmenen miehen kokoiseksi. Tehdas valmisti aluksi talonpoikaiskokkoota, mahalipastoja ja peilejä. Laitalan tuotanto meni kaikki Helsingin ja Tampereen huonekaluliikkeiden kautta markkinoitavaksi. Toivo Laitalan jälkeen tehdasta alkoi johtaa hänen poikansa Yrjö Håkan Fabian.³²⁸ Tällä hetkellä yritys on Jurvan suurimpia huonekalutehtaita. Verstas on valmistanut myös erikoistilauksia esimerkiksi Pietarin Astoria-hotellin tsaarinaikeeseen tyyliin tehty sisustus (1989) sekä Moskovan Valkoiseen taloon (1994) sekä Kremliin (1978, 1988, 1990) huonekaluja. Mäntyniemeen Laitala valmisti erilaisia kalusteita, mm. kokoussalin 300 tuolia.³²⁹

Eino Mikael Vuorisen (1911-1996) isän veljet olivat puuseppiä. Hänen äitinsä oli puuseppä Elias Parkkamäen sisko. Eino Vuorinen oppi puuseppäntyöt Jurvan kotiteollisuuskoulussa vuosien 1929 ja 1930 aikana. Opettajana oli Jaakko Hahto, samaan aikaan vaikutti Sulo Mänty toisessa päässä koulurakennusta. Oppilaita oli tuona lukuvuotena 21. He tulivat Kurikasta, Kauhajoelta, Laihialta, Alavudelta sekä suurin osa Jurvasta. Kurssi kesti puoli vuotta, jona aikana valmistettiin tavallista pirtin kalustoa,

³²⁶ Jurvalaisia puuseppiä [1995]; L. Lai 1994, Laitala, Toivo.

³²⁷ Jurvalaisia puuseppiä [1995]; hst Vuorinen, Eino, Jkrj.

³²⁸ Jurvalaisia puuseppiä [1995]; P. Lai 1994, Laitala; hst Vuorinen, Eino, Jkrj.

³²⁹ Hst Laitala, Esa, suull. tieto.

Jaakko Hahdon omaa mallia. Eino Vuorinen valmisti Etelä-Pohjanmaan maatalousnäyttelyyn kaluston, joka oli ”Hahdon Jaakon barokkia”. Hänet palkittiin ensimmäisellä palkinnolla.³³⁰

Vuorinen valmisti työkaluja ja höyläpenkin. Kukin oppilas sai mallikseen tyylihuonekalun, jonka hän piirsi ja teki itselleen siitä mittapiirustukset. Eino Vuorinen oli palkattuna työntekijänä Sulo Männyllä 2,5 vuotta. Toisena vuotena valmistettiin tyylihuonekaluja; aluksi talonpoikaisrokokoota, jota valmistettiin Sulo Männyn työliikkeen tiloissa.³³¹

Sen jälkeen Eino Vuorinen työskenteli Toivo Laitalan huonekaluverstaassa 22 vuotta. Vuonna 1952 hän perusti oman liikkeen, jossa alkoi valmistaa talonpoikaisrokokoota ja kustavilaista, sen jälkeen tulivat ristikkoempire ja myöhemmin ranskalainen tyyli. Hänellä oli oma itse suunnittelemansa malli, jota ei ollut muilla. Englantilaisia vaikutteita ilmentävä barokki tuli Vuorisen valmistuslistalle viimeisimpänä.³³²

Koristeveistäjä Paavo Nostaja (s. 1920, k.) oli itseoppinut taitaja, joka sai vaikutteita työhönsä Anselm Wiikiltä, niin kuin hyvin moni muu jurvalaisnikkari. Paavo Nostaja oppi taitojaan myös isältään Vihtori Nostajalta, joka valmisti maanviljelyksensä ohella pääasiassa lahvipiironkeja Koskimäessä talonsa yhteydessä olevassa verstaassaan. Hän teki myös nikkaripenkejä ja puusepäntyökaluja; höyliä, talttoja. Hän osasi lisäksi muurata, maalata ja tehdä kellosepäntöitä.³³³

Paavo Nostaja työskenteli elämänsä aikana useilla eri työnantajilla mutta osan elämästään myös itsenäisenä yrittäjänä. Hän valmisti maakuntakalustoja ja tyylikalusteita. Sulo Mänty teetti rokokoota Nostajalla. Paavo Nostaja teki mm. rokokoopeilin kehyksiä, peilipöytiä, käsipeilejä, kauhoja, hevoskelloja ja lampetteja. Wiikissä työskennellessään Nostaja sai tehtä-

³³⁰ Hst Vuorinen, Eino, Jkrj.

³³¹ Sama.

³³² Sama.

³³³ Hst Puskala, Kalervo, EPk; Kysely, PSM.

väkseen erikoisemmat koristeveistotyöt, koska hänen luovuutensa oli omaa luokkaansa. Hän tahtoi luoda koko ajan jotakin uutta, mutta ympäristö ei aina suhtautunut kannustavasti hänen ajatuksiinsa.³³⁴

Itsenäisenä yrittäjänä työskennellessään hän teki maakuntakalustoja ja niihin joskus hyvinkin omaperäisiä, taidokkaita koristeita. Esim. sängyn päihin hän saattoi veistää ”Kiinalaisen tempppelin” ja ”neekerilapsia leikkimässä”. Joskus hän kulutti suhteettomasti aikaa jonkin erikoisen mallin toteuttamiseen, joka sitten eivät kuitenkaan tehneet helposti kauppaansa. Hän saattoi valmistaa maakuntakaluston, joka käsitettiin halpatuotannoksi, pöytään vaikkapa monimutkaisen neliovisen alaosan. Se ei kuitenkaan käynyt nopeasti kaupaksi. Toisaalta hän pyöristi pöytien ja lipastojen kansien kulmat, etteivät lapset loukkaa silmiään. Paavo Nostaja käytti myös erilaisia väriaineita saadakseen värillisen petsivärin tavanomaisen ruskean petsin sijaan. Paavon poika Jaakko jatkaa isänsä ammattia.³³⁵

Pirtin työliike toimi edelleen Sulo Männyn omistuksessa ja sen nimitys säilyi kotiteollisuusosakeyhtiön lopettamisen jälkeenkin (1922). Mänty antoi töitä suurelle joukolle tyylihuonekalujen valmistajia.³³⁶ Sulo Männyn tai sitä edeltäneen Pirtin palveluksessa oli jossakin vaiheessa suuri osa tyylihuonekalujen valmistajista, mm.; Oskari Parkkamäki, Viljami Alanen, Yrjö Virta, Juho Luomala, Anselm Wiik, ja hänen poikansa Heikki Wiik. Lisäksi Männylle työskentelivät Uuno Reini, Eino Vuorinen, Ilmari Tuominen, Väinö Vuoluterä, Ludvig Närvä, Jeremias Kivistö, Toivo Ylikoski, Toivo Laitala, Heikki Hautala, Reino Vainionpää, Iivari Koski, veljekset Soini, Paavo Nostaja, Vihtori, Eero ja Eino Mäki ja Heimo Hannula.³³⁷

Tyylihuonekalujen valmistuksessa työskentelevät Martti Hahto Koskimäessä ja Martti Hanka kirkonkylässä. Ilmari Tuominen, Veikko Lehtoniemi ja Esko Rantala tekivät niin ikään tyylihuonekaluja. Heimo Hannula, jonka isä

³³⁴ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

³³⁵ Sama.

³³⁶ Hst Arvo Marttila, Jkrj.

³³⁷ Hst Alanen, Edvard, Jkrj; hst Hannula, Heimo, EPk; hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

Johannes oli myös puuseppä ja maalari, on Sulo Männyn alalle opettama; hänhän oli tämän oppilaana 11 vuotta. Heimo Hannulalla oli omassa tyylihuonekalutehtaassaan töissä parhaimmillaan 50 henkilöä. Tyyleistä hänen tehtaassaan valmistettiin yhdeksää erilaista.

Maakuntakaluston tekijöitä

Lauri Seppälä valmisti suoran tyylin kalustoja, aluksi vain puuvalmiita tuotteita. Hän myi ensimmäiset tuolinsa Jaakko Hirvelälle, joka vei ne hevosella markkinoille. Myöhemmin häneltä osti kalustoja Matti Nurmela ja Jaakko Perämäki. Tuoleja kalustoihin valmisti myös Matti Ketola ja hänen poikansa Armas sekä Severi ja Uuno Peltola.³³⁸

Hyvänä puuseppänä tunnetaan Jussi Kariluoma, jonka opetuksesta monet ovat hyötäneet mm. Lauri ja Pauli Haavisto sekä Kalervo ja Kauno Puskala. 1950-luvulla vaikuttivat veljekset Syrjälä; Eeli, Lasse ja Henry sekä Koskimäessä toiminut Anselm Koski, joka osti tuolit kalustojaan varten erikseen lavittanikkarilta. Ne kuljetettiin hänelle polkupyörällä, johon lastattiin neljä pikkutuolia, kaksi nojatuolia ja lyhytjalaksinen keinutuoli. Niemenkylässä toimii Aarne Niemelän perustama huonekalutehdas, jota jatkaa Matti Niemelä. Tehdas valmistaa nykyisin metallikalusteita. Martti Alasen perustamaa Senkki Oy:tä vetää hänen vävynsä. Molemmat ovat huomattavia työnantajia. Samoin olivat Toivo Tuominen, Asser Saarela.³³⁹

Suoran tyylin valmistajina tunnetaan Asser Peltola, jonka isä Frans teki ruumisarkkuja ja poika Osmo on myös mukana puutyössä. Suoraa tyyliä edustavat myös Tainuskylän Onni Ojala sekä Jussi Kosken aloittama ja poikiensa jatkama yritys. Samoin Pekka Rantalan ja poikien huonekalutehdas. Lisäksi on mainittava Purtaset, Uitot, Tönkkälät ja Elomaat.³⁴⁰

³³⁸ Hst Seppälä, Lauri, Jkrj; hst Hiipakka, Kalervo, KPk.

³³⁹ Kysely, PSM; hst Puskala, Kalervo, EPk.

³⁴⁰ Kysely, PSM.

Puutyön opettajia

Jaakko Hahto

Jaakko Hahto I. Veisto-Jaakkoo syntyi Jurvassa 13.6.1882 ja kuoli 19.3.1946. Hän oli talollisen Herman Matinpoika Hahdon poika, joka kävi kaksivuotisen Vaasan läänin maanviljelysseuran kiinteän käsityökoulun 1.11.1900-1.6.1902. Samaan aikaan hän suoritti iltaisin Vaasan käsityöläiskoulun II luokan kurssin, joista molemmista hän sai todistuksen. Syksyllä samana vuonna hän pääsi Emil Mäkisen ammattikouluun Sortavaan, josta hän valmistui käsityönopettajaksi 1904. Seuraavan lukukauden vastavalmistunut käsityönopettaja sovelsi oppejaan käytäntöön Elimäen kolmessa kansakoulussa.³⁴¹

Vuoden 1905 kesän, myöhään syksyyn saakka Jaakko Hahto työskenteli puusepäntöissä Vaasan puunjalostustehtaalla. Seuraavan lukukauden taas hän toimi käsityönopettajana Satakunnan maanviljelysseuran käsityökoulussa. Hän kävi myös lyhyen ajan työskentelemässä opinahjossaan Emil Mäkisen tehdasliikkeessä Sortavalassa 1907. Sen jälkeen Jaakko Hahto opetti käsityötä ja piirustusta Lahden kansanopistossa 1907-1911 ja käsityötä kesäkursseilla Helsingissä vuonna 1911 ennen kuin tuli valituksi Jurvan veistokoulun ensimmäiseksi opettajaksi 1.9.1911. Kotiteollisuuskoulussa hän toimi aina kuolemaansa asti, vuoteen 1946.³⁴²

Jaakko Hahto kävi opintoretkellä yleisvenäläisessä kotiteollisuusnäyttelyssä Pietarissa v. 1912 ja otti osaa aktiivisesti käsityönopettajain kesäkursseille Sortavalassa 1912, Mynämäellä 1929, Hämeenlinnassa 1931, Perkjärvellä 1932 ja Helsingissä 1933. Ensimmäisen kaksivuotiskauden jälkeen veistokoulun ensimmäinen ja sillä hetkellä ainoa opettaja Jaakko Hahto lausui pitämässään puheessa seuraavasti: ” Täällä [Jurvassa] täl-

³⁴¹ Jkto, nimikirja 1911-1979.

³⁴² Sama.

lainen koulu on tosin tarpeen, täällä se ei voi olla näkyvää jälkeä tuottamatta, paikkakunnalla, jossa on niin paljon vanhaa pohjaa kotiteollisuudelle. Hyvin ovat koululla kävijät mieltyneetkin koulun toimintaan, kun vain kerran on heidät saatu tänne pistäytymään. Samoin ovat oppilaatkin saaneet tosiharrastusta kotiteollisuuden edistämiseen. Sitä todistaa osaltaan Jurvaan perustettu kotiteollisuusyhdistyksenkin toiminta.”³⁴³

Hän opetti kustavilaista ja rokokoota sekä näiden veistämistä. Oppilailleen hän piirsi työpiirustuksia yhdessä Ilmajoen A. Tapolan kanssa vuonna 1933 tilaamistaan piirustuksista. Yhteistilauksella Helsingistä saatiin Suomen käsityönopettajain liiton mallisalkku, josta kukin opettaja jäljensi mallit omaan opetuskäyttöön.³⁴⁴

Jaakko Hahto oli ankara, tarkka ja vaativa, mutta pidetty opettaja. Hän ei hyväksynyt puunaulan käyttöä huonekalujen kasaamisessa, koska se nousee ylös käytössä. Puunaulojen käyttö loppui Jurvasta opettaja Hahdon vahvasta vaikutuksesta.³⁴⁵ Hän vaati myös puuaineksen kunnollista kuivattamista ennen huonekaluiksi valmistamista. Sisään koulun veistohuoneeseen tuotuna puumateriaali sijoitettiin ylimpänä oleville orsille, joiden kannattelemana valmistusainekset saivat kuivua vuoden päivät. Vasta sitten ne pudotettiin alempana sijaitseville orsille. Alemmalta kuivaustasolta materiaalia taas voitiin käyttää vuoden kuluttua.³⁴⁶ Kunnollisesti kuivattua puumateriaalia tuli veistää terävillä välineillä, joista Jaakko Hahto tapasi sanoa seuraavasti: ”Terävä on taitavan työase ja varsin tylsä tyhmän miehen!”³⁴⁷

³⁴³ Jkto, Marttila 1971.

³⁴⁴ Antti Tapolan kirje 1933, SKM.

³⁴⁵ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

³⁴⁶ Hst Hiipakka, Kalervo, KPk.

³⁴⁷ Hst Perämäki, Matti, KPk.

Sulo Mänty

Sulo Mänty (1894-1975)
Kuva puuseppämuseon
kokoelmista. Kuvaaja tun-
tematon.

Sulo Israel Mänty eli Jurvassa vuosien 1894-1975 välisenä aikana. Maanviljelijän poikana-kin häntä kiinnosti puusepäntyöt jo nuorena ja hän ilmoittautuikin vastaperustetun Jurvan veistokouluun ensimmäiselle kaksivuotiskurs-sille. Koulusta valmistuttuaan hän teki maata-loustöiden ohella kotonaan puusepäntöitä, jot-ka tuotteet Helsingin kotiteollisuus Oy Pirtti välitti Helsinkiin myytäväksi. Vuonna 1913 hän solmi avioliiton Helena Katariina (Katri) Ihamä-en kanssa ja muutti morsiamen kotiin, tämän ollessa talon ainoa tytär.³⁴⁸

Sulo Mänty ryhtyi viljelemään tilaa, joten aikaa jäi yhä vähemmän puuse-päntöille. Kuitenkin hän ehti olla aktiivisesti mukana kotiteollisuuskoulun kehittämisesssä ja hänet valittiin koulun työliikkeen johtajaksi. Työliike pe-rustettiin Pirtin työpajan toimintaa jatkamaan. Työliikkeestä käytettiin edelleen nimitystä Pirtti. Mänty valittiin lisäksi veistokoulun toiseksi opet-tajaksi.³⁴⁹

Hän rupesi opettamaan koristeveiston ja puusepäntöiden ohella kirjanpitoa ja liikeoppia. Hän oli itse erityisen hyvä puuseppä ja koristeveistäjä ja piti tärkeänä, että Jurva saisi hyviä, ammattitaitoisia puuseppiä. Opetukses-saan Sulo Mänty keskittyi lähinnä tyylihuonekaluihin, joiden kaavat ja pii-rustukset hän teki itse samoin kuin yhdessä oppilaidensa kanssa he val-mistivat työvälineet. Opetuksen lisäksi Mänty valvoi ja opasti ammattimai-sia puuseppiä.³⁵⁰

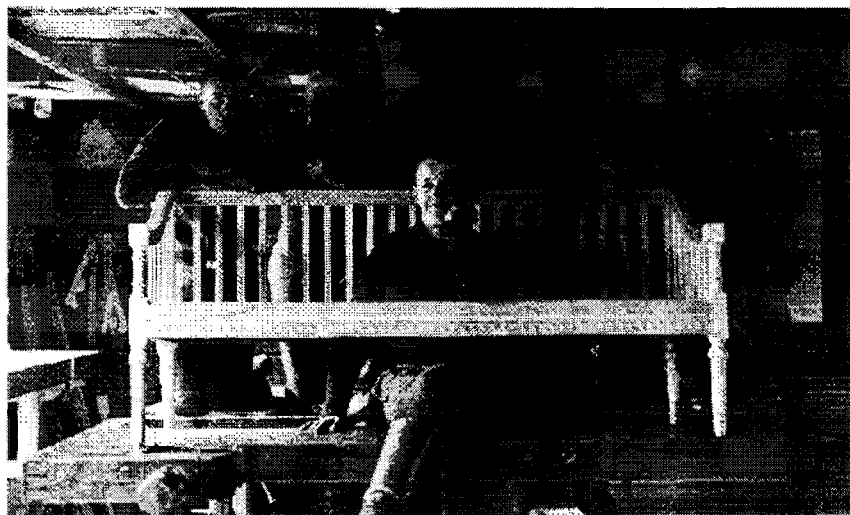
Männyn johtaman työliikkeen palveluksessa oli 5-8 vakinaista puuseppää, jotka valmistivat ainoastaan tyylihuonekaluja. Kaikki tyylihuonekalut mark-

³⁴⁸ Perttula 1994, Mänty, Sulo Israel.

³⁴⁹ Sama.

³⁵⁰ Sama.

kinoitiin Kotiteollisuus oy Pirtin kautta, jonne ne toimitettiin puuvalmiina. Vähitellen kysyntä kasvoi niin suureksi, että lähes kaikki Jurvassa valmistetut tyylihuonekalut markkinoitiin koulun työliikkeen kautta Helsinkiin. Samaa tietä markkinoitiin myös muita kotitarvetuotteita, esimerkiksi kauhoja ja lusikoita sekä muita talouksesineitä.³⁵¹

Pirtin pojat tekemänsä kustavilaissohvan ympärillä. Keskellä Ilmari Tuominen. (1914-1997) Kuvan on ottanut tuntematon kuvaaja 30.4.1932. Sen omistaa Eeva Tuominen.

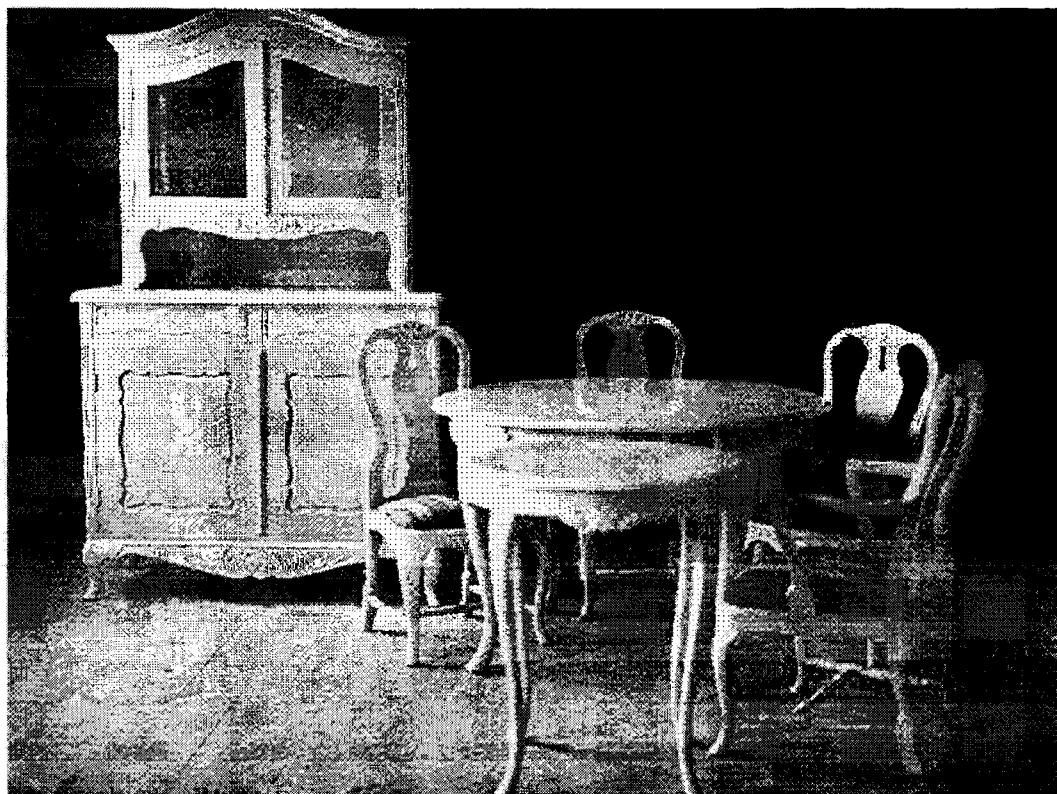
Vuonna 1932 lakkautettiin työliikkeeltä valtionapu, joten sen toiminta lopetettiin. Se ei kuitenkaan lannistanut ennakkoluulotonta ja rohkeata Sulo Mäntyä vaan hän perusti oman yrityksen, jonka keskeiseksi tuotteeksi tulivat tyylihuonekalut, jotka hän markkinoi lähinnä Helsinkiin. Hän hankki ulkomaista puumateriaalia Helsingin kautta puusepille.³⁵²

Toiminta laajentui 1930-luvun lopulle asti ja hänen vuosikymmenen puoli-välissä rakentamassaan isossa verstaassa työskenteli parhaimmillaan yli 20 puuseppää. Saman verran puuseppiä ja heidän perheitään ”isiä poikineen” työskenteli kotonaan valmistaen tyylihuonekaluja Sulo Männyn lastuun. Nuoret puusepät, jotka tulivat Sulo Männylle töihin saivat tältä oppia puusepäntaidoissaan. Sulo Männyn laajamittainen liiketoiminta oli aika-

³⁵¹ Sama.

³⁵² Sama; hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

naan (1940-luvulla) suurinta huonekalualalla Jurvassa. Lisäksi hän työllisti maanviljelystilallaan useita henkilöitä.³⁵³

Pirtin työpajassa valmistettuja talonpoikaisrokokoohuonekaluja. Kuvan omistaa Eero Saranpää.

Sulo Männyn verstaassa valmistettiin talonpoikaisrokokookalustoja ja –sänkyjä. Kalustoon kuuluivat seuraavat osat: neljä tai kuusi tuolia, kaksi lepotuolia, pöytä, kaappi ja mahalipasto.³⁵⁴

1900-luvulla syntyneet opettajat

Arvo Marttila syntyi vuonna 1902 Jurvassa. Suoritettuaan Etelä-Pohjanmaan Kotiteollisuusyhdistyksen kiertävän Puusepän ammattikoulun eli Veistokoulun Jurvassa vuonna 1926-28 hän kävi Suupohjan maamieskoulun sekä Etelä-Pohjanmaan kansanopiston veistonohjaajakurssin.

³⁵³ Perttula 1994, Mänty, Sulo Israel.

³⁵⁴ Hst Vuorinen, Eino, Jkrj.

Työkokemusta hankkiakseen hän toimi kansakoulun veistonopettajana Peuran ja Reinin koulupiireissä. Hän jatkoi opiskeluaan Taideteollisuus-koulussa ja sai päästötodistuksen vuonna 1937. Hän valmistui kotiteolli-suusopettajaksi Helsingin Puuteollisuus-Ammattikoulusta saman vuoden kesäkuussa. Välillä hän toimi taas veistonopettajana kansakoulussa, tällä kertaa Ylistarossa. Karhumäen kristillinen kansanopisto Lapualla työllisti hänet vuosien 1937-1946 välisen ajan, jolloin hän toimi veiston, piirustuk-sen ja voimistelun opettajana. Ennen Jurvan kotiteollisuuskouluun ammat-tiopettajaksi tuloaan hän työskenteli Vaasan läänin vankilan työmestari-na.³⁵⁵

Severi Hietanen (s. 1918) toimi lyhyen ajan väliaikaisena työnopettajana Jurvan kotiteollisuuskoulussa vuonna 1963. Hän toimi 28 vuotta huone-kalualalla, josta 17 vuotta itsenäisenä yrittäjänä, joten hänellä oli hyvä käytännön kokemus. Hän opetti kotiteollisuuskoululaisia koristeveistossa kaiken kaikkiaan 2,5 vuotta. Hän toimi myös Teuvan aikuiskoulutuskes-kuksen koristeveistokurssin opettajana vuodesta 1967 alkaen. Opettajana hän oli pidetty ja taitava. Hän valmisti mestarinnäytteensä ranskalaiseen rokokootyyliin pukeutumispöydän ja peilin.³⁵⁶

Martti Parkkamäki (s. 1935) valmistui Jurvan kotiteollisuuskoulusta puuse-päksi ollen pätevä työskentelemään setänsä Lauri Parkkamäen tehtaalla sekä sen jälkeen Laitalan huonekalutehtaalla. Ennen opettajaksi ryhty-mistään hän hankki työkokemusta myös veljensä Kalevin huonekaluteh-taalla. Hänet valittiin Jurvan kotiteollisuuskoulun puutyön ammattiopetta-jaksi vuonna 1965. Opettajan taitojaan Martti Parkkamäki kartutti puutyön ammattiopettajien jatkokoulutuskurssilla Lahden kotiteollisuusopistossa sekä muilla opinnoilla ja useilla kursseilla eri puolilla maatamme. Koriste-puusepän kisällinkirjan hän suoritti vuonna 1969 ja mestarinkirjan 1972.³⁵⁷

³⁵⁵ Opettajain nimikirja Jurvan Kotiteollisuuskoulussa 1911-1979, Jkto.

³⁵⁶ Jurvan kotiteollisuuskoulun johtokunnan pöytäkirjat, Jkto; Oksanen – Kvist 1981, 16.

³⁵⁷ Opettajain nimikirja Jurvan Kotiteollisuuskoulussa 1911-1979, Jkto; Kisällin- ja mesta-rinkirjoja myöntää nykyisin Käsi- ja Pienteollisuuden Keskusliitto. Vielä nykyisinkin vaadi-taan työnäytteet ammattitaidosta, kuten ennen ammattikuntalaitoksen lakkauttamistakin v. 1868.

Käytyään Jurvan kotiteollisuuskoulun Jorma Tuomisto (s. 1936 Kurikassa) kouluttautui edelleen Eurajoen kristillisessä opistossa sekä suoritti keski- ja yhteiskoulun oppimäärät. Hän työskenteli aluksi konepuuseppänä, kirvesmiehenä ja puuseppänä, mutta myös askartelukerhon ohjaajana useana lukuvuotena 1960-luvulla. Jorma Tuomisto tutustui opetustyöhön jo 1960-luvulla, jolloin hän toimi Sotkamon yhteiskoulun tuntiopettajana opettaen mm. veistoa.³⁵⁸

Hän kävi monia kursseja käsityön alalta sekä kouluttautui puutyön ammattiohjaajaksi Lahden kotiteollisuusopettajaopistossa vuonna 1969. Samana vuonna hänestä tuli kisälli huonekalupuuseppä ammatissa. Eri aiheiset kurssit tukivat pätevoitymistä edelleen kotiteollisuusopettajaksi. Hän oli käsityönopettajana Siikaisten maatalousoppilaitoksessa ja puutyön ammattiohjaajana ensin lyhyen ajan Ilmajoen kotiteollisuuskoulussa sitten Juvassa vuodesta 1972 alkaen.³⁵⁹

Taisto Tiittanen (s. 1941) toimii Jurvan kotiteollisuuskoulun rehtorina oltuaan sitä ennen puutyön ammattiohjaajana samassa koulussa vuodesta 1966. Keskikoulun käytyään hän sai päästötodistuksen Lahden kotiteollisuusopettajaopiston mieskotiteollisuuskoulusta ja valmistui sen jälkeen kotiteollisuusopettajaksi samasta opinahjosta. Käsi- ja pienteollisuuden keskusliitto ry. myönsi hänelle huonekalupuuseppä kisällinkirjan vuonna 1966.³⁶⁰

Oiva Kentta (s. 1943) toimii koristeveiston opettajana Jurvan kotiteollisuusoppilaitoksessa. Saman koulun itse aikanaan käyneenä hän opettaa nyt nuorille puun käsittelyä aina vuodesta 1975 lähtien. Jo ennen sitä hän oli suorittanut koristeveiston kisällin tutkinnon ja koristeveistäjän mestarin tutkinnon (1972). Hän otti osaa myös koristeveiston Suomen mestaruuskilpailuun sijoittuen vuonna 1973 ensimmäiseksi. Hän aloitti veistonopettajan työnsä Lempäälässä, siirtyen sitten Jurvan koulun opettajaksi.

³⁵⁸ Sama.

³⁵⁹ Sama.

³⁶⁰ Sama.

Hän opettaa lisäksi kesäisin ympäri Suomea koristeveistokursseilla, sekä lukukausien aikana lähellä sijaitsevien kansalaisopistojen kursseilla, ja vielä Seinäjoen ammattikorkeakoulun käsi- ja taideteollisuusalan Jurvan yksikössä.³⁶¹

HUONEKALUJEN MARKKINOINTI

Varhaisimpina aikoina huonekalujen tekijä kutsuttiin taloon tekemään kalusteita tai sitten puuseppä valmisti kotonaan tilauksesta erilaisia töitä. Seuraavassa vaiheessa nikkarin kotonaan valmistamat huonekalut myytiin välittäjille, jotka veivät kalusteet kaupunkien markkinoille tai puuseppä itse vei tavarat markkinatoreille. Kiertokauppa aluksi hevosella ja myöhemmin autolla oli yleistä 1900-luvun alusta 1970-luvulle asti. Autokiertokauppa kukoisti kunnes kiinteät huonekaluliikkeet valtasivat siltä alaa.³⁶²

Tyylihuonekaluja ei koskaan myyty kiertokaupassa. Niille tärkein myyntikanava oli Kotiteollisuus Oy Pirtti. Niitä myytiin aluksi myös muualle Helsinkiin, josta myynti levisi Riihimäelle ja Turkuun. Toinen myyntialue oli Etelä-Pohjanmaalla ennen kaikkea Vaasa, toisaalta myös Tampere.³⁶³

Markkinat

Huonekalujen markkinamyynti yleistyi Jurvassa 1860-luvun suurten kato vuosien jälkeen.³⁶⁴ Tuolloin valmistettiin lähikaupunkien markkinoilla myytäväksi yksittäisiä kansanomaisia huonekaluja, esimerkiksi sivustavettäviä sänkyjä, tuoleja eli lavittoja, pöytiä, keinutuoleja eli lullulavittoja ja piironkeja eli klaffeja.³⁶⁵ Useimmat huonekalunikkarit kuljettivat valmistamansa tuotteet itse hevosella Etelä-Pohjanmaan kaupunkien, lähinnä

³⁶¹ Kentta 1999, 191.

³⁶² Puskala 1991, 9-10; 20-21.

³⁶³ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

³⁶⁴ Mäkinen 1908a, 114-115.

³⁶⁵ Hst Marttila, Arvo, Jkrj.

Vaasan ja Kristiinankaupungin markkinoille. Toisaalta he saattoivat myydä huonekalut välikauppiaille eli ylösostajalle³⁶⁶, joka toimitti ne rautateitse Pohjanmaan ja Hämeenkin suurimmille markkinoille.³⁶⁷

Vuoden 1887 selonteko paljastaa Jurvassa valmistetun paljon huonekaluja, joista huomattava määrä myytiin markkinoilla etenkin Vaasan torilla tai vähäisessä määrin suoraan tilaajille. Huonekaluja myytiin jo tuolloin kierto-kaupalla ympäri maakuntaa, lähikaupunkeihin ja etäämmäksikin. Kauppiaina toimivat ”torpparit ja ne, joilla on vähän viljelystä arenteerattuina, talvisaikoina”³⁶⁸.

Markkinat oli tapana pitää yleisimmin syksyllä ja talvella.³⁶⁹ Syksyisin jurvalaisetkin ajoivat hevosillaan Kristiinankaupungin suurille mikkelinmarkkinoille pitäen Teuvalla ”alkumarkkinat” ja yöpyen Myrkyssä. Kristiinankaupungin markkinoilla kävivät paljon suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan ihmiset kun taas Vaasassa enemmän ruotsinkielisen Etelä-Pohjanmaan myyjät ja ostajat. Yleensä markkinat olivat kaksipäiväiset; perjantai ja lauantai oli varattu kaupankäynnille. Paluumatkat markkinoilta kotiin olivat joskus rajuja; silloin ajettiin hevosilla kilpaa kotiin. Toisinaan palattiin yötä myöten.³⁷⁰

Syksyn mikkelinmarkkinoiden lisäksi käytiin Kristiinankaupungissa tammi-kuun kynttelinmarkkinoilla sekä (joulu- ja) juhannusmarkkinoilla. Markkinat olivat enimmäkseen samaan aikaan kuin Vaasassa, jossa niitä oli kolme kertaa vuodessa. Sinne ajettiin juhannus-, kynttelin- ja joulumarkkinoille. Suurimmat olivat mettumaarimarkkinat, jotka alkoivat heti juhannuksen eli mettumaarin (24 kesäkuuta) jälkeen. Väkeä kerääntyi Vaasan talvimarkkinoille vielä 1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä siitähän huolimatta, että niitä oli yritetty lakkauttaa 1800-luvun lopulla. Kynttelinmarkkinat, joita

³⁶⁶ Hst Tuomisto, Siiri, Jkrj.

³⁶⁷ Mäkinen 1908a, 114-115.

³⁶⁸ Ranta 1988, 761-766; kotiteollisuutta koskevia tietoja 1904-1905, VTA; Arenteerata = vuokrata.

³⁶⁹ Heinonen 1979, 43.

³⁷⁰ Hst Viitala, Eero, Jkrj; hst Uusi-Viitala, Lauri, Jkrj; Lyytikäinen 1978, 49.

vaasalaiset nimittivät Paavalin markkinoiksi alkoivat jo 25. tammikuuta, Paavalin päivänä. Ilmajoella pidettiin 21. joulukuuta, Tuomaan päivänä, joulumarkkinat, joita Vaasan lehdissä väliin kutsutaan Tuomaan markkinoiksi. Muillakin lähipaikkakunnilla pidettiin markkinoita ja toripäiviä, mm. Seinäjoella.³⁷¹

Huonekaluja valmistettiin kuormallinen jotakin tiettyä markkinatapahtumaa silmällä pitäen.³⁷² Osa puusepistä lähti itse markkinamatkalle omalla tai vuokratulla hevosella, suurempi osa taas möi tuotteensa jo kotipaikkakunnallaan välikauppiaille, jotka puolestaan kuljettivat myyntiartikkelit kauppa paikalle. Hevoskuorman laatiminen oli oma taitonsa; siinä saattoi olla seitsemän pöytää, viisi sänkyä ja kolme pesukaappia tai kolme ruokakaappia, kaksi vaatekaappia ja kaksi tusinaa tuoleja. Kuorman saattoi täyttää myös viisi piironkia. Huonekalukuorman kuljettamiselle oli määritelty oma takansa. Maksuksi kuljettaja sai edellä mainitunlaisista kuormista 5-6 mk.³⁷³

Kuvamaalattuja (kuviomaalattuja) eli ootrattuja jurvalaishuonekaluja oli yleisesti markkinamyynnissä. Niitä ostettiin käteiskaupalla varhaisempina aikoina kappaleittain ja myöhemmin kokonaisia kalustoja. Jurvalaisten huonekalujen hintoja pidettiin alhaisina.³⁷⁴ Lauri Mäkinen ihmetteli, miten jurvalaiset yleensä tulivat toimeen niillä hinnoilla. Hän myös huomautti liian nopean valmistusvauhdin verottavan kalusteiden laatua.³⁷⁵ Useinkaan myyjä ei ehtinyt tehdä tuotteitaan varastoon vaan hän myi tekemänsä huonekalut heti.³⁷⁶ Markkinoilla myytiin tuotteita aina 1950-luvun tienoille asti.³⁷⁷

³⁷¹ Virrankoski 1981, 71-72.

³⁷² Hst Seppälä, Eino, Jkrj.

³⁷³ Mäkinen 1908a, 115.

³⁷⁴ Pohjalainen... 23.12.1890.

³⁷⁵ Mäkinen 1908a, 113-114.

³⁷⁶ Hst Peltola, Reino, Jkrj.

³⁷⁷ Hst Tuomisto, Siiri, Jkrj.

Kiertokauppa

Markkinamyynnin ohella kalustoja myytiin tilaajille sekä ovelta ovelle kiertelemällä ympäri lähimaakuntaa ja etäämpänäkin.³⁷⁸ Kaluston jäätyä myymättä markkinoilla, voitiin sitä paluumatkalla kaupata talosta taloon.³⁷⁹ Saatuaan kaluston myydyksi saattoivat hevosilla ajavat kauppiaat kiertää edelleen talosta toiseen puhumassa itselleen tilauksia uusista kalustoista.³⁸⁰

Käsityötuotteiden myynti ovelta ovelle oli vanha tapa. Kotiteollisuuden tarkastaja Lauri Mäkinen kertoo Suomen yleinen käsityöyhdistys ry:n julkaisussa vuonna 1908 useiden käsityöntekijöiden käyttävän ”vielä sitä vanhanaikaista, epäkäytännöllistä tapaa, että kuleksivat talosta taloon tuotteitaan kauppaamassa.” Hän pitää menetelmää aikaa haaskaavana ja vähemmän tuottavana.³⁸¹

Jurvassa kuitenkin huonekalujen valmistajat myivät töitään menestyksellisesti myös kiertokaupassa. Sekä markkinoilla että kiertokaupalla kuljettiin ahkerasti 1900-luvun alkupuoliskolla, raja näiden kauppamuotojen välillä oli liukuva ja molemmat esiintyivät yhtä aikaa. Markkinamatkojen päättymiseen mennessä hevos- ja autokiertokauppa olivat kehittyneet vilkkaaksi.³⁸²

Hevoskuorman mahtui aluksi vain yksi kalusto, joka saattoi sisältää jopa 22 osaa, mutta kun kaluston osat vähenivät sopi mukaan kaksi kalustoa.³⁸³ Talviaikana kierrettiin reellä ja kesällä kärryillä. Ennen sotia käytettiin ns. kovia kärryjä ja vasta 1940-luvulla yleistyivät kumipyöräiset, jousitetut kärryt.³⁸⁴

³⁷⁸ Ranta 1988, 765-766.

³⁷⁹ Hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

³⁸⁰ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

³⁸¹ Mäkinen 1908b, 10.

³⁸² Hst Tuomisto, Siiri, Jkrj.

³⁸³ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

³⁸⁴ Hst Uusi-Viitala, Martti, Jkrj.

Maksuksi voitiin varhaisimpina aikoina rahan sijasta ottaa viljaa tai karjaa. Ei ollut outoa, että kalusto maksettiin lehmällä tai hevosella, joskus sianporsaillakin.³⁸⁵ Epätavallisempi maksuväline sen sijaan oli esimerkiksi kaluston ostajan aikaisemmin (omaan käyttöönsä) ostama kangas. Jos ostajalla ei ollut rahaa, eikä muuta vastinetta, voitiin kalustosta tehdä velkakirja, johon tarvittiin kaksi todistajaa.³⁸⁶ Yleinen tapa sotien jälkeen oli maksaa huonekaluostokset vekselillä tai osamaksulla. Käteismaksu oli aina yhtenä maksutapavaihtoehtona käytössä. Joskus voitiin ottaa vanha kalusto vaihdossa tai jotakin muita hyödykkeitä, kuten karjataloustuotteita tai ostajan itsensä valmistamia tuotteita.³⁸⁷ Vaihdossa saatu vanha kalusto tai huonekalut, mikäli ne olivat senkuntoisia, myytiin edelleen matkan aikana.³⁸⁸

Huonekalujen kiertokauppatoimintaan tulivat vähitellen mukaan myös kuorma-autot. Ensimmäisen kiertokauppa-auton osti Adrian Ojala vuonna 1934. Autoon mahtui kerrallaan vain kaksi kalustoa. Myyntimatka kesti yhdestä kahteen päivää.³⁸⁹ Autot olivat aluksi avolavaisia. Lavan takaosaan kiinnitettiin jatkoksi kaksi pitkää, tukevaa lautaa, joiden varaan kuorma osittain lastattiin.³⁹⁰ Samaa systeemiä käytettiin jo hevoskuorman teossa.³⁹¹ Autokuorma oli ajettava suojaan sateen sattuessa, sillä huonekalujen lakkapinta ei kestänyt kosteutta. Myös myytävien huonekalujen toppaukset kärsivät sateesta.³⁹² Autokiertokauppiat saattoivat joskus vuokrata kylästä hevosen ja kuljettaa kalustoja sillä sivukylille.³⁹³ Joillakin oli kuormassaan polkupyörä, jolla käytiin tarkastamassa eri myyntipaikkakuntien pieniä kujia, ettei tarvinnut ajaa kuorma-autolla suotta.³⁹⁴

³⁸⁵ Hst Koski, Milja, Jkrj.

³⁸⁶ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

³⁸⁷ Kysely 1990, EPk.

³⁸⁸ Hst Puskala, Kauno, EPk.

³⁸⁹ Hst Ojala, Hanna, Jkrj.

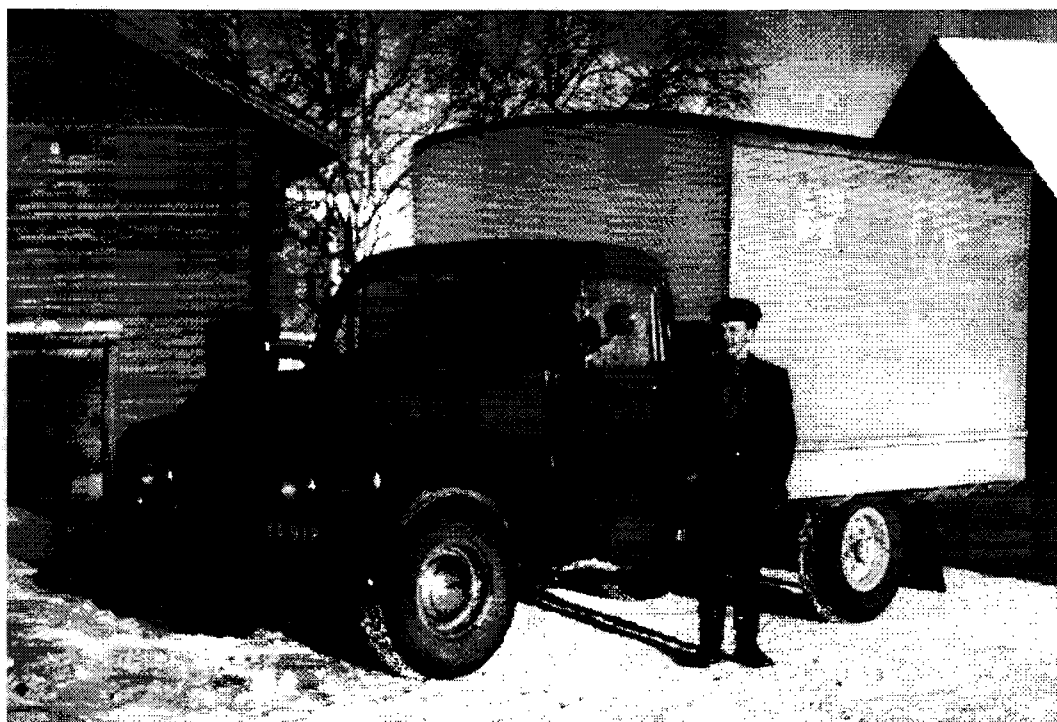
³⁹⁰ Hst Alanen, Martti, Jkrj.

³⁹¹ Hst Uusi-Viitala, Martti, Jkrj.

³⁹² Hst Alanen, Martti, Jkrj.

³⁹³ Hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

³⁹⁴ Hst Puskala, Kalervo, EPk.

Maakuntakalustojen kuljetukseen tarkoitettu kalustoauto vuonna 1955 vierellään Martti Uusi-Viitala.

Talvisodan aikana (1939-1940) kiertokauppa tyrehtyi.³⁹⁵ Sota-ajan jälkeen kiertokauppa-autot alkoivat yleistyä. Ne varustettiin umpinaisella kopilla. Myyntimatkat suuntautuivat yhä kauemmaksi. Alkoi kilpajuoksu maamme äärimmäisiin kuntiin. Tämä jatkui 1960-luvun alkuun saakka, jolloin vasta valmistui tie esimerkiksi Utsjoelle.³⁹⁶ Kiertokaupan kukoistuskaudeksi muotoutuivat n. vuodet 1955-1973.³⁹⁷

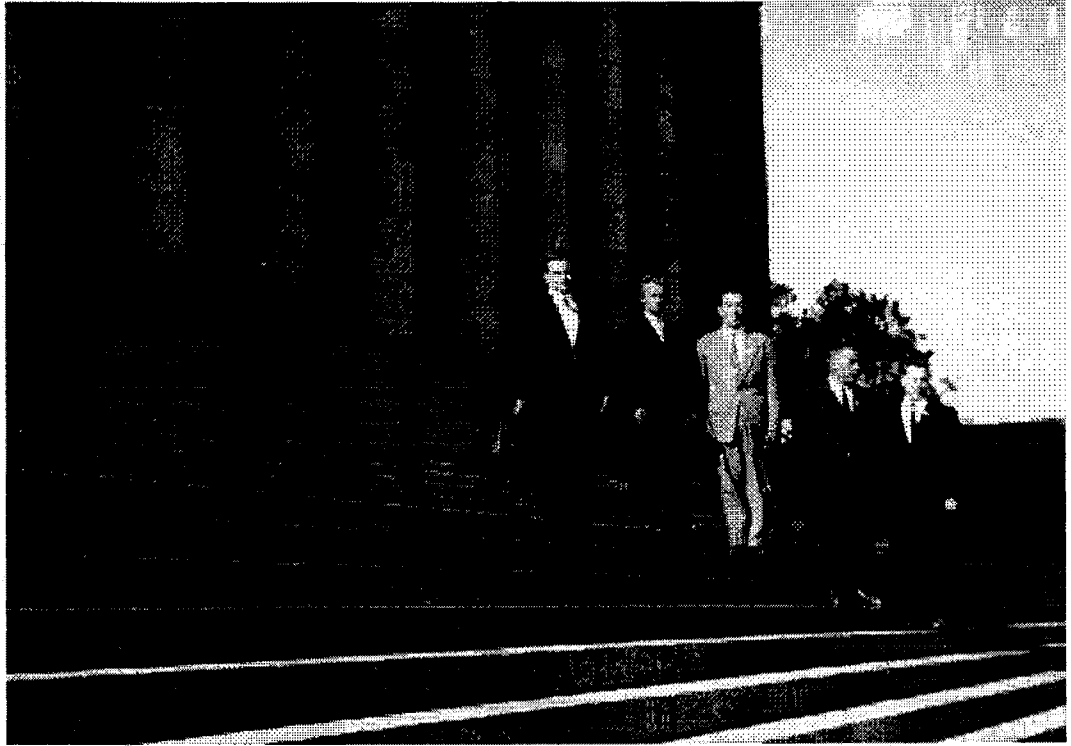
1950-luvulla aiottiin autokiertokauppa kieltää lailla, mikä olisi todennäköisimmin johtanut jurvalaisen huonekaluvalmistuksen nopeaan kuihtumiseen. Myös muualla Pohjanmaalla oltiin riippuvaisia kiertokaupasta, jota sai harjoittaa kaikkialla maaseudulla. Etelä-Pohjanmaan huonekaluyrittäjät ja kiertokauppiat kokosivat voimansa ja lähettivät pienen valtuuskunnan eduskuntaan kertomaan päättäjiille, miten tärkeätä kiertokaupan harjoittaminen on pienyrittäjille Pohjanmaalla. Jurvasta valtuuskuntaan kuuluivat

³⁹⁵ Hst Uusi-Viitala, Martti, Jkrj.

³⁹⁶ Hst Syrjä, Kauno, Jkrj.

³⁹⁷ Kysely 1990, EPk.

Asser Peltola ja Heikki Wiik. Valtuuskunta sai päättäjät vakuuttuneiksi siitä, että kiertokauppa on huonekalu- ja muille pienyrittäjille elintärkeää. Lainmuutos astui voimaan 8.7.1961. Kiertokauppaa ei suinkaan kielletty vaan uudessa laissa sallittiin kiertokauppamyynti nyt myös kaupungeissa joten valtuuskunnan työ oli hyvinkin tuottanut tulosta. Myynti oli kuitenkin edelleen luvanvaraista.³⁹⁸

Pohjalaisvaltuuskunta vuodelta 1961 kävi kertomassa päättäjille kiertokaupan tärkeydestä alueelle. Kuvannut Heikki Wiik, joka myös omistaa kuvan.

Myyntimatkat

Huonekaluvalmistajien työtilat olivat usein hyvin pieniä, eikä erillisiä varastoja valmiille tuotteille aina ollut.³⁹⁹ Siksi kalustoja hankittiin tai valmistettiin myytäväksi vain pieni määrä kerrallaan; sellainen määrä, joka mahtuu yhteen autokuormaan ja joka saataisiin kaupaksi yhden myyntimatkan aikana.⁴⁰⁰ Huonekalut saatettiin nostaa autoon aina sitä mukaa kuin ne

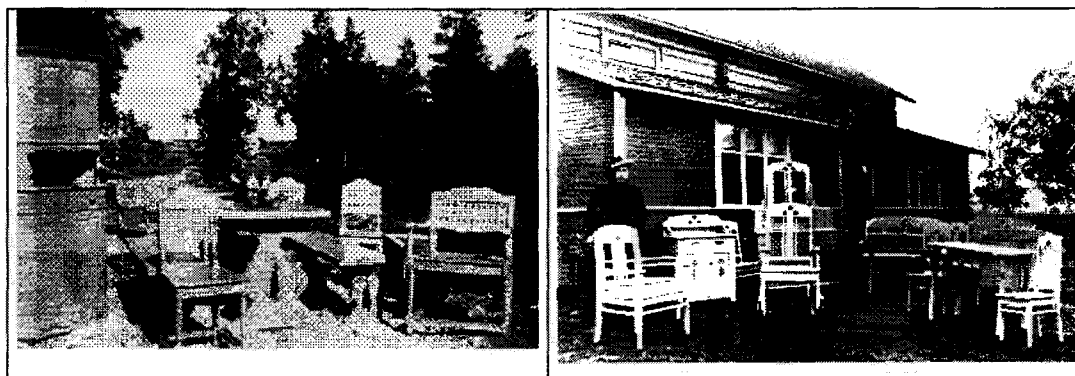
³⁹⁸ Suomen asetuskokoelma, laki no 389 ja 122; hst Wiik, Heikki (Suull. Tieto)

³⁹⁹ Hst Martti Alanen, Jkrj.

⁴⁰⁰ Kysely 1990, EPk.

valmistuivat. Kuorman tultua täyteen lähdettiin myymään lasti.⁴⁰¹ Auton koosta riippuen kuormaan lastattiin kolmesta kuuteen kalustoa. Vuodesohvan yleistyttyä 1950-luvun puolivälin jälkeen, saattoi kuorma sisältää yhden tai kahden olohuoneen kaluston lisäksi seitsemästä kahdeksaan vuodesohvaa.⁴⁰² Osa sohvista sijoitettiin auton umpinaisen kopin katolle.⁴⁰³

Pienyrittäjät tekivät yleensä yhden kaluston kerrallaan valmiiksi. Vasemmalla Vuoluterän ja oikealla Hakolan verstaan valmistamat kalustot.. Kuvat omistavat Maija-Liisa Suojanen ja Kalervo Puskala. Molempien kuvaaja on tuntematon.

Myyntimatkalle lähdettiin viikoittain, tavallisesti maanantaina.⁴⁰⁴ Maanantaiamuksin saattoi ensimmäisiin pysähdyspaikkoihin esimerkiksi Jalasjärvelle tai Oravaisiin kertyä jopa 30 kalustoautoa yhtä aikaa.⁴⁰⁵ Pienissä perheyriyksissä, jotka markkinoivat itse valmistamansa kalustot, jouduttiin lähtöpäivä määräämään sen mukaan, milloin tarpeellinen määrä huonekaluja saatiin valmiiksi. Myyntimatkalle lähdettiin lastin valmistumista seuraavana maanantaina. Jotkut valmistivat huonekaluja viikon ja myivät ne seuraavalla viikolla.⁴⁰⁶

Kun kuorma oli saatu myydyksi palattiin takaisin Jurvaan. Paluupäivä oli yleensä perjantai tai lauantai. Yhden myyntimatkan pituudeksi tuli neljästä seitsemään päivää. Maanviljelyksen ohessa myyntityötä harjoittavat jou-

⁴⁰¹ Hst Mäntylä, Lauri, Jkrj.

⁴⁰² Kysely 1990, EPk.

⁴⁰³ Hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

⁴⁰⁴ Kysely 1990, EPk.

⁴⁰⁵ Hst Puskala, Kauno, EPk.

⁴⁰⁶ Kysely 1990, EPk.

tuivat ajoittamaan matkansa maatalouden vuosirytmien mukaan. Syyskausi ja varsinkin joulun alusaika muodostuivat huonekalumyynnin sesonkiajoiksi. Kysyntä vilkastui myös keväällä juhannuksen aikoihin.⁴⁰⁷

Monesti ei kiertokauppamatkaa mitenkään etukäteen suunniteltu, mutta usein matkan suunnasta keskusteltiin työnantajan tai työkumppanin kanssa. Hyvin yleistä oli, että samalle paikkakunnalle palattiin kerta toisensa jälkeen. Edellisellä myyntimatalla oli saattanut jäädä jokin seutu kiertämättä tai paikkakunnalle oli toimitettava lisätilaus.⁴⁰⁸

Jurvalaisten huonekalujen kiertokauppiat eivät koskaan käyttäneet vuokrattuja kalustoautoja, vaan ajoivat joko omalla tai työnantajan omistamalla autolla myyntimatkoillaan. Oli hyvin yleistä että, kiertokauppiat kiersivät myyntimatkoillaan pareittain. Mikäli työnjaosta oli sovittu, oli toinen myyntimies ja toinen kuljettaja. Monesti kumpikin hallitsi molemmat taidot.⁴⁰⁹

Myyntimatalla oli tavallista yöpyä matkustajakodissa ja joskus ostajan kotona. Kesäaikaan saattoi leirintäalue tai auton koppi, lastin jo vajennuttua, tulla yöpymisvaihtoehtona kysymykseen.⁴¹⁰ Jurvalaisten huonekaluvalmistajien palkkalistoilla oli noin kymmenen ulkopaikkakunnalla asuvaa kiertokauppiasta, jotka toimivat kodeistaan käsin.⁴¹¹

Ruokailu oli myyntimatkojen aikana usein epäsäännöllistä ja tapahtui enimmäkseen baareissa. Kotoa lähdettyä maanantaina voitiin varata ruokaa mukaan ja matkan varrelta ostettiin tarpeen mukaan syötävää, joka nautittiin autossa. Melko harvinaista oli aterioita ostajan luona tai ravintolassa.⁴¹²

⁴⁰⁷ Sama.

⁴⁰⁸ Sama.

⁴⁰⁹ Sama.

⁴¹⁰ Sama; hst Mäntylä, Ossi, Jkrj.

⁴¹¹ Hst Puskala, Kauno, EPk.

⁴¹² Sama.

Myyntialueet ja ostajat

Jurvalaisten huonekalukiertokauppioiden myyntialue käsitti koko Suomen⁴¹³. Mitään yhteistä sopimusta markkina-alueiden jakamisessa ei ollut.⁴¹⁴ Kunkin myyntiyksikön alue oli tavallisesti hyvin laaja. Myyntiä harjoitettiin sekä kaupungeissa että maalla, joskin jotkut myyjät kartoivat kaupunkialueita. Ruotsinkieliselle rannikkoalueelle ei kieltä taitamattomat kiertokauppiat useinkaan lähteneet.⁴¹⁵

Kiertokaupparamatkat painottuivat 1960-luvulla Oulun, Kuopion ja Keski-Suomen läänin maalaiskuntiin. Kirkonkylät ja niiden ympärillä oleva maanviljelysseutu, jolla oli paljon uusia omakotitaloja, oli hyvää myyntialuetta. Hyvänä ostajana koettiin myös esimerkiksi Kainuun rajavartiolaitos. Lapin, Keski-Pohjanmaan ja Kainuun alueen ihmiset olivat kiertokauppioiden mielestä reiluja ja rehellisiä. Siellä oli helppo saada yösija. Ja siellä ostosopimukseen suhtauduttiin vakavasti ja niitä pidettiin sitovina. Etelä-Suomessa sattui useammin maksuhäiriöitä.⁴¹⁶

Kaupungeista tärkeimpiä myyntikohteita olivat Tampere, Raahе, Oulu, Jyväskylä, Pori ja Helsinki. Myös sellaisissa kaupungeissa, joissa tiedettiin olevan huonekaluteollisuutta, kuten Lahdessa, kierrettiin myymässä kalustoja.⁴¹⁷

Myyntiä suunnattiin 1970-luvulla Uudellemaalle ja Etelä-Suomen kaupunkeihin, joista vuokrattiin joskus omat myyntipisteet. Niihin houkuteltiin asiakkaita ilmoittamalla lehdissä myyntiajankohdista. Samoilla matkoilla kierrettiin myös perinteiseen tapaan ovelta ovelle.⁴¹⁸

⁴¹³ Kysely 1990, EPk.

⁴¹⁴ Hst Puskala, Kauno, EPk.

⁴¹⁵ Kysely 1990, EPk.

⁴¹⁶ Hst Puskala, Kauno, EPk; hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

⁴¹⁷ Kysely 1990, EPk.

⁴¹⁸ Hst Puskala, Kauno, EPk.

Pohjoisin Lappi ja Ahvenanmaa olivat paikkoja, joilla vähemmän kierrettiin. Kaikkein pohjoisimman Suomen tieolot olivat heikot ja seutu oli harvaanasuttua. Ahvenanmaalle pääsy taas oli hankalaa ja kieli asetti omat rajoituksensa. Pitkien ja vaikeiden ajomatkojen päässä olevien paikkakuntien asukkaat saivat harvemmin jurvalaisen huonekalukauppiaan koti-ovensa taakse.⁴¹⁹

Kiertokauppiat pyrkivät kiertämään järjestyksessä jokaisen talon. Tultuaan asiakkaan kotiin, he alkoivat "tehdä hänestä ostajaa" esittelemällä hänelle kalustoja. Sanallisen esittelyn lisäksi asiakas saa halutessaan nähdä kaluston tai sen osan. Valokuvakansiot ja painetut esitteet yleistyivät 1960-luvun alussa. Maakuntakalustojen myyjillä saattoi olla esitteitä ja hintatietoja myös jurvalaisista tyylihuonekaluista. Asiakas voi välittää tilauksen kiertokauppiaan kautta tai saada tältä tyylihuonekaluvalmistajan nimen ja osoitteen, voidakseen itse tehdä tilauksensa. Maakuntakaluston myyjälle tehtiin usein myös lisätilauksia toimitettavaksi myöhemmin.⁴²⁰

Kiertokauppiaita ja välittäjiä

Vanhimpia kiertokauppiaita olivat Jussi Saranpää sekä hänen veljensä Otto Saranpää, jotka ostivat myöhemmin oman auton, Augusti Kivistö sekä Urho Peltola ja Huiman Nikolaiksi kutsuttu Nikolai Alanko Vainionpäänloukolta. Nikolai valmisti sänkyjä.⁴²¹ Mikko Perä eli Juoksu-Mikki Kirkonkylästä valmisti tilauksesta ja osti toisilta tekijöiltä kalustoja myydäkseen ne kiertokaupalla.⁴²² Myöhemmin aluksi hevosella ja sitten kuorma-autolla huonekaluja myi Ilmari Tuominen, jonka tuotteita osti välitykseen myös Toivo Laukkanen. Hyvin pitkään hevosella kiersi Urho Peltola, joka käytti hevosta kiertokauppaan vielä vuonna 1962.⁴²³ Myös Aaro Poola ja Iivari Koski kiersivät jo hevosella ja jatkoivat autolla. Iivari Koski valmisti

⁴¹⁹ Kysely 1990, EPk.

⁴²⁰ Sama; hst Puskala, Kauno, EPk.

⁴²¹ Hst Ilmari Tuominen, Jkrj; hst Marttila, Arvo, Jkrj; hst Tuomisto, Lauri, Jkrj; hst Puska-la, Kalervo, EPk.

⁴²² Hst Marttila, Arvo, Jkrj; hst Seppälä, Eino, Jkrj.

⁴²³ Hst Peltola, Urho, Jkrj.

itsekin huonekaluja, pääasiassa tuoleja, mutta myös tyylikalusteita. Auto-kiertokauppiaina toimi lisäksi Gideon Hakala.⁴²⁴

Hevoskiertokaupassa olivat mukana vielä mm. Adrian Ojala, Vihtori Pajumäki, Matti Parkkamäki ja Jaakko Perämäki. Viimeksi mainittu, jota kutsuttiin Torpan-Jaskaksi, teki huonekaluja itsekin. Hänen isänsäkin teki puutöitä; astioita ja vähän huonekaluja. Lisäksi Jaakko Perämäen (Perän) pojat toimivat huonekalualalla. Heistä Matti myi veljiensä, Laurin, Oivan ja Veikon valmistamia huonekaluja kiertokaupalla. Matti Perämäki osti lisäksi myytäviä tuotteita Asser Saarelalta ja Ilmari Tuomiselta.⁴²⁵

Adrian Ojalalla, joka oli puhtaasti kauppamies, oli aluksi kolme hevosta, joilla kuljetti kalustoja ovelta ovelle myyntiin. Hän osti ainakin Lauri Kakkurilta, Lauri Nietolalta ja Frans Peltolalta.⁴²⁶ Myöhemmin Ojalan apuna olivat myös hänen poikansa Kalle ja Paavo sekä nuorimmainen Henry. He myivät kalusteita lähipitäjiin, lähinnä ruotsinkieliselle Etelä-Pohjanmaalle. Kaukaisimmat paikat olivat Nivala ja Halsua. Saattoipa käydä niinkin, että jurvalaiset eivät markkinoilla saaneet kalustojaan kohtuullisessa ajassa myytyä. Silloin Adrian Ojala osti heidän kalustonsa ja erittäin taitavana kauppamiehenä myi ne sopivalla voitolla. Myös Adrian Ojalan tytär Helmi Ketola muistaa erällä markkinoilla myyneensä peräti 32 kalustoa. Tytär toimi myös huonekalujen kuljetuksessa jonkin verran myös perinteisenä autokiertokauppiaina.⁴²⁷

Hevoskiertokaupan aikaa Ojalalla kesti kolme tai neljä vuotta, jonka jälkeen jo ennen sotia hän osti ensimmäisen kuorma-autonsa. Hän ei itse osannut ajaa autoa, joten hän joutui palkkaamaan ajurin aina erikseen. Lauri Viitala ajoi Ojalalle autoa puolen vuoden ajan, jonka jälkeen Viitala osti oman auton vuonna 1945. Jurvan maatalousnäyttelyihin, vuoteen 1960 mennessä Ojala sukulaisineen oli hankkinut jo viisi autoa huoneka-

⁴²⁴ Hst Penttilä, Edvin, Jkrj; hst Syrjä, Kauno, Jkrj.

⁴²⁵ Hst Perämäki, Matti, KPk.

⁴²⁶ Hst Tuominen, Ilmari, Jkrj.

⁴²⁷ Hst Ojala, Hanna, Jkrj; hst Ketola, Helmi, Jkrj.

lukauppaa varten. Adrian Ojalan kerrotaan ottaneen käyttöön vekselikaupan Jurvassa.⁴²⁸

Monet valmistivat pieniä määriä huonekaluja ja myivät ne sitten itse omalla kuorma-autollaan eli koppiautollaan. Yrjö Lintula teki juuri näin; hankittuaan oman auton hän alkoi viedä maakuntaan itse kaikki valmistamansa kalustot, jotka hän aikaisemmin oli myynyt välittäjille. Yrjö Lintulan autoa kutsuttiin hänen parhaan myyntialueensa mukaan Nivala-Austiniksi.⁴²⁹

Edvin Penttilän isä, Tuomas Eero Penttilä, teki huonekaluja myydäkseen ne markkinoilla Vaasassa ja Kristiinankaupungissa. Hän perusti Penttilän Puutyön, joka yritys edelleen jatkaa toimintaansa. Poika Edvin osti Veikko Lehtoniemen tekemiä kalustoja ja myi niitä edelleen. Hän osti myös muilta nikkareilta. Esimerkiksi Esko Rantalalta, Pekka Rantalalta, Uuno Kivelältä, Eino Kivelältä, Reino Lehtiseltä, Leo Hakalalta ja myöhemmin Heikki Reinikalta, Eino Purtaselta poikineen, Eero Hakolalta ja Ilmari Riihimäeltä.⁴³⁰

Kauno Syrjä toimi kiertävänä huonekalujen myyjänä. Hänenkin suvussaan oli puuseppiä; hänen äidinisänsä oli keinutuolintekijänä tunnettu Juha Malmgren, joka myi maalattuja ja ootrattuja huonekaluja. Ja tämän poika Mikko peri isänsä taidot ja huonekalukaavat.⁴³¹

Kiertokaupan luonne ja tulevaisuus

Myyntityö oli suurimmalle osalle kiertokauppiaista pääasiallinen tulonlähde. Kiertokauppiaaksi ryhdyttiin suurempien tulojen tai lisäänsion toivossa tai jos muuta työtä ei ollut saatavana. Ovelta ovelle -kauppa oli myös ainoa markkinointitapa pienten perheyriyten huonekaluille, joista itse maakuntaan myymään lähtemällä sai tavallisesti kaksinkertaisen hinnan.⁴³²

⁴²⁸ Hst Ojala, Hanna, Jkrj; hst Marttila, Arvo, Jkrj.

⁴²⁹ Hst Lintula, Yrjö, Jkrj.

⁴³⁰ Hst Penttilä, Edvin, Jkrj.

⁴³¹ Hst Syrjä Kauno, Jkrj.

⁴³² Kysely 1990, EPk.

Itse valmistettujen huonekalujen lisäksi ostettiin myytäväksi muiden valmistamia tuotteita. Suurin osa myyntimiehistä osti huonekalut yleensä suoraan valmistajalta, käyttämättä välittäjää. Usein hankittiin huonekalut samasta paikasta kerta toisensa jälkeen, mutta yhtä usein ostettiin sieltä, mistä niitä sai halvimmalla tai missä niitä oli sopivasti valmiina.⁴³³

Tyylihuonekaluja ei juuri koskaan myyty kiertokaupassa, koska ne olivat helposti kolhiintuvia ja liian arvokkaita tällä tavalla myytäväksi. Mutta niitä saattoi usein tilata kiertokauppiiaan välityksellä. Tyylihuonekaluja ei koskaan koettu maakuntakalusteiden kilpailijoiksi. Näillä eri tyylisillä kalusteilla oli täysin eri ostajakunta.⁴³⁴

Tyylihuonekalujahan ostivat hieman vauraammissa oloissa asuvat perheet kun taas suoran tyylin kalustot olivat ”tavallisten” ihmisten huonekaluja. Edullisten hintojensa takia suoraa tyyliä suosivat pienempää toimeentuloa nauttivat perheet. Tärkeintä heille oli kaluston hinta ja käytännöllisyys. Jurvalaiset huonekalunvalmistajat valmistivat tuotteensa paljolti kysynnän mukaan.

Kiertokaupan palveluksessa lasketaan vuoden 1960 lopulla joko valmistajina tai myyjinä toimineen yhteensä 478 henkilöä. Jurvan kunnan väkiluku oli tuolloin 6.256. Kiertävää kauppaa harjoitti mainitusta määrästä hieman alle puolet (49 %). Heistä reilusti yli puolet valmisti itse kaikki tai osan myymistään tuotteista. Myyjiä, jotka eivät valmistaneet lainkaan itse huonekaluja oli 19 % kaikista kiertokauppiaista. Naisten osuus kiertokaupan palveluksessa olevista oli 13 %. Suurin osa heistä toimi huonekalujen valmistuksessa. Oli harvinaista nähdä naispuolista huonekalukiertokauppiasta. Myyjien käytössä oli vuonna 1960 kaiken kaikkiaan 128 kuorma-autoa. Näistä 63 oli henkilöillä, jotka eivät valmistaneet huonekaluja itse ja 56 autoa oli pienten huonekaluja valmistavien yritysten hallussa.⁴³⁵ Huonekaluautot muodostivat vuoden 1960 maatalousnäyttelyssä pitkän kulku-

⁴³³ Sama.

⁴³⁴ Sama.

⁴³⁵ Helin 1962, liite II.

een. Samassa näyttelyssä esiteltiin jurvalaista huonekalutuotantoa. (Liite 3.)

Jurvan maatalousnäyttelyssä v. 1960 oli mukana pitkä kalustoautojen kulkue.

Kiertokauppa alkoi laantua nopeasti 1970-luvulle tultaessa ja jo vuonna 1978 olivat kiertokauppiat vähentyneet noin kymmeneen.⁴³⁶ 1990-luvun alussa toimi ovelta ovelle -kauppiaina enää noin viisi henkilöä ja vuonna 2000 vain pari. Kiertokaupan vähenemiseen on vaikuttanut ratkaisevasti muiden markkinointikeinojen ja -kanavien kehittyminen.⁴³⁷ Autokierto-kauppaa vähensi myös matkakustannusten nousu. Polttoaineen hinnan kohoaminen teki myyntimatkoista kannattamattomia, samoin ajoneuvojen, niiden osien ja huoltokustannusten nousu.⁴³⁸

Epäedullinen liikevaihtoverotus oli omiaan myös karsimaan kiertokauppa-myyjiä, varsinkin pienet valmistaja-myyjät ovat joutuneet lopettamaan toimintansa tai karsimaan menojaan, esimerkiksi juuri suhteettoman kalliiksi käyvän markkinoinnin osalta. Ovelta ovelle -kiertokaupan poistaminen säästää hiukan kustannuksia.⁴³⁹ 1960-luvun jälkeen pienten yritysten mää-

⁴³⁶ Anttila 1978, 12.

⁴³⁷ Puskala 1991, 21.

⁴³⁸ Kysely 1990, EPk.

⁴³⁹ Sama.

rä on vähentynyt ja suurten kasvanut.⁴⁴⁰ Varsinkin käsityövaltaisella alalla kehityksen suunta vielä korostuu.

Kiertokaupan lopettaneet myyjät ilmoittivat lopettamisen syyksi sairauden tai eläkeiän lisäksi useita syyvaihtoehtoja, jotka kuvaavat alalla tapahtuvaa kuihtumista. Heikko toimeentulo kiertokauppiaana ja liian kova kilpailu alalla sekä huonekalujen heikko menekki ovat tällaisia syitä. Kovalla kilpailulla viitattiin kiinteiden liikkeiden luomaan kilpailuun. Työn lopettamisen syyksi ilmoitettiin usein myös haluttomuus pitkiin oleskeluihin kotipaikkakunnan ulkopuolella.⁴⁴¹ Kiertokaupan ammattitaudiksi luonnehdittavaan kripakauhuun oli päättynyt kahden vuonna 1990 tekemääni kyselyyn vastanneen ura.⁴⁴² Kripakauhu ilmeni siten, ettei myyjä enää rohjennut tarttua vieraan talon oven kahvaan kohdatakseen asiakkaansa.⁴⁴³

Puolet em. kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että kiertokauppa vielä nykyäänkin kannattaisi, jos vain myyjä jaksaisi olla aktiivinen eikä laskisi kovin tarkasti työtuntejaan. Tämä tulisi kysymykseen lähinnä omana yksityisyrityksenä. Huonekalumallien muuttaminen myyvemmiiksi saattaisi jonkun mielestä edistää myyntiä. Kiertokaupan eduksi lasketaan kauppamuodon yksilöllisyys ja se, että asiakas saa rauhassa kotonaan päättää, ostaako tuotteen vai ei. Puolet vastaajista ei katso kiertokaupan enää kannattavan, koska kiinteät liikkeet ovat levinneet jokaiseen kaupunkiin ja lähes jokaiselle suuremmalle paikkakunnalle, maaseudullakin.⁴⁴⁴

Liikkeyritykset

1960-luvulla alkoi Suomen kaupunkiin ja maaseudulle ilmestyä yhä enemmän kiinteitä huonekaluliikkeitä. Näiden toiminta teki turhaksi kierto-

⁴⁴⁰ Vaasan läänin yrittäjyyden erityispiirteet 1984, 64.

⁴⁴¹ Kysely 1990, EPk.

⁴⁴² Sama.

⁴⁴³ Hst Mäntylä, Ossi, Jkrj.

⁴⁴⁴ Kysely 1990, EPk.

kauppamyynnin. Ovelta ovelle -kauppa vähentyi samalla kuin myynti liikkeisiin lisääntyi.⁴⁴⁵

Markkinoinnin helpottamiseksi perustettiin 16.2.1969 Jurva-Kaluste Oy, joka aloitti toimintansa tammikuun alusta vuonna 1971. (Liite 4.) Sen yhtiöjärjestyksen mukaisena tarkoituksena oli harjoittaa huonekaluteollisuutta ja kauppaa, sekä toimia jurvalaisen teollisuuden hankinta- ja markkinointielimenä. Jurva-Kalusteen kautta markkinoi tuotteitaan osakeyhtiön osakkaat. Tarkoitus oli myydä lähinnä tukkuostajille, mutta yhtiöllä oli myös oma näyttelyhalli, jossa oli esillä osakkaiden kalustokokonaisuuksia ja muita huonekaluja. Tämä näyttelytila oli rakennettu vähittäisostajia silmällä pitäen.⁴⁴⁶

Ensimmäisen puolen vuoden aikana, jolloin näyttelytilat sijaitsivat kirkonkylän nuorisoseuralla, oli Jurva-Kalusteella lähinnä vain vähittäismyyntiä ja vasta vähitellen päästiin siirtymään tukkukauppaan kun oli saatu luotua pysyvämpiä suhteita huonekaluliikkeisiin.⁴⁴⁷ Alkuvuosina myynti kasvoi kiitettävästi 3-4 miljoonaan markkaan. Uusi halli rakennettiin näyttelytiloiksi vuoden 1972 syksyllä. Seuraavaa vuotta voisi kuvailla ”julkistamisen vuodeksi”, jolloin otettiin aktiivisesti osaa messuille, esim. Työ ja Taito sekä Lahden messuille, ja tehtiin muutakin näkyvää myynninedistämistä. Myös vientikauppaa harjoitettiin melko varhaisesta vaiheesta lähtien. Vuonna 1973 vietiin jurvalaisia huonekaluja Norjaan, Ruotsiin ja Kanadaan. Toimitettiin myös mallieriä Japaniin. Kauppakanavat idän suuntaan avattiin syksyllä 1974.⁴⁴⁸

Seitsemänkymmenluvun puolivälissä myynnin nouseva kehitys katkesi ja lama alkoi näkyä. Kilpailu oli kireää. Vuosikymmenen loppupuolella Jurva-Kaluste markkinoi n. yhdeksän prosenttia kaikista jurvalaisista huonekaluista. Vähemmän enää myytiin suoraan tehtailta kuluttajille; n. 5 %. Vielä

⁴⁴⁵ Hst Puskala, Kauno, EPk.

⁴⁴⁶ J-K:n arkisto.

⁴⁴⁷ Sama.

⁴⁴⁸ Sama.

viitisentoista yrittäjää harjoitti autosta myyntiä (5%), ns. maakuntamyyntiä. Jurva-Kalusteen lisäksi oli kolme muuta markkinointiyritystä.⁴⁴⁹

YHTEENVETO

Jurvan huonekaluntekotaidon alkuperää on usein ihmetelty ja yritetty keksiä sille jokin selitys. Selitykseksi on tarjottu Markus-paapan opetusta. On kuitenkin hyvin epätodennäköistä, että yksi henkilö olisi yksinään levittänyt huonekaluntekotaidon Jurvaan, mutta vaikuttanut taidon leviämiseen kyllä omalta osaltaan. Paikkakunnalla oli nikkarointitaitoa jo ennen Markus-paapan vankilasta paluuta. Sen sijaan voidaan ajatella Jurvassa vallinneita oloja 1800-luvulla. Rannikkoseuduilla valmistettiin puusta laivoja, Pohjanmaalla oli tunnettuja kirkonrakentajasukuja ja kaupunkeihin ja kyliin tarvittiin yhä enemmän taloja ja huonekaluja. Myös kirkot ja laivat oli sisustettava.

Puusta tekemisen taito levisi rannikkoseuduilta ja vaikutuksia sekä virikkeitä tekemiseen saatiin Ruotsista, Saksasta ja Pietarista. Ei myöskään saa unohtaa Amerikkaa, jonne jurvalaiset matkustivat paremman elintason toivossa. Monille elämäntyö sieltä löytyikin, mutta on myös niitä, jotka palasivat takaisin mukanaan jokin erikoistaito tai ainakin muistikuva siitä, millaisia huonekaluja siellä oli. Kotimaassa sattuneet katovuodet ajoivat ihmisiä pois kodeistaan kulkemaan ympäri irtolaisina tai kokonaan ulkomaille. Katovuodet pakottivat toisaalta löytämään lisäansioita ja jurvalaisille ne lisäansiot tulivat huonekalujen tekemisestä.

Se, että alettiin valmistaa nimenomaan huonekaluja johtui monesta syystä – oli paljon pieniä ohjaavia tekijöitä. Esimerkiksi Suomen Talousseuran sihteerin C.C. Böckerin pystyttämä käsityökoulu pellavan jalostukseen, jonka ”oheistuotteena” syntyi mahdollisesti yleissivistävää opetusta myös

⁴⁴⁹ Sama.

Tainusjärven ympäristön irtolaisväestölle. Tähän opetukseen saattoi kuulua myös puutyön opetusta. Ainakin Böckerin pellavan jalostukseen tarvittavat laitteet, kangaspuut, rukit, vyyhdinpuut, rullapenkit, sukkulat, jne. valmistettiin todennäköisesti Jurvassa.

Naapuripitäjien esimerkit, Maalahden huonekaluvalmistus, Teuvan piippuja rukkituotanto ja Nopankylän ajokaluteollisuus, kannustivat jurvalaisia ryhtymään huonekaluntekoon. Toisaalta myös Jurvassa ja naapuripitäjissä ilmeni tarvetta huonekaluille. Tätä tarvetta tyydyttämään jurvalaiset laajensivat nikkarointiaan.

Vuonna 1906 Kotiteollisuuden ylitarkastaja Lauri Mäkinen (Kuoppamäki) totesi tarkastusmatkallaan Jurvassa paikkakunnalla olevan jonkin verran taitoa ja runsaasti intoa valmistaa huonekaluja, niinpä hän edesauttoi kotiteollisuustyöpajan pystyttämistä paikkakunnalle. Jurvalaisten huonekalujen laatua ja tyyliä kohottamaan perustettiin kotiteollisuusosakeyhtiö Pirtti. Samaan päämäärään tähtäsi veistokoulu, joka yhä ylläpitää taitoa ja osaamista. Se on kasvanut kiertävästä pikkukoulusta suureksi kiinteäksi ammattikorkeakouluyksiköksi. Sekä koulu että työpaja kumpikin omalta osaltaan auttoivat jurvalaisia puuseppiä saamaan arvostusta tekemälleen työlle. Myös puuseppien oman työn arvostuksen myötä he uskalsivat kohottaa myös tekemiensä huonekalujen hintoja, jotka siihen asti olivat olleet käsittämättömän alhaisia.

Maine Jurvan huonekaluista levisi lähikaupunkien markkinamyynnin ja Pirtin Helsinkiin välittämien töiden myötä kautta koko maan. Tunnettuisuutta lisäsi myös kiertokaupan aloittaminen, ensin hevosella lähipitäjiin ja sitten kuorma-autoilla yhä kauemmaksi. Pirtti myi jurvalaisia tyylihuonekaluja Helsingissä. Jurvassa valmistettiin Pirtin pääliikkeen tilausten mukaan kiihtyvään tahtiin tyylihuonekaluja. Vieläpä Pirtin lopettamisen jälkeenkin oli kysyntää tyylihuonekaluille, joiden valmistusta jatkettiin nyt Sulo Männyn johdolla ensin koulun yhteydessä sitten yksityisessä verstaassa, jonka omisti Sulo Mänty.

Tyylihuonekalujen lisäksi Jurvassa valmistettiin ns. suoraa tyyliä, joka markkinoitiin kiertokaupalla ympäri maata. Nämä kaksi linjaa sulautuivat saumattoman tuntuisesti toisiinsa; osa puusepistä valmisti molempia tyyliä, osa jompaakumpaa. Mitään kilpailua ei syntynyt, koska erityyppisillä huonekaluilla oli eri ostajakunta. Tyylihuonekalut olivat haluttuja varakkaamman ostajakunnan parissa ja suora tyyli teki kauppansa pienemmän toimeentulon omaavien joukossa. Samaan aikaan kun kiertokauppa väheni ja tyrehtyi, kasvoi kiinteiden huonekaluliikkeiden määrä. Nykyisin näissä liikkeissä myydään usein sekä ns. nykykalusteita (suoraa tyyliä) että tyylihuonekaluja.

Kuvat

Työssä käyttämäni valokuvat ovat Kalervo Puskalan ottamia ja hänen koelmastaan lainattuja, mikäli ei toisin mainita.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Jurva-Kalusteen arkisto (J-K:n arkisto), Jurva.

Jurva-Kalusteen hallituksen pöytäkirjat 1969-1972.

Jurva-Kalusteen toimintakertomukset 1969-1972.

Jurvan kirjasto (Jkrj), Jurva.

Professori Erkki Ala-Könnin jurvalaista puusepäntyötä koskeva haastatteluaineisto, 1977, ks. Luettelo haastatelluista henkilöistä (A-K 1977). Alkuperäiset nauhoitteet Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksella.

Jurvan kotiteollisuusoppilaitoksen arkisto (Jkto), Jurva.

Jurvan kotiteollisuuskoulun historiikki 60-vuotisjuhlassa 30.5.1971.

Jurvan kotiteollisuuskoulun johtokunnan pöytäkirjat 1963.

Jurvan kotiteollisuuskoulun kannatusyhdistyksen pöytäkirjat 1948-1955.

Jurvan kotiteollisuuskoulun vuosi- ja toimintakertomukset 1911-1920; 1986-1987.

Jurvan mieskotiteollisuuskoulun johtokunnan kokousten pöytäkirjat 1930-1950.

Jurvan veistokoulun oppilaskirja 1911-1921.

Kotiteollisuuskoululautakunnan pöytäkirja 1961-1964.

Luokkapäiväkirjat 1911-1922.

Lähteneet kirjeet III 43 Da:5. 1946.

Opettajain nimikirja Jurvan kotiteollisuuskoulussa 1911-1979.

opistotoimikunnan pöytäkirjat 1972-1981.

Työtuntikirja veistokoulussa 1916-1936.

Jurvan kunnan arkisto (JKA), Jurva.

Kunnanvaltuuston pöytäkirja 29.12.1961.

Kuntaesitteet 2000.

Jurvan seurakunnan arkisto (JSA), Jurva.

Rippikirjat 1815-1889.

Jurva-Seuran arkisto (J-S:n arkisto), Jurva.

Etelä-Pohjanmaan kotiteollisuusyhdistyksen puusepänammattikoulun johtokunnankokouksen pöytäkirjat (E-P:n kty:n pjp) 1911-1915. (kopio)

Käsikirjoituksia.

Kirje Gode Lahtiselta Jurva-Seuralle 21.10.1985.

Vainionpää, Erkki 1984: Jurvan huonekalukotiteollisuudesta. Käsik.

Vainionpää, Soini M s.a. Kotiteollisuuskoulun tulo Jurvaan. Käsik.

Jyväskylän yliopiston etnologian laitos (JY etn.), Jyväskylä.

Oksala, Ilmari 1973: Jurvan huonekaluja valmistava kotiteollisuus 1900-luvulla. Cum laude –seminarityö.

Puskala, Eija 1991: Jurvalaisten huonekalujen kiertokauppa 1920-luvulta nykypäivään. Proseminarityö.

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Vaivaishoidon tarkastajan arkisto (VTA)

Kotiteollisuutta koskevia tietoja 1904-1905.

Vaasan maakunta-arkisto (VMA), Vaasa.

Passiluettelo 1906-1916. Amerikan passin vuosina 1906-1916 hakeneet jurvalaiset. Tiedot arkistosta poiminut Aarre Äystö.

Museovirasto (MV), Helsinki.

Kansatieteen kuva-arkisto.

Mäenpää, Unto 1961: Jurvan puunkäytön vaiheita. Etelä-Pohjalaisen osakunnan (EPO) retkikuntatyö. Käsik.

Salminen, Liisa 1961: piirrookset Jurvasta EPO:n retkeltä. Käsik.

Puskala, Eija kokoelma (EPk), Mäntsälä.

Kysely 1990: Kysely Jurvan kiertokaupasta.

Kirje Viljo Vainionpäältä Eija Puskalalle 23.3.2000.

Haastattelut; puuseppä Heimo Hannula, 7.4.2000.

Puuseppä Kauno Puskala, 12.8.1990.

Valokuvaaja Kalervo Puskala, 28.12.1990.

Rehtori Taisto Tiittanen, 9.3.1989.

Puskala, Kalervo kokoelma (KPk), Jurva.

Alakoski no 2, Koskimäenkylä, Unto Koivaaran tutkimana.

Haastattelut; Matti Perämäki 6.8.1998.

Kalervo Hiipakka, kevät 1999.

Valokuvakokoelmat.

Puuseppämuseo ry:n arkisto (PSM), Jurva.

Esitekansiot: huonekaluvalmistajien painettuja esitteitä.

Esinekokoelmat, kaappi v. 1809.

Valokuvakokoelmat.

Suomen Käsityön museon arkisto (SKM), Jyväskylä.

Kotiteollisuuden Keskusliiton (Kkl) kokoelma,

Strengell, Gustaf s.a.: Maaseudun huonekaluista. Käsikirj.

Tapola, Antti kirj. 1933.

Tampereen yliopiston kansanperinteen laitos, (TaY kans), Tampere.

Erkki-Ala-Könnin kuvakokoelma. Erillinen luettelo.

Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos, kansatieteen kokoelmat (TY kans.), Turku.

Saukkola, Armi 1966: Erään puusepän haastattelu Jurvasta. Keuruutyö.

Haastatellut henkilöt ja suullisia tietoja antaneet

Luetteloon olen sijoittanut haastatellut sekä myös suullisia tietoja antaneet henkilöt, molempien viitteissä on lyhenne hst. A-K viittaa Erkki Ala-Könnin tekemiin haastatteluihin. EPk viittaa tekemiini haastatteluihin, joita säilytän. KPk taas valokuvaaja Kalervo Puskalan säilyttämiin nauhoihin, jotka hän on haastattelujen yhteydessä nauhoittanut.

- Alanen, Edvard s. 1916 (k. 1990), Jurva (A-K 1977).
 Alanen, Martti s. 1917 (k. 1984), Jurva (A-K 1977).
 Haapaniemi, Niilo, Jurva (suullinen tieto 21.6.2000).
 Haapiniemi, Lauri s. 1905 (k. 1986), (A-K 1977).
 Hannula, Heimo s. 1922, Jurva (EPk 2000).
 Hiipakka, Kalervo, (KPk 1999).
 Ketola, Helmi os. Ojala, s. 1920, (A-K 1977).
 Koski, Iivari s. 1905 (k. 1977), Jurva (A-K 1977).
 Koski, Milja, s. 1911, Jurva (A-K 1977).
 Laitala, Esa, s. 1941, Jurva (suullinen tieto 21.6.2000).
 Lakso, Viljo, s. 1917, Jurva (A-K 1977).
 Lintula, Yrjö, s. 1911 (k. 1981), Laihia (A-K 1977).
 Marttila, Arvo, s. 1909 (k. 1980), Jurva (A-K 1977).
 Mäntylä, Lauri, s. 1906 (k. 1986), Jurva (A-K 1977).
 Mäntylä, Ossi, s. 1936, Jurva (A-K 1977).
 Kangas, Niilo s. 1922 (k. 1995), Jurva (A-K 1977).
 Ojala, Hanna (Johanna), s. 1888 (k.) Närpiö (A-K 1977).
 Peltola, Reino, s. 1903 (k. 1979) Jurva (A-K 1977).
 Peltola, Urho, s. 1893 (k. 1983), Jurva (A-K 1977).
 Penttilä, Edvin, s. 1921 (1999), Jurva (A-K 1977).
 Perkiö, Jenny, (A-K 1977).
 Perämäki, Matti, s. (KPk 1998).
 Puskala, Kalervo, s. 1934, Jurva (EPk 1990).
 Puskala, Kauno, s. 1938, Jurva (EPk 1990).
 Puskala, Linnea, s. 1909 (k. 1983), Jurva (A-K 1977).
 Saranpää, Toivo, s. 1906 (k. 1986), Jurva (A-K 1977).
 Seppälä, Eino, s. 1901 (k.) Jurva (A-K 1977).
 Seppälä, Lauri, s. 1899 (k. 1984), Jurva (A-K 1977).
 Syrjä, Kauno, s. 1920 (k. 1992) Jurva (A-K 1977).
 Tallskog, Kerttu, s. 1932 (suullinen tieto 22.3.2000).
 Tiittanen, Taisto, s. 1941 (EPk 1989).
 Tuomela, Juha s. 1918, (A-K 1977).
 Tuominen, Ilmari, s. 1914 (k. 1997), Jurva (A-K 1977).
 Tuomisto, Lauri s. 1896, Jurva (A-K 1977).
 Tuomisto, Siiri, s. 1909, Jurva (A-K 1977).

Uusi-Viitala, Martti, s. 1927, (A-K 1977).
 Wiik, Heikki, s. 1927, Jurva (suullinen tieto 28.6.2000).
 Viitala, Eero, s. 1908 (k. 1981), Jurva (A-K 1977).
 Vuoluterä, Väinö, s. 1914 (k. 1988), Jurva (A-K 1977).
 Vuorinen, Eino, s. 1911 (k.1996), Jurva (A-K 1977).

Sanoma- ja aikakauslehdet

Ilkka 1971.
 Jurvan Sanomat (JS) 1977-1980.
 Kuvastin 1978.
 Käsiteollisuus 1909-1921.
 Pohjalainen 1990.
 Pohjalainen sanomia Vaasasta ja Pohjanmaalta 1890.
 Te-Ju-Ka 1969.

Painetut lähteet

Ahtola-Moorhouse, Leena 1990: Kuvanveisto 1900-1950. Ars Suomen taide 5. Keuruu.
Alanen, Aulis J. 1948: Etelä-Pohjanmaan talouselämä 1721-1809 – Etelä-Pohjanmaan historia IV. 1. Vaasa.
Anttila, Håkan 1978: Jurvalainen on puuseppä syntyessään – Kuvastin 2. Tampere.
AT [Antti Tapola] 1913: Piirteitä eteläpohjalaisesta kauppakotiteollisuudesta – Käsiteollisuus 7-8.
Bäcksbacka, Christina 1989: Taidekäsityö varhaisrokokoosta uusklassismiin. Ars Suomen taide 3. Keuruu.
Funkkis 1980: Funkkis – Suomi nykyaikaa etsimässä. 2. painos . Helsinki.
Esipolvia I 1988: Valkeakosken seudun sukututkijat ry:n julkaisuja n:o 1. Valkeakoski.
Haavisto, Sulo 1994: Mäntylä, Matti. Mäntylä, Lauri – Eteläpohjalaisia elämäkertoja III, täydennysosa A-Ö. Vaasa.
Heikinmäki, Marja-Liisa 1988: Etelä-Pohjanmaan kansankulttuuria – Etelä-Pohjanmaan historia V. Vaasa.
Heinonen, Jorma – Vuoristo, Osmo 1990: Antiikkikirja. Helsinki.
Heinonen, Jouko 1979: Markkinat – Kalevala-seuran vuosikirja 59. Hki.
Heinänen, Seija 1998: Toimintaa käsityön hyväksi 1860-1930. Käsityö kunniaan. Porvoo.
Helin, Martti 1962: Kiertokaupasta Etelä-Pohjanmaalla – Kytösavut IX. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliiton julkaisu. Seinäjoki.
Hjerppe, Riitta & Heikkinen, Sakari: Suomen teollisuuden ja käsityön työllisyys 1860-1910. – Historiallinen aikakauskirja 78:3-25. Helsinki.
Jalava, Ilona 1914: Naisten käsityöt no 5. Helsinki.
 John Paischeff 1913-1914. Hintaluettelo 1913. Helsinki.
Jokela, Fr. 1921: Ammattiopirustuksen kehitys puutyöalalla. Käsiteollisuus 5.

- Jurvalaisia puuseppiä [1995]. Jurvan Puuseppämuseoyhdistys. Näyttelyluettelo.
- Jurvan metsät 1991: Metsänhoitoyhdistys 1951-1991. Jurva.
- Kallio, Reino** 1988: Uuden sivistyksen nousu – Etelä-Pohjanmaan historia V. Vaasa.
- Kentta, Oiva** 1999: Koristeveistokirja. Jyväskylä.
- Koivaara, Unto**, 1996: Peltolan torpassa juuret I. [Turku].
- Kotiteollisuuskomitean mietintö 1908. Helsinki.
- Koskimies Yrjö Sakari** 1965: Hobin, Gustaf Adolf – Eteläpohjalaisia elämänkertoja A-L. Vaasa.
- Koskimies, Yrjö Sakari** 1954: Jurvan seurakunnan historia. Forssa.
- Kruskopf, Erik** 1989: Suomen taideteollisuus. Suomalaisen muotoilun vaiheita. Porvoo.
- Kuoppamäki, Lauri** 1921: Muistelmia Pirtin synnyistä. – Käsitemallisuus 5. Helsinki. Käsitemallisuus 1913, 10. Helsinki.
- L. Lai [Lasse Laitala]** 1994: Laitala, Toivo – Eteläpohjalaisia elämänkertoja III, täydennysosa A-Ö. Vaasa.
- Laine, Katri** 1943: Suomen Talousseura pellavanjalostuksen elvyttäjänä 1797-1861. Suomen maataloustieteellisen seuran julkaisuja 53. Hämeenlinna.
- L. M:nen [Lauri Mäkinen]** 1912: Työväkeä kotiteollisuusvainioilta XIII – Käsitemallisuus no 11.
- Liakka, Niilo** 1913: Käsitemallisuusasia ja Vaasan läänin maanviljelysseura. Käsitemallisuus 7-8. Helsinki.
- Loukasmäki, Heikki** 1998: Maria Viitalan sukuhistoria. Kurikka.
- Lyytikäinen, Erkki** 1978: Suomen kielen näytteitä 2. Jurvan murretta. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki.
- Långvik-Huomo, Marianne** 1989: Soukan puusepät vuosina 1873-1932. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia 1. Espoo.
- Marttila, Arvo** 1971: Jurvan Kotiteollisuuskoulun historiikki 60-vuotisjuhlassa 30.5.1971.
- Miestamo, Riitta** 1981: Suomalaisen huonekalun muoto ja sisältö Suomen suurimman huonekalutehtaan näkökulmasta tarkasteltuna. Lahti.
- Mäkinen, Lauri (toim.)** 1914: Käsitemallisuuspiirustuksia, Hki.
- Mäkinen, Lauri** 1906: Kertomus E. Mäkisen Puu- ja Rautasepäntamattikoulun toiminnasta työvuosina 1887-1906. Sortavala.
- Mäkinen, Lauri** 1907: Tavallisimpien puuesineitten, kuten huone- ja maatalouskalujen, astiain ja sorvaustöitten valmistus kotiteollisuutena Suomessa. Kotiteollisuuskomitean mietintö 1908, liite 2. Helsinki.
- Mäkinen, Lauri** 1908a: Aineksia Suomen kotiteollisuustilastoon. Tutkielma valtion kotiteollisuuskomitean toimesta. Kotiteollisuuskomitean mietintö, liite 3. Helsinki.
- Mäkinen, Lauri** 1908b: Kotiteollisuus entiseen arvoonsa! Suomen yleinen käsityöyhdistys ry:n (SYK:n) julkaisuja 1908 III. Hki.
- Mänty, Reima (toim.)** 1997: Niilo ja Marketta Mänty Sukuhistoria 1. Kurikka.
- Nikula, Riitta** 1990: Rakennustaiteen 1920-luku ja 1930-luku. Ars Suomen taide 5. Keuruu.
- Nokela, Leena** 1976: Wanhain tavarain sanakirja. Keuruu.
- Nokela, Leena** 1991: Sisustustyyli. Keuruu.
- [Matti Ojala]** 1991: Jurvan metsät Metsänhoitoyhdistys 1951-1991. Jurva.

- OK [Olavi Kalajainen]** 1980: Mistä Jurvan huonekaluteollisuus sai alkunsa? Jurvan Sanomat 29.10.1980.
- OM [Ossi Mäntylä]** 2000: Lauri Mäntylällä oli Jurvan ensimmäinen koneellinen huonekaluverstas, Jurvan Sanomat, 5.4.2000.
- Onnela, Tapio** 1992: Kakola 1853-1879 – Turun maakuntamuseon raportteja 14. Turku.
- P. Lai [Pekka Laitala]** 1994: Laitala, Yrjö Håkan Fabian – Eteläpohjalaisia elämäkertoja III, täydennysosa A-Ö. Vaasa.
- Perttula, Heikki** 1994: Mänty, Sulo Israel – Eteläpohjalaisia elämäkertoja III, täydennysosa A-Ö. Vaasa.
- Pohjonen, Raul** 1997: Talonpoikien aarteita 1700-1900. Selvitys pohjalaisista talonpoikaishuonekaluista ja morsiuslahjoista. Kokkola.
- Pylkkänen, Riitta** 1964: Tuoli tyylin ilmentäjänä V. Kotiteollisuus 3.
- Rankila, Pirkko** 1969: Tutkielma Jurvan huonekaluteollisuuden vaiheista, Te-Ju-Ka 30.5.
- Ranta, Raimo** 1988: Talouselämä, asutus ja väestö Etelä-Pohjanmaalla 1809-1917 – Etelä-Pohjanmaan historia V. Vaasa.
- Suomen asetuskokoelma, Laki liikkuvasta kaupasta, laki no 389. Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta, laki no 122.
- Tapola, Antti** 1928: Eteläpohjalainen kotiteollisuus – Talonpoika V. Porvoo. Wasa trivialskola 1684-1884. Nykarleby 1884.
- Teuvan kirkon juhlaulkaisu: O.A. Palletvuo. Helsinki 1929.
- Vainionpää, Viljo** [1998]: Kaatuneiden muisto pyhä perintö. Kalajaisen suvun sankarivainajia.
- Viertola, Virpi** 1985: Mööpeli ja kruusaus – kansanhuonekalut ja kansantaide – Jurva-Seura 35 vuotta. Kurikka.
- Virrankoski, Pentti** 1963: Myyntiä varten harjoitettu kotiteollisuus Suomessa autonomian ajan alkupuolella (1809-noin 1865) – Historiallisia tutkimuksia LXIV. Helsinki.
- Virrankoski, Pentti** 1981: Kärnyseppiä ja rekinikkareita – Ilmajoen ajokaluteollisuuden historia. Kurikka.
- Virrankoski, Pentti** 1994: Käsitöistä leivän lisää. Suomen ansiokotiteollisuus 1865-1944 – Suomen Historiallinen Seura. Tutkimuksia 186. Helsinki.
- Virtanen, Veikko** 1943: Työ- ja ojennuslaitokset irtolaislainsäädännön ja vankeinhoitotoimen kehityksen valossa 1800-luvun puolivälissä – Historiallinen arkisto 49. Helsinki.
- Virtanen, Veikko** 1944: Suomen vankeinhoito I 1808-1831 – Historiallisia tutkimuksia XXIX. Helsinki.
- WR [Waldemar Rantoja]** 1963: Hiipakka, Juho Nestori – Eteläpohjalaisia elämäkertoja. Vaasa.

Liite 1.

Amerikanpassia vuosina 1906-1916 hakeneet jurvalaiset.

	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
Talokas/vmo		5	3	4	5		3	1	1	1	6
Talontytär/pka	8	30	12	21	23	10	12	9	4	11	15
Torppari/vmo	1	4		2	7		2	2	1	2	
Torpp.tr/pka		7	5	6	5	4	1	2			1
Mäkitupal/vmo	2	4	6	7	3	2	2	3	1	2	1
Mäkit. tr/pka	1	4	6	2	8	1	3	6			
Itsellinen/vmo		8	9	11	10	7	4		2	2	2
Itsell.tr/pka		7	2	4	1		1	5			
Työmies/vmo								6	1	3	3
Työmiehenp./tr								2			
Puusepän pka	1	1									
Maakaupp.pka		1					1	1			
(Vaski)seppä		1						1			
Sepäntr/pka											2
Suutari/pka			1		1			1			
Räätärintytär			1								
Koneenk./vmo				1				1			
Renki/palvelija	1	1	3	1		2	1				
Opettaja									1		
Leipuri					1						
Ompelijan pka.					1			1			
Työmiehen tr.						1					
Neito							1				1
Eläkel. pka/tr.							1	1	1		
Vävy				2				2			1
Vuokraviljelijä											1
Lapsi	1	4	2	10	16	6	4	11			4
YHTEENSÄ	42/15	78	53	71/70	85/83	33	36	60/58	12	21	38/37

Jurvan "Veistokoulun" nimet eri aikoina:

Liite 2.

Etelä-Pohjanmaan Kotiteollisuusyhdistyksen kiertävä alempi Puusepän ammattikoulu (Veistokoulu)	1911-1922
Etelä-Pohjanmaan Kotiteollisuusyhdistyksen kiertävä Kotiteollisuuskoulu	1922-1932
Jurvan mieskotiteollisuuskoulu	1932-1962
Jurvan naiskotiteollisuuskoulu	1949-1962
Jurvan Kotiteollisuuskoulu	1962-1983
Jurvan kotiteollisuusoppilaitos	1983-1988
Jurvan käsi- ja taideteollisuusoppilaitos	1988-1999
Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Käsi- ja taideteollisuusalan ammattikorkeakouluyksikkö (amk-yksikkö), Jurva	1999-

Pirtti

Kotiteollisuusosakeyhtiö Pirtti Oy, Helsinki	perust. 1911
Kotiteollisuusosakeyhtiö Pirtin neuvontapaja (huonekalualalla) Jurvassa	1913-1922
Kotiteollisuuskoulun työpaja	1922-1932

MAATALOUS- JA TEOLLISUUSNÄYTTELY 5.-7.8.1960 JURVASSA**VIII Pääosasto**

Miesten kotiteollisuus

Puhdetyöt

Erkki Laiteenmäki	Koriste-esineitä
Yrjö Suurkoivu	Askarteluja
Veikko Saarela	Parireet
Vihtori Pukkila	Astioita
Oiva Koski	Luokkia
Armas Lammi	Puutöitä
Mieskotiteollisuuskoulu	Puutöitä
Kalevi Parkkamäki	Puutöitä
Toivo Hautala	Puutyö ja muurausta
Alpo Mylläri	Kaappi
Jouko Mylläri	Huonekalu
Lauri Rintakoski	Puuastia
Martti Vettenranta	Huonekaluja
Eeli Koski	Huonekaluja
Heikki Koskimäki	Sohvapöytä
Martti Hautamäki	Puuesine
Eeli Alakoski	Sänky
Heikki Hannuksela	Lampaannahka (park.)
Eino Hannuksela	Huonekaluja
Severi Kenttä	Rococopeili
Einari Viitala	Maataloustyö
Matti Hautamäki	Veistoksia
Vesteri Parkkamäki	Keinutuoli
Eino Kälviäinen	Puutöitä
Nikolai Niemistö	Puuveistoksia

IX Pääosasto

Jurvalainen Huonekaluteollisuus

Yhteiskoululla

Väinö Marttila	2 kpl. vuodesohvaa. Kansankalusto
Kalevi Parkkamäki	Kustavilainen ruokasalin kalusto
Lauri Parkkamäki	Ranskalainen olohuoneen kalusto
Toivo Laitala	Kustavilainen olohuoneen kalusto ja Talonpoikaisrokoko ruokasalin kalusto
Toivo Palmqvist	Vannesaha
Veikko Perämäki	Pirttikalusto
Veikko Hietanen	Peilinkehys
Venja Alanen	Rokoko ruokailukalusto (talonpoik.)
Heikki Viiki	Seinähyllä, sohva, 2 nojatuolia

Huuko Sarvela	Pieni kamarinkalusto
Eino Tuomisto	Pieni kamarinkalusto
Tauno Ahonen	Pieni kamarinkalusto
Heino Rantamäki	Kansankalusto
Reino Tuomisto	Kansankalusto
Martti Riihimäki	Vuodesohva
Kauno Alanen	Pöytä ynnä kaksi nojatuolia
Esko Alanen	Jousipatja
Martti Penttilä	Radiopöytä
Timo Saarela	Postilaatikko
Ahti Alanen	Lastensänky
Reino Alanen	Astiankuivauskaappi
Venja Alanen	Tiskikaappi
Ahti Mylläri	Vuodesohva
Alpo Mylläri	Kansankalusto
Martti Vettenranta	Kansankalusto
Lauri Haavisto	Kansankalusto
Toivo Tuominen	Kansankalusto
Eino Vuorinen	Kansankalusto
Taisto Myllyharju	Puutöitä
Veljekset Horttana	Puutöitä
Mauri Hiipakka	Puutöitä
Martti Alanen	Puutöitä

XVI Pääosasto

Jurvalaista kansantaidetta. Taidemaalauksia, lasten piirustuksia, puulusikoita, peilejä, veistoksia y.m.

Jurva-Kalusteen perustajat

Liite 4.

Jurva-Kalusteen perustavan kokouksen osanottajat:

Ahonen, Tauno
Alakoski, Juhani
Alanen, Esko
Alanen, Kaarlo
Alanen, Martti
Hakala, Antero
Hannuksela, Martti
Horttana, Eero
Kaitamäki, Olavi
Koski, Manne
Laitala, Håkan

Lintula, Yrjö
Mylläri, Ahti
Mylläri, Alpo
Mylläri, Jouko
Mäkinen, Jouko
Mäntylä, Esko
Mäntylä, Ossi
Parkkamäki, Kalevi
Peltola, Osmo
Pihlejemäki, Helge
Purtanen, Eino

Reinikka, Heikki
Saarela, Asser
Salo, Eino
Tuominen, Toivo
Tönkkälä, Eino
Vainionpää, Mauri
Wiik, Heikki
Vuorinen, Eino M.
Åkerman, Erkki

Osakkeen omistajat, jotka eivät olleet edustettuina kokouksessa:

Alanen, Venja
Hiipakka, E. J.
Kentta, Heikki

Mäntylä, Erkki
Mäntylä, Lauri
Niemelä, Aarne

Pajumäki, Arvo
Saarenpää, Seppo
Yliranta, Onni